

ውስጥ : የአለ : ጸሐም : ስም : የለም ። በ C ዓምድ : ውስጥ : እንደሚታየው : አርማሕ : ከዮዲት : በኋላ : እንደነገሠ : ሲያመለክት : ዮዲት : ደግሞ : የነበረችው : መሐመድ : ሞቶ : ፪፻ : ዓመት : ካለፈው : በኋላ : ስለሆነ : የአርማሕንና የመሐመድን : ግንኙነት : ይህ : ሁኔታ : ያፈርሰዋል : ወይም : ሁለት : አርማሕ : የሚባሉ : ነገሥታት : አንዱ : በመሐመድ : ጊዜ : ሌላው : ከዮዲት : በኋላ : የነበሩ : እንዳሉ : አይታወቅም ።

የአበሻው : ንጉሥ : መሐመድ : እንደጻፈለት : ቃል : ወደእስላምነት : ለመዘሩ : ብቻ : ሳይሆን : ልጁን : ከጁ : ሰዎች : ጋር : ወደመሐመድ : ለመላኩም : ደንበኛ : ማስረጃ : የለም ። ይሁን : እንጂ : በመሐመድና : በአክሱም : ንጉሥ : መካከል : የወዳጅነት : ግንኙነት : እንደነበረ ወደአክሱም : ንጉሥ : ሸሽተው : የመጡትም : እስላሞች : በደስታና : በተድላ : ብዙ : ጊዜ : ኖረው : ወደአገራቸው : ወደመካ : ሲመለሱ : የአክሱም : ንጉሥ : ያደረገላቸውን : ውለታ : ለመሐመድ : እየነገሩ : በሁለቱ : መካከል : ወዳጅነቱ : ጸንቶ : ስለነበረ : መሐመድም : አበሻንም : የአበሻንም : ንጉሥ : በቁራን : በመልካም : እያነሣ : አበሻን : አትንኩ : የሚል : ቃል : ሳይቀር : አጽኞል ። ስለዚህ : የዚህን : የወዳጅነት : ግንኙነትና : በክርስቲያኑ : አክሱማዊ : ንጉሥና : እስልምናን : በመሠረተው : በመሐመድ : መካከል : የተደረገውን : የደብዳቤና : የሰላምታ : መለዋወጥ : የሚያውቁ : የዐረብ : ጸሐፊዎች የአክሱሙ : ንጉሥ : የሰለሙ : መስጋቸው : ጽፈው : እንደሆነ : አይታወቅም ።

ምዕራፍ : ፳፮ ።

የመሐመድ : ተከታዮች—የእስላም : ወረራና : የአክሱም : መንግሥት : ውድቀት :

ባለፈው : ምዕራፍ : እንደተገነዘብነው : መሐመድ : የእስላምን ሃይማኖት : መሥርቶ : የተለያየውን : የዐረብን : ነገድ : ሁሉ : በጦርነትም : በዘዴም : እያደረገ : አንድ : ዘር : አንድ : ሃይማኖት : ያለው : ባንድ : መንግሥት : ውስጥ : የሚተዳደር : አድርጎ : ለማቋቋም : ብዙ : ጊዜ : ደክሞ : እከናውኖ : ወደፍጻሜ : በተቃረበበት : ስዓት : የቁስጥንጥንያ : ተገዥዎች : ወደሆኑት : ወደሶርያ : ክርስቲያኖች ጦር : ልኮ : ሳለ : የላከው : ጦር : በሙታ : ተሸንፎ : ተመለሰ ። የዚህን : ብድር ለመመለስ : ራሱ : በጳጳሳዊነት : ም : ዘምቶ : ጨርሶ : ሳይቀናው : እንደተመለሰ : በጳጳሳዊ : ዓ : ምሕ : በሞተ : ጊዜ አቡ : በከር : የሚባለው : የአይሻህ : አባት ከሊፋ : የሚባል : የማዕርግ : ስም : ተሰጥቶት : ነገሠ ። ከሊፋ ማለት : «እንደራሴ : ወይም : ተከታይ» : ማለት : ነው ። እንደራሴነቱም : ተከታይነቱም : ለመሐመድ : ነው : ራሱል : አላህ-የአግቤአብሔር : መልእክተኛ» : የሚባለው : ቃል : ግን : ለመሐመድ : ብቻ : እንዲሆን : ተወስኗል ። በተረፈ : ከሊፋው : «አሚር : ኤል-ሙምዲን-የአማኞች : መስፍን» : የሚባል : ጭማሪ : ስም : አለው ። ስለዚህ : አቡበከር : በዐረብ : አገር : ባንዳንድ : ሥፍራ : የሸፍኑት : ሥራ : ሊቀሰቀስ : የነበረውን : ደምስሶ : ሲጨርስ : መሐመድ : የገመረውን : የሶርያን : አገር : ለማስገበር :

ተንዘ ። ነገር ፡ ግን ፡ አቡበከርም ፡ ወደ ፡ ፍጻሜ ፡ ሳያደርስ ፡ በ፯፻፴፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሞተ ። እርሱ ፡ ሲሞት ፡ ኢመር ፡ የሚባለው ፡ የመሐመድ ፡ ታማኝና ፡ ተከታይ ፡ የነበረው ፡ ከሊፋ ፡ ዑመር ፡ ተብሎ ፡ ነገሠ ።

በዑመር ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ዐረቦች ፡ በጣም ፡ እየበዙና ፡ እየተፈሩ ፡ ሔዱ ። የጦር ፡ አለቆቻቸው ፡ ኃያላን ፡ ሆኑ ። ከጦር ፡ አለቆቹ ፡ ውስጥ ፡ አንደኛው ፡ ከሊድ ፡ የሚባለው ፡ በጭካኔው ፡ የተነሣ ፡ «የእግዚአብሔር ፡ ሰይፍ» ፡ ተብሎ ፡ ተሰየመ ። ስለዚህ ፡ ከሊፋ ፡ ዑመር ፡ በያለበት ፡ የጦር ፡ አለቆቹን ፡ እየላከ ፡ ከትልቁና ፡ ከክርስቲያኑ ፡ ከቀስጥንጥንያ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ እየተዋጋ ፡ እያሸነፈ ፡ ሶርያን ፡ ባቢሎንን ፡ ኢየሩሳሌምን ፡ ፋርስን ፡ ከወዲህም ፡ ግብፅን ፡ ሊቢያን ፡ ሁሉ ፡ ያዘና ፡ የዐረብን ፡ ግዛት ፡ ትልቅ ፡ የቂሣር ፡ ግዛት ፡ አደረገው ። የግብፅን ፡ አገርና ፡ ታላቁቱን ፡ የእስክንድርያን ፡ ከተማ ፡ የያዘው ፡ የጦር ፡ አለቃ ፡ አመርበዲንኤል ፡ አህሣ ፡ ይባላል ፡ በጭሩ ፡ ሲጠራ ፡ ግን ፡ አምር ፡ (አምሩ) ፡ ይባላል። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ በቀስጥንጥንያው ፡ ንጉሥ ፡ በሔራቅልዮስ ፡ ውስጥ ፡ ሆኖ ፡ የግብፅን ፡ አገር ፡ ያስተዳድር ፡ የነበረው ፡ ማካውካስ ፡ የሚባል ፡ የግሪግ ፡ ተወላጅ ፡ ነው ። እርሱም ፡ ሃይማኖቱ ፡ ተዋሕዶ ፡ (ክ ፡ ባሕርይ) ፡ ነበረ ። በእስክንድርያ ፡ የማርቆስ ፡ ወንበር ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ ሆኖ ፡ የተቀመጠው ፡ ግን ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ስሙን ፡ የጠቀስነው ፡ ለዲዮስቆሮስ ፡ ወገኖች ፡ (ላንድ ፡ ባሕርዮች) ጠላትና ፡ አሳዳጅ ፡ የነበረው ፡ ቂሮስ ፡ የሚባለው ፡ ጳጳስ ፡ ነው ። እርሱም ፡ የቀስጥንጥንያ ፡ ንጉሥ ፡ የሔራቅልዮስ ፡ ባለሟል ፡ ስለነበረ ፡ በእስክንድርያ ፡ የቤተ ፡ ክህነቱንም ፡ የአገር ፡ አስተዳደሩንም ፡ ሥልጣን ፡ ደርቦ ፡ ይዞ ፡ ነበር ። የፊተኛው ፡ ያንድ ፡ ባሕርይ ፡ ወገኖች ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ የነበረው ፡ አባ ፡ ብንያሚን ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ እንዳባቶቹ ፡ እንደ ፡ ነ ፡ ዲዮስቆሮስ ፡ ሁለት ፡ ባሕርይን ፡ ባለመቀበሉ ፡ ሔራቅልዮስ ፡ አግዞት ፡ በአባ ፡ መቃርስ ፡ ገዳም ፡ ተቀምጧል ።

ስለዚህ ፡ በአምሩ ፡ የሚመራው ፡ የዐረቦች ፡ ጦር ፡ የግብፅን ፡ አገር ፡ በወረረና ፡ እስክንድርያን ፡ በከበበ ፡ ጊዜ ፡ የሁለት ፡ ባሕርይ ፡ ወገኖችን ፡ በመጥላት ፡ ከጥቶቹ ፡ (አንድ ፡ ባሕርዮቹ) ፡ ባንዳንድ ፡ አሳብ ፡ አዲስ ፡ አገር ፡ ወራሪዎቹን ፡ ዐረቦቹን ፡ ደግፈዋል ፡ ይባላል ። ከሔራቅልዮስ ፡ ታዘ ፡ የእስክንድርያን ፡ ከተማ ፡ ይከላከል ፡ የነበረው ፡ አገረ ፡ ገዥው ፡ ማካውካስም ፡ ቲንሽ ፡ እንደተዋጋ ፡ ወደ አምሩ ፡ ታማኝነቱን ፡ አምኖ ፡ ገዛ ። ጳጳሱ ፡ ቂሮስ ፡ ግን ፡ ከቀሩት ፡ ታማኞቹ ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ አሥራ ፡ አራት ፡ ቀን ፡ ሙሉ ፡ ከከተማው ፡ ቅጥር ፡ ውስጥ ፡ ሆኖ ፡ እንደተከላከለ ፡ በመጨረሻ ፡ ዐረቦቹ ፡ እሸንፈው ፡ ከተማዋን ፡ ሲይዙ ፡ እርሱም ፡ ተማረክ ። እንደተማረከም ፡ ከጦር ፡ አለቃው ፡ ከአምሩ ፡ ጋር ፡ በስምምነት ፡ ለመኖር ፡ ሞክሮ ፡ ነበር ። ዳሩ ፡ ግን ፡ የዐረቡ ፡ መሪ ፡ እሱን ፡ ትቶ ፡ ለፖለቲካውና ፡ ለወረራው ፡ ረዳት ፡ የሆኑትን ፡ ያንድ ፡ ባሕርይን ፡ ወገኖች ፡ እነማካሪዎስ ፡ ሸኑዳን ፡ (ቀኑዳን) ፡ አቀረበ ። ግዙታኛ ፡ የነበረው ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ አባ ፡ ብንያሚንም ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ በግዞት ፡ ከነበረበት ፡ ገዳም ፡ ወደ ፡ እስክንድርያ ፡ መጥቶ

በቀድሞ ፡ ሹ-መቱ ፡ በእስክንድርያ ፡ የሊቀ ፡ ጳጳስና ፡ ወንበር ፡ ተመልሶ ፡ ተቀመጠ ። እዚህ ፡ ላይ ፡ የክርስቶስ ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ የሆኑት ፡ ክርስቲያኖች ፡ በክርስቶስ ፡ በሕርይ ፡ ምርምር ፡ ተጣልተው ፡ እሁለት ፡ መከፈላቸውንና ፡ በነርሱ ፡ መከፈል ፡ እስላሞቹ ፡ መጠቀማቸውን ፡ በትክክል ፡ እንመለከታለን። ወደዋናው ፡ ጉዳይ ፡ እንመለስ ።

አምሩ ፡ የእስክንድርያን ፡ ከተማ ፡ ሲይዝ ፡ በእስክንድርያ ፡ የሚገኘውን ፡ በውስጡ ፡ የጥንቱ ፡ የግብፃውያን ፡ የብራና ፡ ጽሑፍ ፡ ከዚያም ፡ ወዲህ ፡ በነበጥሊሞስ ፡ በሮማውያንም ፡ በቀስጥንጥንያ ፡ የክርስቲያን ፡ ሊቃውንትም ፡ የተደረሰ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ በእጅ ፡ የተጻፈ ፡ ጽሑፍ ፡ የሞላበትን ፡ ከአባ ፡ ቴዎፍሎስ ፡ ቃጠሎ ፡ የተረፈውናን ፡ እንደገና ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ የደረጀውን ፡ ትልቅ ቤተ ፡ መጻሕፍት አገኘ ። ራሱ ፡ እየዞረ ፡ በመደነቅ ፡ መጻሕፍቱን ፡ ከጎብኘ ፡ በኋላ ፡ «ይኸን የከበረ ፡ ነገር፤ ምን ፡ ላድርገው» ፡ ብሎ ፡ ወደንጉሠ ፡ ወደከሊፋ ፡ ኡመር ፡ ቢልክ ፡ ሩይህ ፡ የምትለው ፡ መጽሐፍ ፡ የእግዚአብሔር ፡ ቃል ፡ ያለበት ፡ ሆኖ ፡ ከቀራን ፡ የሚሰማማ ፡ እንደሆነ ፡ ሁሉም ፡ የእግዚአብሔር ፡ ቃል ፡ በቀራን ፡ ተጽፏልና ፡ ትርፍና ፡ የማይጠቅም ፡ ነው ። ከዚህም ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ እንዳለበት ፡ አደገኛ ፡ (ጎጅ) ፡ ነውና ፡ አቃጥለው» ፡ የሚል ፡ መልስ ፡ ስለመጣበት ፡ ክርስቲያኑ ፡ ሁሉ ፡ በጎዘን ፡ ቆሞ ፡ ነበልባሉን ፡ ሲመለከት ፡ አምሩ ፡ ትልቁን ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ አቃጠለው። በዚህ ፡ ሥራ ፡ በምዕራፍ ፡ ፶፪ ፡ የጠቀስናቸው ፡ አባ ፡ ቴዎፍሎስና ፡ ከሊፋ ፡ ዑመር ፡ በግትርነት ፡ (ፋናቲክነት) ፡ ሲመሳሰሉ ፡ ከነርሱ ፡ በፊት ፡ በግብፅ ፡ ግዛት ፡ የገቡት ፡ የግሪክና ፡ የሮማ ፡ አስተዳዳሪዎች ፡ ያለፈ ፡ ሥልጣኔንና ፡ የሰውን ፡ ድካም ፡ በመጠበቅና ፡ በማክበር ፡ ይበልጧቸዋል ፡ ማለት ፡ ነው ።

የዐረቦች ፡ ንጉሥ ፡ ከሊፋ ፡ ዑመር ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ በጊጂጃፀ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከሊፋ ፡ ኦትማን ፡ ከኦትማን ፡ በኋላ ፡ ጊጂጃፀ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከሊፋ ፡ ኦሊ ፡ ከኦሊ ፡ በኋላ ፡ በጊጂጃፀ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከሊፋ ፡ ሞዳዊያህ ፡ ነገሠ ። ይህም ፡ ሰው ፡ የሶርያ ፡ አገረ ፡ ገዥ ፡ ስለነበረ ፡ አሁን ፡ ከሊፋ ፡ ተብሎ ፡ ሲነግሥ ፡ እስካሁን ፡ ዋና ፡ የዐረቦች ፡ ከተማ ፡ የነበረውን ፡ ኤል ፡ መዲናን ፡ አስቀርቶ ፡ ደማስቆን ፡ ዋና ፡ የዐረቦች ፡ ከተማ ፡ አደረጋት ። በኋላ ፡ ደግሞ ፡ ከሊፋ ፡ ኤል ፡ መንሱር ፡ የሚባለው ፡ በጊጂጃፀ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሕረት ፡ ላይ ፡ ወደባግዳድ ፡ (ዓጼስፓታሚያ) ፡ አዞረው ።

እንግዲህ ፡ እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ የዐረብ ፡ መሪዎች ፡ ከመሐመድ ፡ በኋላ ፡ እየተከታተሉ ፡ በታናሽ ፡ እስያ ፡ በሰሜን ፡ አፍሪካ ፡ ያለውን ፡ አብዛኛው ፡ የቀስጥንጥንያ ፡ ግዛት ፡ የነበረውን ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ በውጊያ ፡ ይዘው ፡ ሲጨርሱ ፡ ከዚያም ፡ ወደአውሮፓ ፡ ደቡብ ፡ ተሻግረው ፡ የኢጣሊያንና ፡ የፊረንሣዊን ፡ ደቡብ ፡ አገር ፡ እንደዚሁም ፡ ኤስፓኝን ፡ በሙሉ ፡ ወርረው ፡ ያስተዳድሩ ፡ ዠመር ። በያዙትም ፡ አገር በክርስትና ፡ ፈንታ ፡ እስልምናን ፡ እያስተማሩ ፡ በቤተ ፡ ክርስቲያንም ፡ ፈንታ ፡ መስጊድ ፡ ይተክሉ ፡ ዠመር ። በመሐመድ ፡ ዘመን ፡ ለአገባብ ፡ እንዲመቻቸው ፡

ጠላትም ፡ እንዳይበዛባቸው ፡ ከነርሱ ፡ ከእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ ጋር ፡ ያለውን ፡ የክርስትናን ፡ ሃይማኖት ፡ የአይሁድንም ፡ ሁሉ ፡ አክብረውትተውት ፡ የነበረውን፡አሁን ፡ ግን ፡ ኃይል ፡ ሲሰማቸው ፡ ሥልጣናቸው ፡ ሲደላደል ፡ ከመሪዎቹ ፡ ሁሉም፡ባይሆኑ ፡ እንኳን ፡ ፩ ፡ አንዶቹ ፡ ከቁራን ፡ በቀር ፡ መጽሐፍ ፡ ከመሐመድ ፡ በቀር ፡ መላክተኛና ፡ ነቢይ ፡ ከእስላም ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ ሃይማኖት ፡ ሊኖር ፡ አይገባም ፡ እያሉ ፡ የቀረውን ፡ ማፍረስ ፡ ማጥፋት ፡ ማቃጠል ፡ ማሳደድ ፡ ገጥመሩ ። በዚህም ፡ ዘመን ፡ የዐረብኛ ፡ ቋንቋና ፡ ጽሑፍ ፡ በተያዘው ፡ አገር ፡ በአፍሪካ ፡ ስሜንና ፡ በመካከለኛው ፡ ምሥራቅ ፡ እየተስፋፋ ፡ ነበሩን ፡ ያገር ፡ ተወላጁን ፡ ቋንቋና ፡ ጽሑፍ ፡ እያደከመው ፡ እያመነመነው ፡ ሂደ ፡ በዚህ ፡ መሠረት ፡ በግብፅ ፡ አገር ፡ ከግሪኮች ፡ ገጥሞሮ ፡ ሠልጥኖ ፡ የነበረው ፡ የኮፕት ፡ (ግብጢ) ፡ ጽሑፍ፡ከክርስትና ፡ ሃይማኖት ፡ ጋር ፡ ደከመ ። ከአውሮፓም ፡ ሻርል ፡ ማርተል ፡ ተዋግቶ ፡ ባይመልሳቸው ፡ የላቲን ፡ ጽሑፍና ፡ የክርስትና ፡ ሃይማኖት ፡ መኖሩ ፡ ያጠራጥራል ።

የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ባለፈው ፡ ሁሉ ፡ እንዳነበብነው ፡ የዐረብን፡አገር ፡ ጭምር እየገዛ ፡ እያስገበረ ፡ ኃይለኛ ፡ የክርስቲያን ፡ መንግሥት ፡ ነበር ። በታወቁት ፡ ነገሥታቶቻችን ፡ በነአፊላስ ፡ በነአብርሃ ፡ በነካሌብ ፡ በነገብረ ፡ መስቀል ፡ ጊዜ ፡ መርከቦቹ ፡ በኤርትራ ፡ በሕር ፡ ላይ ፡ እየተንሳፈሩ ፡ በጦርነት ፡ ሰዓት ፡ ወታደር ፡ በሰላም ፡ ጊዜ ፡ ሸቀጥ ፡ እያመላለሱ ፡ መንግሥቱ ፡ በመሣሪያም ፡ በማናቸውም ፡ ረገድ ፡ በንግድም ፡ የከበረ ፡ ትልቅ ፡ መንግሥት ፡ የባሕር ፡ ወደቦቹ ፡ እነምጥዋ ፡ እነአዲስ ፡ ደሴቶቹ ፡ እነዳሕላቅ ፡ በዘመናቸው ፡ ስመ ፡ ጥር ፡ ነበሩ ። እንደዚህም የክርስቲያን ፡ መንግሥት ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ በሌላው ፡ አገር ፡ ላሉት ፡ ክርስቲያኖች ፡ ሁሉ ፡ መጠጊያና ፡ መመኪያ ፡ ነበር ። ከእስክንድርያ ፡ ከሶርያ ፡ ከኢየሩሳሌም ፡ ወደአክሱም ፡ ከአክሱም ፡ ወደነዚያ ፡ የሚመላለሰው ፡ የሊቃውንቱ ፡ የመነከሳቱ ፡ ቍጥር ፡ ብዙ ፡ ነበር ። በዐረብ ፡ አገር ፡ ያሉት ፡ የናግራን ፡ ክርስቲያኖች ፡ በደረሰባቸው ፡ እልቀት ፡ የተነሣ ፡ ንጉሠ ፡ ክሌብ ፡ እንደምን ፡ እንደተዋጋና ፡ እንደተበቀለ ፡ ከዚያ ፡ ወዲህም ፡ የዐረብ ፡ ግዛት ፡ ፋርስ ፡ እስኪወስደው ፡ ድረስ ፡ የአክሱም ፡ ገባር ፡ እንደነበረ ፡ በመሐመድም ፡ ጊዜ ፡ ቢሆን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ የዐረብን ፡ አገር ፡ ግዛቱን ፡ መልሶ ፡ ለማግኘት ፡ ባይመቸው ፡ ከመሐመድ ፡ ጋር ፡ የነበረውን ፡ የወዳጅነት ፡ ግንኙነት ፡ ተመልክተናል ።

አሁን ፡ ግን ፡ የመሐመድ ፡ ተከታዮች ፡ ታናሽ ፡ እስያን ፡ የአፍሪካን ፡ ስሜን በያዙበት ፡ ሰዓት ፡ ሁሉ ፡ የአክሱም ፡ ግዛት ፡ በነበረው ፡ በቀይ ፡ በሕር ፡ ላይ ፡ በወደቦቹም ፡ በምጥዋና ፡ በአዲስ ፡ በደሴቶቹ ፡ በዳሕላቅ ፡ ላይ ፡ የዘወትር ፡ ጦርነት ፡ እያደረጉ ፡ ትልቅ ፡ ጠብ ፡ ሆነ ። እነዚህ ፡ የኛዎቹ ፡ ያሸነፉለት ፡ እስከዐረብ ፡ አገር ፡ ዘልቀው ፡ የጀዳህን ፡ ወደብ ፡ ዘርፈው ፡ ሲመለሱ ፡ እነዚያ ፡ ያሸነፉለት ፡ እስከ ፡ ምጥዋ ፡ ድረስ ፡ እየመጡ ፡ ይዘርፉ ፡ ገጥመር ። በመጨረሻም ፡ የዐረቦቹ ፡ ኃይል ፡ እየበረታ ፡ የአበሾቹ ኃይል ፡ እየደከመ ፡ ሲሔድ ፡ በኒኛው መቶ ፡ ዓመተ ፡ ም ፡ ይዋጉበት ፡ የነበረውን ፡ የኤርትራን ፡ ባሕርና ፡ ወደብ ፡ በኒኛውና ፡ በ፰ኛው ፡

መቶ፣ዓ፡ም፡ ላይ፡ አሸንፈው፡ ያዙና፡ ያስተዳድሩ፡ ገሮመር * የአክሱም፡ መንግሥትም፡ የባሕር፡ በሩ፡ ሲያዝበት፡ ንግዱም፡ ሀብቱም፡ ተዘጋና፡ ከዚህ፡ ጊዜ፡ ወዲህ፡ ደከማ፡ መንግሥት፡ ሆነ። በምዕራብ፡ በኩል፡ የባጅያ፡ ዘር፡ እየተነሣ፡ የብለሚይ፡ የኖባ፡ የሶባ፡ (አለዋ)፡ ነገዶች፡ የራሳቸውን፡ መንግሥት፡ ማቋቋም፡ ገሮሙ። ከሁሉ፡ ይበልጥ፡ የአክሱምን፡ መንግሥት፡ የጎዳው፡ በምሥራቅ፡ በኩል፡ የወደቦቹ፡ መያዝ፡ ነው።

ነገር፡ ግን፡ ዐረቦቹ፡ ወደቦቹን፡ ከያዙ፡ በኋላ፡ ወደመካከል፡ ኢትዮጵያ፡ ድረስ ገብተው፡ በሌላው፡ አገር፡ እንዳደረጉት፡ ኢትዮጵያን፡ ለመያዝ፡ ያደረጉት፡ ትልቅ፡ ጦርነት፡ የለም። ምናልባት፡ «ከልነኳችሁ፡ በቀር፡ የአበሻን፡ ሰው፡ እንዳትነኩ»፡ ብሎ፡ መሐመድ፡ በሕይወቱ፡ ያዘዘውን፡ ለማክበር፡ ይሆናል፡ እንጅ፡ በእውነት፡ በዚያን፡ ጊዜ፡ በላቸው፡ ኃይል፡ የአክሱምን፡ መንግሥት እንደፋርስ፡ እንደግብዕ፡ ለመውረር፡ ቢፈልጉ፡ ኖሮ፡ ሳይቻላቸው፡ የሚቀር፡ አይመስልም።

የሆነ፡ ሆኖ፡ የአክሱም፡ መንግሥት፡ የባሕር፡ በሮቹን፡ ተቀምቶ፡ ንግዱንና፡ ሀብቱን፡ አጥቶ፡ ከንደኛው፡ ከቁስጥንጥንያ፡ የክርስቲያን፡ መንግሥት፡ ጋር፡ ግንኙነቱን፡ አቋርጦ፡ በዚያው፡ በአክሱምና፡ በመካከል፡ ኢትዮጵያ፡ ተዘግቶ፡ የደከመ፡ መንግሥቱን፡ ሲያስተዳድር፡ እንደቆየ፡ በመጨረሻ፡ ከውስጥ፡ እንዳንድ፡ የራሱ፡ ተገዥ፡ የነበሩ፡ ነገዶች፡ መንግሥቱን፡ ለመገልበጥ፡ ይቀሰቀሱ፡ ገሮመር። ከውጭ፡ ጠላት፡ ሲያጠቃ፡ በሃይማኖት፡ በዘር፡ እንድንትና፡ ወንድምነት፡ በጥልቅ፡ የማይሰማው፡ ሕዝብ፡ አስተዳደርና፡ ሥልጣን፡ ሳይከፈል፡ እየተገዛ፡ ብቻ፡ የቆየ፡ እንደሆነ፡ አጋጣሚ፡ ጊዜ፡ በገን፡ ቀጥሮ፡ የተገዥነቱን፡ ቁም፡ ለመበቀል መነሣቱ፡ የታወቀ፡ ነውና፡ በዚህ፡ ረገድ፡ የእስላሞች፡ ኃይል፡ ዙሪያውን፡ በጠቃሰት፡ ሰዓት፡ የሰሜን፡ ፈላጎች፡ በዮዲት፡ እንደዚሁም፡ የአገው፡ ዘሮች፡ በዛግዬዎች፡ መሪነት፡ በአክሱም፡ ላይ፡ መነሣታቸውን፡ ወደፊት፡ እናነባለን።

ምዕራፍ ፡ ፳፯ ።

የአክሱምና የቁስጥንጥንያ፡ መንግሥታት፡ መለያየት ።

ብዙ፡ ጊዜ፡ የቁስጥንጥንያ፡ መንግሥት፡ ስንል፡ አንባቢ፡ የቁስጥንጥንያንና፡ የሮማን፡ መንግሥት፡ ልዩነት፡ እንደሚያውቅ፡ እርግጠኞች፡ ነን። በንባብ፡ ብዛትና፡ ርዝመት፡ ይዘነጋ፡ እንደሆነ፡ በማለት፡ አሁን፡ በዚህ፡ ምዕራፍ፡ መልሰን፡ ብናብራራው፡ አንባቢን፡ የሚያሰለገ፡ አይመስለኝም። ከምዕራፍ፡ ፵፩፡ እስከ፡ ፵፭፡ ድረስ፡ የሮማን፡ መንግሥትና፡ የነገሥታቱን፡ አጭር፡ ታሪክ፡ አንብባለን። በዚያም፡ ብዙ፡ ነገሥታት፡ በዘሬው፡ የኢጣሊያ፡ መንግሥት፡ ከተማ፡ በሮማ፡ ላይ፡ መተላለፋቸውን፡ እነዚህም፡ ሁሉ፡ ነገሥታት፡ የሮማ፡ ቁሣሮች፡ እንደሚባሉ፡ መንግሥታቸውም፡ የሮማ፡ መንግሥት፡ ይባላል።

እንደነበረ ፡ ተመልክተናል ። ትልቁ ፡ ቄስጠንጢኖስ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜ ፡ የሮማን ፡
 ከተማ ፡ ለሊቃኑ ፡ ጳጳሳቱ ፡ ትቶ ፡ የርሱን ፡ ዋና ፡ ከተማ ፡ የአውሮፓና ፡ የእስያ ፡
 መገናኛ ፡ በሚሆን በዚያን ፡ በሚባል ፡ (የኛ ፡ የግዕዝ ፡ መጽሐፍ ፡ ብራንጥንያ
 በሚለው) ፡ አገር ፡ ላይ ፡ ዋና ፡ ከተማውን ፡ አደረገ ። ከርሱ ፡ ቀጥለው ፡ የነገሡት
 ነገሥታት ፡ ሁሉ ፡ ግራና ፡ ቀኝ ፡ ያለውን ፡ አገር ፡ ሲገዙ ፡ መቀመጫቸውን ፡
 በዚህ ፡ ከተማ ፡ ላይ ፡ አደረጉ። የከተማዋና ፡ የመንግሥቱ ፡ ስም ፡ በዚያው ፡ በዋናው ፡
 ቁርቋሪ ፡ በትልቁ ፡ ቄስጠንጢኖስ ፡ ስም ፡ ቁስጥንጥንያ ፡ (ከስታንቲኖፕል) ፡ ይባል
 ዠመር ። በቀድሞው ፡ ስሙ ፡ የቢዛንስ ፡ መንግሥት ፡ የሚሉት ፡ ከትልቁ ፡ ከሮማ
 ከተማ ፡ ቀጥሎ ፡ የተነሣ ፡ በመሆኑም ፡ ቲንሹ ሮም ፡ የሚሉትም ፡ አሉ ። ስምቹም
 እንደነዚያም ፡ እንደ ፡ ምዕራቦቹ ፡ ሮማውያን ፡ መባላቸው ፡ አልቀረም ፡ መሐመድ ፡
 ወደኔ ፡ ሃይማኖት ፡ ግባ ፡ ለማለት ፡ ለሄራቅልዮስ ፡ ሲጽፍለት ፡ ለሄራቅልዮስ ፡
 የሮማውያን ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ እንዳለው ፡ አንብባናል ።

ስለዚህ ፡ የኛ ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ባለፈው ፡ ምዕራፍ ፡ በየሥፍራው ፡
 እንዳነበብነው ፡ ከዚያኛው ፡ ከምዕራቡ ፡ የሮማ ፡ መንግሥት ፡ ይልቅ ፡ ከዚህ ፡
 ከቁስጥንጥንያ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ በሃይማኖትም ፡ በሥልጣኔም ፡ በጽሑፍም ፡ የነበ
 ረው ፡ ግንኙነት ፡ ሰፊ ፡ ነበር ። በዛሬ ፡ የግዕዝኛ ፡ መጽሐፋችን ፡ በያይነቱ ፡ የሰው
 ስም ፡ የዕቃውም ፡ አጠራር ፡ በቁስጥንጥንያ ፡ መንግሥት ፡ ከሚነገረው ፡ ከግሪክ
 ኛው ፡ ይመሳሰላል ። ምንም ፡ እንኳን ፡ የፊደላችን ፡ መሠረት ፡ ከደቡብ ፡ ዐረብ
 የመጣው ፡ የሳባ ፡ ፊደል ፡ ቢሆን ፡ የቁስጥንጥንያና ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ግንኙነት ፡
 ከደረጉ ፡ ወዲህ ፡ ከነርሱ ፡ ወደኛ ፡ ከኛ ፡ ወደነርሱ ፡ ብዙ ፡ ሊቃውንት ፡ እየተ
 መላለሱ ፡ የሃይማኖት ፡ ግንኙነት ፡ ባደረጉበት ፡ ጊዜ ፡ ብዙ ፡ ሥጋዊና ፡ ይልቁንም ፡
 መንፈሳውያን ፡ መጻሕፍት ፡ ወደግዕዝ ፡ እየተተረጎሙ ፡ ገብተዋል ። የኛ ፡ ነጠ
 ላው ፡ ፊደል ፡ አናጋሪ ፡ ነጥብ ፡ የተበጀለትና ፡ ፊደላችን ፡ የተሻሻለው ፡ ያን ፡
 ጊዜ ፡ ነው ። አግዛችንም ፡ የተበጀው ፡ ከነርሱ ፡ ግሪክኛ ፡ ተወስዶ ፡ ነው ። የጦር
 መሣሪያችን ፡ ለቤት ፡ ለርሻ ፡ የሚያገለግለው ፡ ዕቃችን ፡ ከግብፅ ፡ ከዐረብ ፡ የመጣና
 የተመሳሰለ ፡ ቢሆንም ፡ በቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ አስተዳደር ፡ በሥርዓትና ፡ በወግ ፡
 በጸሎትና ፡ በቅዳሴ ፡ በእጅ ፡ ሥራ ፡ በስዕል ፡ በኩል ፡ የሥልጣኔያችን ፡ መሠረት
 ቁስጥንጥንያ ነው ። ከዚያም ፡ በመጠኑ ፡ ሶርያና ፡ ፋርስም ፡ ባንዳንድ ፡ ጣልቃ ፡
 የገቡበት ፡ አይጠፉም ፡ ጥንት ፡ በተቁረቆሩት ፡ በደብረ ፡ ዳም ፡ በደብረ ፡ ቢዘን ፡ ገዳም
 ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ የሰማዕታትና ፡ የጸድቃን ፡ ስዕል ፡ ከቁስጥንጥንያ ፡ አብያተ ፡
 ክርስቲናት ፡ ስዕል ፡ ጋር ፡ በፍጹም ፡ መጋጠሙን ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ጠቅሰናል ።

ያንድ ፡ ባሕርይና ፡ የሁለት ፡ ባሕርይ ፡ ጠብ ፡ በቁስጥንጥንያና ፡ በእስክንድ
 ርያ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ መካከል ፡ ባልገነበት ፡ ዘመን ፡ በነአብርሃ ፡ በነአጽብሐ
 ከዚያም ፡ በአፄ ፡ ካሌብ ፡ ጊዜ ፡ የአክሱምና ፡ የቁስጥንጥንያ ፡ መንግሥታት ፡ እንደ
 ወንድማማቾች ፡ እየተያዩ ፡ ሥልጣኔንም ፡ ሃይማኖትንም ፡ የንግድ ፡ ጥቅምንም ፡ እየ
 ተከፈሉ ፡ በመተሳሰብ ፡ ይኖሩ ፡ ነበር ። በመጨረሻው ፡ ባጅኛውና ፡ በጌኛው ፡ መቶ

ዓ : ምሕ : ላይ : የአንድ : ባሕርይና : የሁለት ባሕርይ : ጠብ : እየበረከተ : ሲሔድ ለአክሱም : ነገሥታት : እንደአባት : የሚቆጠሩት : የእስክንድርያ : ሊቃነ : ጳጳሳት : እነዲዮስቆሮስ : እነአባ : ብንያሚን : በዚሁ : ጥቃትና : ውርደት : ሲደርስባቸው : በነዚህ : የሃይማኖትና : የሥልጣኔ : ወንድማማች : በሆኑት : ውስጥ : ቅርታ : ይፈጠር : ዠመር = የአክሱሙን : ንጉሥ : ከመሐመድ : የእስክንድርያ ውንም : ሊቀ : ጳጳስ : አባ : ብንያሚንን : ከዐረቡ : የጦር : አለቃ : ከአምሩጋር : እመስማማት : ያደረሳቸው : የዚሁ : ጠብ : ጉዳይ : ነው ። የኢትዮጵያው : ንጉሥ : እንኳን : ከመሐመድ : የተስማማው : ስደተኞቹን : በመቀበሉ : ወይም ጎረቤት : በመሆኑ : ቢሆን : የእስክንድርያው : ሊቀ : ጳጳስ : ግን : ከዐረቡ : የተስማማውት : ሁለት : ባሕርይ : የሚሉትን : የቁስጥንጥንያን : ቤተ : መንግሥትና ቤተ : ክህነት : በመጥላት : መሆኑ : አይጠረጠርም ። መቼም : ፩ : አንድ : ጊዜ ከባድ : ጠብ : የዘመድ : ጠብ : ይከራልና : በዚሁ : የተነሣ : ያንድ : ባሕርይ ወገኖች : ከቁስጥንጥንያ : ክርስቲያኖች : የዐረቦቹን : እስላሞች : ይወዱ : ነበር ።

አሁን : ግን : በማናቸውም : ረገድ : የመሐመድ : መነሣት : የእስላም : ሃይማኖት : መመሥረት : የግብፅ : በዐረቦች : መወረር : ጠበኛም : ወዳጅም : በሆኑ ብዙ : ዘመን : አብረው : የኖሩትን : ሁለቱን : የአክሱምንና : የቁስጥንጥንያን : መንግሥታት : ለያቸው ። ከቁስጥንጥንያ : ወደኢትዮጵያ : ይገባ : የነበረውም : መንፈሳዊና : ሥጋዊ : ሥልጣኔ : ተቋረጠ ። በመካከላቸው : የዚሁ : የዐረብ : መንግሥት : ገብቶ : መለየትም : ብቻ : ሳይሆን : የቁስጥንጥንያውን : መንግሥት : ከግብፅና : ከታናሽ : እስያ : አስወጥቶ : የሥልጣንና የገዥነት : እጁን : ሰብስቦ በራሱ : የቅርብ : ግዛት : (የዛሬው : ቱርክና : ግሪክ : . . .) ብቻ : እንዲቀመጥ አደረገው ። የአክሱሙንም : ንጉሥ : ምንም : እንኳን : በመሐመድ : ዘመን : ወዳጅነት : ቢመሠረት : ‘አበሻን : አትንኩ’ ያለውም : ቃል : ቢኖር : ከርሱ : ወዲህ : የተነሡ : የዐረብ : ነገሥታት : የጦር : አለቆች : የአክሱሙን : መንግሥት : የራሱ : ግዛት : ከነበረው ከዳሕላቅ : ከምጥጥ : ከአዳሊስ : በምዕራብም : ከብጋ : ከብሉሚይ : እያስወጡ ግዛቱን : አጠበቡት : ንግዱንም : ዘገቡት ። በዚህ : ሁሉ : ምክንያት : የመርከብ : ጌታ : የባሕር : ገዥ : የነበረው : የአክሱም : መንግሥት : ወደ : መድከም : አዘነበለ ። ግብፅን : የሚያስተዳድሩት : የዐረብ : ሹማ ምንቶች : በእስክንድርያና : በሊቀ : ጳጳሳቱ : ላይ የሥልጣን : እጃቸውን : ስለጫኑበት : የአክሱሙን : መንግሥት : በመንፈሳዊ : ረገድ : እንኳን : የሚያጽናናው አጣ ። ከአክሱም : ወደእስክንድርያ : ጳጳስ : ለማምጣት : በሚሄዱት : ኢትዮጵያውያን : ላይ : ከእስክንድርያ : በሚመጣው : ጳጳስና : በሻሚው : ሊቀ : ጳጳስ ላይ : ዐረቦቹ : በጣም : ተጭነው : እየተቆጣጠሩ : ጳጳሳቱንና : መላክተኞቹንም : እያወሩ : እየፈቱ : ግብር : እያስከፈሉ : በሥልጣናቸው : የእስክንድርያን : ቤተ : ክርስቲያንና : የአክሱሙን : መንግሥት : አደከሙት ።

እንደዚሁም : የአክሱም : መንግሥትና : የቁስጥንጥንያ : መንግሥታት : ተገናኝተው : በዐረቦቹ : መንግሥት : ላይ : እንዳይተባበሩ : ዐረቦቹ : በበቃ : ኃይል :

ወደቡንና ፡ መተላለፊያውን ፡ ሁሉ ፡ እየዘገገ ፡ በጥብቅ ፡ ይቆጣጠሩ ፡ ዠመር ።
ስለዚህ ፡ በወዲያ ፡ የቁስጥንጥንያ ፡ መንግሥት ፡ የግብፅን ፡ የሶርያን ፡ የኢየሩሳሌ
ምን ፡ ግዛቱን ፡ ተቀምቶ ፡ ሲቀመጥ ፡ ከወዲህም ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ምጥ
ዋን ፡ ዳሕላቅን ፡ እየተቀማ ፡ ደከመ ። በዚህ ፡ ዓይነት ፡ መድከሙን ፡ ያወቁት ፡
በውስጡ ፡ ተገኝ ፡ ሆነው ፡ እየገበሩ ፡ በሰላም ፡ ይኖሩ ፡ የነበሩት ፡ የፈላሻና ፡ የነገዶ
አገው ፡ ወገኖች ፡ በለፈው ፡ እንዳመለከትነው ፡ ተቀስቅሰው ፡ የአክሱሙን ፡ መንግ
ሥት ፡ ጥለው ፡ ለየራሳቸው ፡ መንግሥት ፡ ለማቆምና ፡ በላባቶቻቸውን ፡ ለማን
ገሥ ፡ አጋጣሚ ፡ ጊዜና ፡ ምክንያት ፡ አገኙ። ይኸንንም ፡ በሚከተለው ፡ እናመለክታለን።

ምዕራፍ ፡ ፳፮ ።

ስለ ፡ የ-ዲት ፡ መነሣት ።

ከሀገረ ፡ ናግራን ፡ ጦርነትና ፡ ከአፄ ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ ወዲህ ፡ እስከዚህ ፡
እስከ ፡ የ-ዲት ፡ መነሣት ፡ ድረስ ፡ በለው ፡ ፫፻ ፡ ዓመት ፡ በሚያህለው ፡
ዘመን ፡ ውስጥ ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ መኖሩ ፡ ብዙ ፡ ነገሥታት ፡ መከታተላቸው ፡
ሲታወቅ የወሩትን ፡ ሥራ ፡ የሚገልጽ ፡ ጽሑፍ ፡ ስለሌለ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንዳመለ
ከትነው ፡ ይኸን ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ታሪክ ፡ የሚጽፈው ፡ ሁሉ ፡ የጨለማ ፡ ጊዜ ፡
ይለዋል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ያላቸው ፡ የቁ
ስጥንጥንያና ፡ የዓረብ ፡ አገር ፡ ጸሐፊዎች ፡ የየራሳቸውን ፡ አገር ፡ ታሪክ ፡ ሲጽፉ ፡
እያለፉ ፡ ፩፩ ፡ ጊዜ ፡ የአክሱምን ፡ መንግሥት ፡ ታሪክ ፡ ብልጭ ፡ እያደረጉ ፡
ስለሚጠቀሱት ፡ ከነዚህ ፡ የቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ጸሐፊዎች ፡ እነ ፡ ሉዶልፍ ፡ እነጆ
ምስ ፡ ብሩስ ፡ እነኤድዋር ፡ ግላጸር ፡ እነዠል ፡ ፒሩሾ ፡ እነረኔ ፡ በሴት ፡ እነኮ
ንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ የኢትዮጵያን ፡ ታሪክ ፡ ለማጣራት ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ጥረዋል ። ከየ
መጽሐፉ ፡ የተገኘውንም ፡ አጠራቅመው ፡ የኢትዮጵያን ፡ ታሪክ ፡ ሞልተው ፡
ለማሳየት ፡ ኩልቦም ፡ ሞሪዬም ፡ በጅም ፡ የቀሩትም ፡ ሁሉ ፡ ሞክረዋል ። አሁን ፡
ግን ፡ ከአብርሃና ፡ ከአጽብሐ ፡ ወይም ፡ ከገብረ ፡ መስቀል ፡ ወዲህ ፡ ታሪኩን ፡
ያቋረጠው ፡ ታሪክ ፡ ነገሥታችን ፡ አልፎ ፡ የየ-ዲትን ፡ መነሣት ፡ ይጽፋል ።

ሲወርድ ፡ ሲዋረድ በመጣው ፡ በታሪክ ፡ ነገሥታችንና ፡ እርሱንም ፡ መሠ
ረት ፡ እያደረጉ ፡ በርሱም ፡ ላይ ፡ እያሟሉ ፡ ስለየ-ዲት ፡ አነሣሥ ፡ የውጭዎቹም ፡
ያገራችንም ፡ ደራሲዎች ፡ እነብላቴን ፡ ጌታ ፡ ኅሩይ ፡ እነአለቃ ፡ ታዬ ፡ . . . ፡
የሚጽፉት ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ በለው ፡ ዓይነት ፡ ነው ።

በቀዳማዊ ፡ ምኒልክ ፡ ዘመን ፡ ብዙ ፡ የእስራኤል ፡ ወገኖች ፡ ከህናቶችም ፡
ወደኢትዮጵያ ፡ መጥተው ፡ ሕዝቡን ፡ ሕገ ፡ አሪት ፡ እያስተማሩ ፡ በእውነተኛ ፡
በእግዚአብሔር ፡ እንዲያምን ፡ አደረጉት ። ከእነርሱም ፡ ውስጥ ፡ ብዙዎቹ ፡
ከኢትዮጵያ ፡ ሕዝብ ፡ ጋር ፡ እየተጋቡ ፡ እየተዋለዱ ፡ ብዙ ፡ ዘመን ፡ ኖሩ ።

በአብርሃም ፣ በአጽብሐ ፣ ጊዜ ፣ አባ ፣ ሰላማ ፣ (ፍሬምናጦስ) ፣ በአክሱም ፣ መንግሥት ፣ ክርስትናን ፣ ከአመጣ ፣ በኋላ ፣ የአክሱም ፣ ሕዝብ ፣ ክርስትናን ፣ ተቀብሎ ፣ ሲኖር ፣ የጸኤል ፣ ወገን ፣ የሆኑት ፣ አዲሱን ፣ ሃይማኖት ፣ ክርስትናን ፣ አንቀበልም ፣ ብለው ፣ በዚያው ፣ በቀድሞው ፣ ሃይማኖትና ፣ በአሪት ፣ ሕግ ፣ ጸንተው ፣ ተቀመጡ ። በዚህም ፣ የተነሣ ፣ ክርስቲያኖቹ ፣ ቢጨቁኋቸው ፣ ከአክሱምና ፣ ከዙሪያው ፣ እየተሰደዱ ፣ በስሜንና ፣ በወገራ ፣ በወልቃኢት ፣ በላስታም ፣ ተቀመጡ። እነዚህም ፣ ፈላጎች ፣ የሚባሉት ፣ ናቸው ። ፈላሲ ፣ አገሩን ፣ ትቶ ፣ ሐያጅ ፣ ማለት ፣ ስለሆነ ፣ እነዚህም ፣ ጥንት ፣ ከኢየሩሳሌም ፣ ወደአክሱም ፣ አሁን ፣ ደግሞ ፣ ከአክሱም ፣ ወደስሜንና ፣ ወደወገራ ፣ ስለተሰደዱ ፣ ፈላስያን ፣ (ፈላጎች) ፣ ተባሉ ፣ ይባላል ። ይህ ፣ በመጨረሻ ፣ የተሰደዱበት ፣ የስሜን ፣ አገር ፣ ተራራማ ፣ ስለሆነ ፣ በዚህ ፣ ሥፍራ ፣ ሆነው ፣ በፍጥረቱ ፣ ምሽግነት ፣ እየተጠቀሙ ፣ ለወጋቸው ፣ የሚመጣውን ፣ ሁሉ ፣ እየተከላከሉ ፣ ይመልሱት ፣ ነበር ። ቀጥረው ፣ እየበዛ ፣ ኃይላቸው ፣ እየበረታ ፣ ሲሔድ ፣ ከመከላቸው ፣ ጌዴዎን ፣ የሚባለውን ፣ እንደ ፣ ንጉሥ ፣ ሾሙት ።

ለጌዴዎን ፣ በጣም ፣ የተዋበች ፣ ልጅ ፣ ነበረችው ። እርሷም ፣ ዮዲት ፣ ፩ ፣ አንድ ፣ ጊዜ ፣ አስቲር ፣ የምትባለው ፣ ነች ። ዮዲትንም ፣ ዘርዓ ፣ ያዕቆብ ፣ የሚባል ፣ የቡግና ፣ (ላስታ) ፣ ገዥ ፣ ክርስቲያን ፣ ፈላሻነቷን ፣ ሳይመረምር ፣ የመልኳን ፣ ውበትና ፣ ቁንዥናዋን ፣ ዓይቶ ፣ አገባት ። እርሷም ፣ በውበቷና ፣ በፍቅር ፣ በቀን ፣ ብዛት ፣ እየሳበች ፣ በርሷ ፣ ሃይማኖት ፣ (በይሁዳ) ፣ አገባችውና ፣ ስሙንም ፣ ስሎሞን ፣ አሰኘችው ።

በዚህ ፣ ዘመን ፣ በአክሱም ፣ ዙፋን ፣ የተቀመጠው ፣ የኢትዮጵያ ፣ ንጉሥ ፣ ደግናዥን ፣ የሚባለው ፣ ነበር ። ነገር ፣ ግን ፣ እርሱ ፣ ስለሞተ ፣ አንበሳ ፣ ውድም ፣ የሚባለው ፣ ሕፃን ፣ ልጁ ፣ ነገው ። የነገሠው ፣ ሕፃን ፣ ለማስተዳደር ፣ አለመቻሉን ፣ ዮዲት ፣ ባወቀች ፣ ጊዜ ፣ በስሜንና ፣ በላስታ ፣ አውራጃ ፣ የሚኖሩትን ፣ ፈላጎች ፣ ወገኖቿን ፣ ይዛ ፣ ወደ ፣ አክሱም ፣ ገሠገሠች ። የአክሱም ፣ መኳንንትም ፣ ሕፃኑን ፣ ንጉሣቸውን ፣ እንደያዙ ፣ ከርሷ ፣ ፈርተው ፣ ከትግሬ ፣ ወደሸዋ ፣ ሸሹ ። ከዚህ ፣ በኋላ ፣ (በ፰፻፵፪ ፣ ዓ፡ ም፡ ?) ነገሠችና ፣ በአክሱምና ፣ በዙሪያው ያሉትን ፣ ሐውልቶች ፣ እያስፈረሰች ፣ አብያተ ፣ ክርስቲያናቱን ፣ ሁሉ ፣ አቃጠለች ። እንደዘመኑ ፣ ልማድ ፣ የውስጥ ፣ ጦርነት ፣ እንዳይቀሰቅሱ ፣ ተብሎ ፣ በደብረ ፣ ዳሞ ፣ ተራራ ፣ ላይ ፣ በዘበኛ ፣ ይጠበቁ ፣ የነበሩትን ፣ ከነገሥታት ፣ የሚወለዱትን ፣ መሳፍንት ፣ ሁሉ ፣ አሣረደቻቸው ። በዚህ ፣ ጭካኔዋ ፣ ዮዲት ፣ የተባለው ፣ ስሟ ፣ ተለውጦ ፣ ጉዲት ፣ አስቲር ፣ የተባለውም ፣ ቀርቶ ፣ እሳቶ ፣ ተባለች ፣ ይባላል ።

አንበሳ ፣ ውድም ፣ ወደ ፣ ሸዋ ፣ ሸሹቶ ፣ በመጣ ፣ ጊዜ ፣ የሸዋ ፣ ሕዝብ በደስታ ፣ ተቀበለው ። ዮዲት ፣ ይኸን ፣ በሰማች ፣ ጊዜ ፣ በነገሠች ፣ በ፳፻ኛው ፣ ዓመት ፣ ብዙ ፣ ሠራዊት ፣ ሰብስባ ፣ ወደ ፣ ሸዋ ፣ ላከች። አንበሳ ፣ ውድምም ፣ የመንዝን

ባላገር : ይዘ : የዮዲትን : ጦር : ተዋግቶ : መለሰው ። ከዚህ : በኋላ : ራሷ
ዮዲት : የቀረውን : ጦሯን : ሰብስባ : ራሷ : እየመራች : ወደሸዋ : መጣች ።
አንበሳ : ውድምም : መምጣቷን : ሲሰማ : ከመንዝ : ወደመራቤቱ : ወረደ ።
እርሷም : እስከ : መራቤቱ : ለመከታተል : ሞክራ : ሳለ : በመካከል : የአሀያ : ፈጅና :
የዶባ : መንገድ : ገደለ : ገደሉ : ስላስቸገራት : በዚህም : ላይ : አንበሳ :
ውድምን : የሚረዳው : የሸዋ : ሕዝብ : በሚያውቀው : አገር : ላይ : እያደ
ፈጠም : ፊት : ለፊትም : እየወጋ : አደጋ : እየጣለ : ስለአወከት : ከሸዋ : ወደ :
አክሱም : ተመልሷ : ፲፯ : ዓመት : ያህል : ኖራ : በሙሉ : ህፃን : ዓመት : ነግሣ :
ሞተች ።

አንበሳ : ውድም : የዮዲትን : ሞት : በሰማ : ጊዜ : ከሸዋ : በግሥጋሜ :
ወደ : አክሱም : ሔደ ። የትግሬ : ሕዝብም : በደስታ : ተቀበለውና : በባቶቹ :
አልጋ : አስቀመጠው : ፳ : ዓመት : ያህልም : እንደገዛ : ሞተና : ልጁ : ድልነዓድ :
ነገሠ ። በሆንም : በዮዲት : ጊዜ : የተቀሰቀሰው : የስሜንና : የላስታ : ሕዝብ :
በየጊዜው : እየተነሣ : አላስገዛ : ብሎት : ሲኖር : በመጨረሻም : መራ : ተክለ :
ሃይማኖት : የሚባል : ትርጉም : ገበዝ : የምትባለዋን : ይዘ : ከላስታ : ተነሥቶ :
ድልነዓድን : ይወጋው : ዠመር። አሁንም : ድልነዓድ : አቅም : ስላጣ : እንዳባቱ :
እንደ : አንበሳ : ውድም : ከአክሱም : ወደሸዋ : ሸሸ ። መራ : ተክለ : ሃይማኖት : ድልነ
ዓድን : ከአባረረ : በኋላ : በኢትዮጵያ : ነገሠና : የዛጉዬን : መንግሥት : መሠረተ።

ምዕራፍ : ፳፱ ።

የኢትዮጵያ : ንጉሥ : ለነብያው : ንጉሥ : የጻፈው : ደብዳቤ-የእስክንድርያ :
ሊኔነ : ጳጳሳትና : የእስላሞቹ : ባለሥልጣኖች : ሁኔታ ።

የዛጉዬን : መንግሥት : ከመዠመራችን : በፊት : በዚህ : መካከል : በአቡነ : ጴጥ
ሮስ : ላይ : ስለደረሰው : አደጋ : እንመልስት። ምንም : እንኳ : የእስላሞቹ : ኃይል :
በምድረ : ግብፅ : እየበረታ : በሔድ : የአክሱም : መንግሥት : ጨርሶ : በዛጉዬ
ዎች : መነሣት : ከመውደቁ : በፊት : ምናልባት : በአንበሳ : ውድም : ዘመን : ኢት
ዮጵያውያን : እንደተለመደ : ከግብፅ : ጳጳስ : ለማምጣት : ሔዱ ። በዚህም : ዘመን :
በእስላሞቹ : ትእዛዝ : የሊቀ : ጳጳሱ : መቀመጫ : እስክንድርያ : መሆኑ : ቀርቶ :
ካይሮ : ነበር ። በዚህም : ዘመን : (፱፻፳፩-፱፻፴፰) : የነበሩት : ሊቀ : ጳጳስ : አባ :
ቆዝሞስ : ነበሩ : መላክተኞቹም : በደረሱ : ጊዜ : የሚገባውን : ገጸ : በረከት :
ለሊቀ : ጳጳሱ : አስረክበው : ምርጫ : ተደረገና : አቡነ : ጴጥሮስ : የሚባሉት :
ወደኢትዮጵያ : ለመላክ : ተመረጡ ። እርሳቸውም : ከአክሱም : ከሄዱት : መል
ክተኞች : ጋር : ሆነው : ከግብፅ : ወደአክሱም : መጡ ። በመጡም : ጊዜ : በእስ
ላሞቹ : ጭቆናም : በአክሱም : መንግሥት : ላይ : በደረሰው : ሁኔታም : ጳጳስ :
መምጣት : ከቆመ : ብዙ : ጊዜ : ስለነበረ : የአክሱም : ንጉሥና : ሕዝብ : አዲሱን :

ጳጳስ ፡ በታላቅ ፡ ክብርና ፡ በብዙ ፡ ደስታ ፡ ተቀበሏቸው ። ጳጳሱም ፡ ብዙ ዘመን ፡ ከንጉሡ ፡ ጋር ፡ በፍቅርና ፡ በሰላም ፡ ከኖሩ ፡ በኋላ ፡ ንጉሡ ፡ ታሞ ፡ በአልጋ ፡ ላይ ፡ በዋለበት ፡ ጊዜ ፡ ጳጳሱን ፡ ጠርቶ ፡ ከሁለቱ ፡ ልጆቹ ፡ መንግሥት ፡ የሚገባው ፡ የትኛው ፡ እንደሆነ ፡ ይምረጡና ፡ እንዲንግሥ ፡ ብሎ ፡ ጠየቃቸው ። ጳጳሱም ፡ ቲንሹ ፡ ሊንግሥ ፡ ይገባዋል ብለው ፡ አስታወቁና ፡ ነገሠ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ የበኩር ፡ ልጁ ፡ ያባቱን ፡ መንግሥት ፡ በጳጳሱ ፡ ምርጫ ፡ ታናሽ ፡ ወንድሙ ፡ ስለወሰደበት ፡ ውስጡን ፡ እየተናደደ ፡ ጳጳሱን ፡ የሚበቀልበትን ፡ መንገድ ፡ ሲፈልግ ፡ ቆየ ። በመጨረሻም ፡ እርሱን ፡ የሚወዱ ፡ ጳጳሱን ፡ የሚጠሉ ፡ አባ ፡ ሚናስና ፡ አባ ፡ ፊቅጦር ፡ የሚባሉ ፡ የአባ ፡ እንጦንዮስ ፡ ገዳም ፡ ሁለት ፡ መነኮሳት ፡ ከእስክንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ ዘንድ ፡ የመጣ ፡ አስመስለው ፡ አባ ፡ ጴጥሮስ ፡ ከሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ ተሾሞ ፡ ሳይመጣ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የተቀመጠ ፡ አታላይ ፡ ጳጳስ ፡ ነው ። እንደዚህም ፡ በዙፋን ፡ ሊቀመጥ ፡ የሚገባው ፡ የንጉሡ ፡ የበኩር ፡ ልጅ ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ቲንሹ ፡ ሊንግሥ ፡ አይገባውም ፡ የሚል ፡ ከእስክንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ ከአባ ፡ ቆዝሞስ ፡ የተጻፈ ፡ አስመስለው ፡ ሐሰተኛ ፡ ደብዳቤ ፡ ጽፈው ፡ ዙፋኑን ፡ አጥቶ ፡ ለሚጸጸተው ፡ ለትልቁ ፡ ልጅ ፡ ሰጡት ። እርሱም ፡ ይኸን ፡ ደብዳቤ ፡ ባገኘ ፡ ጊዜ ፡ ብዙ ፡ ሰው ፡ ይዞ ፡ በወጣቱ ፡ ንጉሥ ፡ ላይ ፡ ተነሥቶ ፡ ተዋግቶ ፡ አሸነፈውና ፡ አሠረው ። እንደዚህም ፡ ጳጳሱን ፡ አቡን ፡ ጴጥሮስን ፡ ከሹመታቸው ፡ ሽሮ ፡ በግዛት ፡ በታ ፡ አስቀመጠና ፡ አባ ፡ ሚናስን ፡ በጽጵስናው ፡ ሹመት ፡ አስቀመጠ ። ትንሹ ፡ ዘመን ፡ እንደቆየም ፡ ጓደኞቹ ፡ በነበሩት ፡ በአባ ፡ ሚናስና ፡ (አሁን ፡ ጳጳስ) ፡ በአባ ፡ ፊቅጦር ፡ መከከል ፡ ጠብ ፡ ተነሣ ። አባ ፡ ፊቅጦር ፡ ከአባ ፡ ሚናስ ፡ ቤት ፡ ያገኘውን ፡ ሁሉ ፡ ዘርፎ ፡ ሾሸቶ ፡ ወደግብፅ ፡ ገብቶ ፡ ወደእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ ተለውጦ ፡ ተቀመጠ ።

በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳቱ ፡ የአባ ፡ ሚናስን ፡ አታላይነት ፡ ሰምተው ፡ የአቡን ፡ ጴጥሮስን ፡ እውነተኛ ፡ ጳጳስነት ፡ ገልጸው ፡ በሚናስ ፡ ላይ ፡ የውግዛት ፡ ቃል ፡ ላኩ ። ንጉሡም ፡ የሚናስን ፡ አታላይነት ፡ በሰማ፡ጊዜ ፡ ገደለውና ፡ የፊተኛውን ፡ እውነተኛውን ፡ ጳጳስ ፡ መልሶ ፡ ለመሾም ፡ ቢፈልግ ፡ በግዛት ፡ በታ ፡ ሞተው ፡ ሳያገኛቸው ፡ ቀረ ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ዝምሮ ፡ ይኸውም ፡ ማለት ፡ ከአባ ፡ ቆዝሞስ ፡ (ከስማ) ፡ ዝምሮ ፡ እስከ ፡ አባ ፡ ፊላታዎስ ፡ ድረስ ፡ (፱፻፲፩-፱፻፺፮ ፡ ዓ ፡ ም) ፡ ያሉት ፡ አራቱ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ መቃርዮስ ፣ አባ ፡ ቴዎፋንዮስ ፣ አባ ፡ ሚናስ ፣ አባ ፡ አብርሃም ፡ ወደ ኢትዮጵያ ፡ ጳጳስ ፡ ከመላክ ፡ አቋረጡ ። የአቡን ፡ ጴጥሮስ ፡ ረድኦ ፡ የነበረው ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ ግብፅ ፡ ሔዶ ፡ የጽጵስና ፡ ሹመት ፡ ሳይቀበል ፡ ከንጉሡ ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ ሥራውን ፡ ብቻ ፡ እየሠራ ፡ እስኪያረጅ ፡ ድረስ ፡ ኖረ ።

በአባ ፡ ቆዝሞስ ፡ (ከስማ) ፡ ጊዜ ፡ ግብፅን ፡ የሚገዛው ፡ ከሊፋ ፡ አህመድና ፡ ቀጥሎ ፡ ሞክታደር ፣ በአባ ፡ መቃርዮስ ፡ ጊዜ ፡ ያለው ፡ ከሊፋ ፡ ይስሐቅ ፣ በአባ ፡ ቴዎፋንዮስና ፡ በአባ ፡ ሚናስ ፡ ጊዜ ፡ ከሊፋ ፡ ካሲምና ፡ ከሊፋ ፡ አባስ ፡ ናቸው ። በአባ ፡ አብርሃምና ፡ በአባ ፡ ፊላታዎስ ፡ (ፋልታውስ) ፡ ዘመነ ፡ ጽጵስና ፡ ደግሞ ፡

ከሊፋ ፡ ሞኤዝ ፡ ይባላል ። ዘመኑም ፡ እላይ ፡ እንዳመለከትነው ፡ ከ፱፻፲፩ ፡ ገምገማ ፡ እስከ ፡ ፱፻፺፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነው ። ጥንታዊት ፡ እስክንድርያ ፡ የሚባለውን ፡ የአሌክ ግንድር ፡ ማክስን ፡ መጽሐፍ ፡ ፪፻፵፭ ፡ ገጽ ፡ ያለውን ፡ ተመልከት ።

በዚህ ፡ መካከል ፡ ኢትዮጵያ ፡ ብዙ ፡ ችግር ፡ አገኛት ። ከነዚህም ፡ ፩ኛው ፡ የውስጥ ፡ ጦርነት ፡ ፪ኛው ፡ ረሀብ ፡ ነው ። ስለአቡነ ፡ ፊላታዎስ ፡ በኅዳር ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡ ስንክሣር ፡ የሚነበበው ፡ የእስክንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አቡነ ፡ ፊላታዎስ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ጳጳስ ፡ ይልኩ ፡ ዘንድ ፡ እንዲያማልደው ፡ የኢትዮጵያውንን ፡ ለኖብያው ፡ ንጉሥ ፡ የላከው ፡ ደብዳቤ ፡ የችግሩን ፡ ዓይነት ፡ እንደዚህ ፡ ሲል ፡ በግዕዝ ፡ ቋንቋ ፡ ይገልጻል ።

«ወበዛቲ ፡ ዕለት ፡ ካዕበ ፡ አእረፊ ፡ አብ ፡ ቅዱስ ፡ ፊላታዎስ ፡ ዘሀገረ ፡ እስክንድርያ ፡ ወውእቱ ፡ እምኑልቆመ ፡ ለአበው ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ፰ወር ። በመዋዕለ ፡ ሢመቱ ፡ ፈነወ ፡ መልእክት ፡ ንጉሠ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ኅበ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ንጉሠ ፡ ኖባ ፡ ወይቤሎ ፡ እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተምዓ ፡ ላዕሌነ ፡ በእንተ ፡ ዘገብሩ ፡ ነገሥት ፡ እለ ፡ እምቅድሜነ ፡ ሶበ ፡ ተዓደዉ ፡ ትእዛዘ ፡ እግዚአብሔር ፡ በእንተ ፡ አባ ፡ ጴጥሮስ ፡ ጳጳስ ፡ ሶበ ፡ ሰደድዎ ፡ እምሢመቱ ፡ ወሢሙ ፡ ህየንቲሁ ፡ ዘስሙ ፡ ሚናስ ፡ ሀሣዊ ፡ በመዋዕሊሁ ፡ ለአባ ፡ ቆዝሞስ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ወናሁ ፡ ፯ቱ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ኢሢሙ ፡ ለነ ፡ ጳጳስ ። ወበእንተዝ ፡ ጠፍአ ፡ ብሔርነ ፡ ወኅልቁ ፡ ኩሉ ፡ ሰብእ ፡ ወእንስሳ ፡ በረሀብ ፡ ወብብድብድ ፡ ወተንሥኡ ፡ ላዕሌነ ፡ ጸላእትነ ፡ ወጌወውዎሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ሰብእ ፡ እምብሔርነ ፡ ወአመዝበሩ ፡ አህጉሪነ ፡ ወተከልአ ፡ ዝናም ፡ ከመ ፡ ኢይረድ ፡ ወምድርኒ ፡ ኢተሀብ ፡ ፍሬሃ ፡ ወጸላእትነ ፡ አውአዩ ፡ አህጉሪነ ፡ ወአመዝበሩ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናቲነ ፡ ወሰደዱነ ፡ እመካን ፡ ውስተ ፡ መካን ፡ ወእስእለክ ፡ ከመ ፡ ትኩን ፡ ሱቱፈ ፡ ምዕሌዩ ፡ በጸማ ፡ በእንተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወበእንተ ፡ ሃይማኖት ፡ ርትዕት ። ወትጽሐፍ ፡ መልእክተ ፡ እምኅቤክ ፡ ኅበ ፡ አቡክ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ፊላታዎስ ፡ ወተስእሎ ፡ በእንተ ፡ እግዚአብሔር ፡ ከመ ፡ ይፍትሐነ ፡ ወይፍታሕ ፡ ሀገረነ ፡ ወይጸሊ ፡ በእንቲአነ ፡ ከመ ፡ ያዕትት ፡ እምኔነ ፡ እግዚአብሔር ፡ ወእምላዕለ ፡ ሀገርነ ፡ ዘንተ ፡ ምንዳቤ ፡ ወመከራ ፡ ዘበጽሐነ ፡ ወይሳህለነ ፤ ወይሢም ፡ ለነ ፡ ጳጳስ ፤ ወይፌንዎ ፡ ኅቤነ ፡ በከመ ፡ ልማዱ ፡ ወልማደ ፡ አባዊነ ፡ ወይጸሊ ፡ በእንቲአነ ፡ ከመ ፡ ያዕትት ፡ እግዚአብሔር ፡ መዓቶ ፡ እምላዕሌነ ። ወአንሰ ፡ ዘእቤለክ ፡ ኦ ፡ እኑዩ ፡ ንጉሥ ፡ እስመ ፡ አነ ፡ ፈራኅኩ ፡ ከመ ፡ ኢይብጥል ፡ ሃይማኖተ ፡ ክርስቶስ ፡ እስመ ፡ ናሁ ፡ እምአመ ፡ ኮነ ፡ ዝንቱ ፡ እስክ ፡ ይእዜ ፡ ተወይሙ ፡ ፯ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ (1) ፡ ወኢሢሙ ፡ ለነ ፡ ጳጳስ ፡ ወኢተዘከሩ ፡ ብሔርነ ፡ ወኮነ ፡ ከመ ፡ አባግእ ፡ ግዳፋን ፡ ዘአልቦ ፡ ኖላዊ ። ወሞቱ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳቲነ ፡ ወከህናቲነ ፡ ወነገሥቲነ ፡ ወተነሥቱ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናቲነ ፤ ወአእመርነ ፡ ከመ ፡ ወረደ ፡ ላዕሌነ ፡ ዝንቱ ፡ ምንዳቤ ፡ ህየንተ ፡ ዘገበርነ ፡ ላዕለ ፡ ጳጳስነ ፡ አባ ፡ ጴጥሮስ ።

ወሶበ ፡ በጽሐት ፡ መልእክተ ፡ ንጉሠ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ኅበ ፡ ንጉሥ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ዘኖባ ። ወአንበባ ፡ ለመጽሐፈ ፡ መልእክት ፡ ወኅዘነ ፡ ፈድፋደ ፡ በእንተ ፡ ዘበጽሐ ፡

(1) ሰባት ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ የሚለው ፡ ባስሕተት ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ፡ ። ግርግር ፡ የሚገኙት ፡ ኤት ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።

ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ምንዳቤ ፡ ወመከራ ። ወሶቤሃ ፡ ጸሐፊ ፡ ጊዮርጊስ ፡
 ንጉሠ ፡ ኖባ ፡ በመልእክት ፡ እምኃቤሁ ፡ ወራነወ ፡ ኅባ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስት ፡ አባ ፡
 ፊላታዎስ ፡ ወዶቤ ፡ ኩሎ ፡ ዘውስቲታ ፡ ዘኮነ ፡ ላዕለ ፡ ሀገረ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ምን
 ዳቤ ፡ ወመከራ ፡ ወሰከሎ ፡ ከመ ፡ ይሣህል ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ለሕዝብ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከመ ፡
 ይሢም ፡ ሎሙ ፡ ጳጳስ ። ወሰሚያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ሶቤሃ ፡ ፈነወ ፡ ኅባ ፡ ገዳመ ፡
 አስቂጥስ ፡ ኅባ ፡ ፩ዱ ፡ መነኮስ ፡ ጻድቅ ። ወሶቤሃ ፡ በጽሐ ፡ ኃቤሁ ፡ ውእቱ ፡ መነ
 ኮስ ፡ እምደብረ ፡ አባ ፡ መቃርስ ፡ ውእቱ ፡ ዘስሙ ፡ አባ ፡ ዳንኤል ፡ ወሢመ ፡ ሎሙ ፡
 ኪያሁ ፡ ጳጳስ ፡ ወራነወ ፡ ኃቤሆሙ ። ወሶባ ፡ በጽሐ ፡ ኅቤሆሙ ፡ ተወክፍዎ ፡ በዓ
 ቢይ ፡ ፍሥሐ ፡ ወአእተተ ፡ እግዚአብሔር ፡ መዓቶ ፡ እምላዕሌሆሙ ፡ ወሞእምሙ ፡
 ለጸላዕቶሙ ፡ እለ ፡ ተንሥኡ ፡ ላዕሌሆሙ ፡ ቀዲሙ ። ወረትዓ ፡ ኩሎ ፡ ግብሮሙ ፡
 በመዋዕሊሁ ፡ ለዝንቱ ፡ አብ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ፊላታዎስ ፡ ወአስተርአየ ፡ እም
 ኒሁ ፡ ተአምራት ፡ ወመንክራት ፡ ብዙኃት ።

ሰላም ፡ ለከ ፡ ፊላታዎስ ፡ ሐዋርያ ፤
 ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘእስክንድርያ ፤
 በእብሬትከ ፡ አንፈሱ ፡ ሕዝባ ፡ ኢትዮጵያ ።
 በእንተ ፡ ዘሢሙ ፡ በላዕሌሆሙ ፡ ብእሴ ፡ ጉሕልያ ፡
 አመ ፡ ጽዕለተ ፡ ጸር ፡ ኮነ ፡ ወለኅር ፡ ሕብልያ ።

ይህ ፡ በግዕዝ ፡ ቋንቋ ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ ወደኑብያ ፡ ንጉሥ ፡ የተጻ
 ፈው ፡ ደብዳቤ ፡ የባዕዱን ፡ የኑብያውን ፡ ንጉሥ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ብሎ ፡ ሲጠራ ፡
 የራሱን ፡ የኢትዮጵያውን ፡ ንጉሥ ፡ ስሙን ፡ ስለአልጠራ ፡ ጸሐፊ ፡ ሁሉ ፡ የአ
 ክሱም ፡ ንጉሥ ፡ ይሆን ፡ ወይስ ፡ የዛጉዬ ፡ እያለ ፡ ይቸገርበታል ። ገዢ ፡ በቲ
 ስት ፡ ኩልቦ ፡ በመገመሪያው ፡ ሾሊም ፡ መጽሐፋቸው ፡ ፩ ፡ አንድ ፡ የመሰላቸ
 ውን ፡ ምክንያት ፡ አቅርበው ፡ ጸሐፊው ፡ የዛጉዬ ፡ ወገን ፡ የሆነ ፡ ንጉሥ ፡ ነው ፡
 ብለው ፡ በምዕራፍ ፡ ፯ ፡ በገጽ ፡ ፫፻፵፮-፫፻፵፯ ፡ ጽፈዋል ። ኮንቲ ፡ ሮሲኒም ፡
 በግዕዛውል ፡ የሰይፈ ፡ አርዕድን ፡ ስም ፡ በገጽ ፡ ፪፻፹፯ ፡ ላይ ፡ ከአበጃ ፡ ጽሑፍ ፡
 እንደተገኘ ፡ አድርገው ፡ ጠቅሰዋል ።

ነገር ፡ ግን ፡ የደብዳቤውን ፡ ንግግር ፡ ብንመረምረው ፡ ከዛጉዬ ፡ ወገን ፡ ሊሆን ፡
 አይችልም ። «እስመ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተምዓ ፡ ላዕሌነ ፡ በእንተ ፡ ዘገብሩ ፡ ነገ
 ሥት ፡ እለ ፡ እምቅድሜነ ፡ . . . ወአእመርነ ፡ ከመ ፡ ወረደ ፡ ላዕሌነ ፡ ዝንቱ ፡
 ምንዳቤ ፡ ህየንተ ፡ ዘገበርነ ፡ ላዕለ ፡ ጳጳስነ ፡ አባ ፡ ጲጥሮስ» ፡ ሲል ፡ የሹመትና ፡
 የዘር ፡ አባቶቹን ፡ ያለፉትን ፡ ነገሥታት ፡ መውቀሱ ፡ ነውና ፡ ይህ ፡ ንጉሥ ፡ ከአ
 ክሱም ፡ ንጉሥ ፡ የተጻፈ ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ከዛጉዬ ፡ ዘር ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።

እንዲያውም ፡ “ወተንሥኡ ፡ ላዕሌነ ፡ ጸላዕትነ ፡ ወጸወውዎሙ ፡ ለብዙኃን ፡ ሰብእ ፡
... ወሰደዳነ ፡ እመከን ፡ ውስተ ፡ መከን» ፡ የሚለው ፡ ዘጉዬዎቹን ፡ ሳይሆን ፡
አይቀርም ። በዚህም ፡ ላይ ፡ ባንድ ፡ ወገን ፡ ደግሞ ፡ “ወአውአዩ ፡ አሁጉሪነ ፡ ወሞቱ ፡
ጳጳሳቲነ ፡ ወከሀናቲነ ፡ ወነገሥቲነ ፡ ወተነሥቱ ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናቲነ» ፡ ያለው ፡
ዮዲት ፡ የአክሱምን ፡ የነገሥታት ፡ ዘሮች ፡ ፈጅታ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያኑን ፡ ሁሉ ፡
አቃጥላ ፡ እነ ፡ አንበሳ ፡ ውድምን ፡ ካገር ፡ አገር ፡ እያሳደደች ፡ የነገሠችውን ፡ ያሳያል ።

ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ንጉሥ ፡ ድልነዓድ ፡ የሚባለው ፡ ይመስላል ፡ እሱም ፡ ይኸን ፡
የጻፈበት ፡ ጊዜ ፡ ዮዲት ፡ ከሞተች ፡ በኋላ ፡ መራ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ሳያባርረው ፡
ከአባቱ ፡ ከአንበሳ ፡ ውድም ፡ ቀጥሎ ፡ በነገሠበት ፡ ጊዜ ፡ ይሆናል ። “ከመ ፡ ወረደ ፡
ላዕሌነ ፡ ዝንቱ ፡ ምንዳቤ ፡ ሀየንተ ፡ ዘገባርነ ፡ ላዕለ ፡ ጳጳስነ ፡ አባ ፡ ጴጥሮስ ፡”
ማለቱም ፡ ሁለቱ ፡ መነኩሳት ፡ አባ ፡ ሚናስና ፡ አባ ፡ ፈቅጦር ፡ የሐሰተኛ ፡ ደብ
ዳቤ ፡ በደንበኛው ፡ የኢትዮጵያ ጳጳስ ፡ በአቡነ ፡ ጴጥሮስ ፡ ላይ ፡ አጽፈው ፡
ከሥልጣናቸው ፡ በአባረረሯቸው ፡ ጊዜ ፡ ድልነዓድም ፡ በልጅነቱ ፡ ከአባቱ ፡ ከአን
በሳ ፡ ውድም ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ በማባረሩ ፡ ጉዳይ ፡ የነበረበትና ፡ አሁን ፡ የተጸጸተበት ፡
ይመስላል ። ወይም ፡ ድልነዓድ ፡ ከሸሸ ፡ ወይም ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ምንም ፡ እን
ኳን ፡ ሥልጣኑን ፡ የዘጉዬ ፡ ዘር ቢይዘው ፡ ስሙን ፡ የያዘ ፡ አንድ ፡ የድልነዓድ ፡
ተከታይ ፡ ይሆናል ።

ወደኑብያው ፡ ንጉሥ ፡ የጻፈበት ፡ ምክንያት ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ አክሱም ፡
በገነነበት ፡ ጊዜ ፡ በአክሱሞች ፡ ሲገዛ ፡ ቆይቶ ፡ አሁን ፡ ደግሞ ፡ የአክሱም ፡ ኃይል ፡
ከወደቀ ፡ ወዲህ ፡ ነፃነቱን ፡ ይዞ ፡ እንደኢትዮጵያ ፡ የእስላምን ፡ ወረራ ፡ የሚከላ
ከል ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባንድ ፡ በሕርይ ፡ የሚያምን ፡ ከእስክንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳ
ሳት ፡ ጳጳስ ፡ እየተቀበለ ፡ ንጉሡ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ እንደወንድም ፡ የሚታይ ፡
ስለነበረ ፡ ነው ። የእስክንድርያዎቹ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳትም ፡ ከዚያን ፡ ጊዜ ፡ ገጥሞ ፡
ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ዘእስክንድርያ ፡ ወኖብያ ፡ ወኢትዮጵያ ፡ የሚባሉትም ፡ በዚህ ፡
ምክንያት ፡ ነው ።

፩ ፡ አንድ ፡ የዐረብ ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ በጌኛው ፡ መቶ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡
መጨረሻ ፡ በጌኛው ፡ መቶ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ መገመሪያ ፡ ላይ ፡ በግዛትና ፡ በሃይማ
ኖት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥና ፡ የኑብያ ፡ ንጉሥ ፡ ሊዋጉ ፡ ሳለ ፡ የእስክንድርያው ፡
ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ አባ ፡ ይስሐቅ ፡ «ሁለታችሁ ፡ እንደወንድማማች ፡ እየተያያችሁ ፡
በፍቅር ፡ ኑሩ ፡ እንጂ ፡ አትዋጉ ፡ የሚል ፡ ቃል ፡ እንደ ፡ ጻፉ ፡ ይኸንን ፡ በመጻ
ፋቸው ፡ ምክንያት ፡ ወሬ ፡ ነጋሪዎች ፡ ግብፅን ፡ ወደሚገዛው ፡ ወደእስላሞቹ ፡
አገረ ፡ ገዥ ፡ ወደ ፡ አብዱል ፡ አዚዝ ፡ ገብተው ፡ “ሊቀ ፡ ጳጳሳቱ ፡ የክርስቲያኖ
ቹን ፡ የኢትዮጵያንና ፡ የኑብያውን ፡ ንጉሥ ፡ ተስማሙ ፡ ተፋቀሩ ፡ እያለ ፡ ደብ
ዳቤ ፡ እየጻፈ ፡ በእስላም ፡ መንግሥት ፡ ላይ ፡ ያሳድማል ፡ ብለው ፡ ነግረውበት ፡
በዚህ ፡ ታሥሮ ፡ ሳለ ፡ በኋላ ፡ እንደተፈታ ፡ ጽፈዋል ። ነገር ፡ ግን ፡ ሙሴ ፡

ከንቲ : ሮሲኒ : በኢትዮጵያ : ታሪክ : መጽሐፋቸው : ላይ : በገጽ : ፪፻፳፯ : የኑ-
ብያና : ያበሻ ንጉሥ : ተጣልተው : ሊዋጉ : ነበር : እያሉ : ዐረቦቹ : የጻፉት :
ማውሪታንያ : በሚባለው : አገር : ፈንታ : በስሕተት : አበሻ : መስሏቸው : ጽፈ-
ውታል : ብለው : አስተባብለዋል ።

የሆነ : ሆኖ : የእስክንድርያ : ቤተ : ክርስቲያን ፤ ታሪክ : እንደሚገልጸው :
የግብፅ : አገረ : ገዥዎች : የሆኑት : እስላሞች : ወደኢትዮጵያ : በሚላከው :
ጳጳስ : ምክንያት : ሊቃነ : ጳጳሳቱን : ግብር : ክፈሉ : ወደ : ኢትዮጵያ : ጳጳስ :
እኛን : ሳታስፈቅዱ : አትላኩ : በማለት : ወደፊት : ባለው : ጊዜ : ሁሉ : ሲያስሩ
ዋቸው : ሲፈቱዋቸው : ኖረዋል ። ለመቆጣጠር : እንዲመቻቸው : በዐረቦቹ : ትእዛዝ :
ከእስክንድርያ : ወደካይሮ : መደባቸውን : አዛውረው : የተቀመጡት : ሊቃነ : ጳጳሳት :
ከቀድሞ : ገዢዎቹ : ልማድ : ሆኖ : ባመት : ሁለት : ጊዜ : ለኢትዮጵያውና :
ለኑብያው : ንጉሥ : የሰላምታ : ደብዳቤ : ይጽፉ : ነበር : አሁን : ግን : በአባ : ዘካርያስ :
የሊቀ : ጳጳስና : ዘመን : (፱፻፺፯-፳፻፫ : ዓ. ም.) የእስላሞቹ : ገዥ : ከሊፋ :
አል : ሐኪም : ይኸን : የመጻጻፍ : ደንብ : ከለከለ ። ከዚያም : ወዲህ : አባ : ክር-
ስቶዶሎስ : መስጊዱን : ሁሉ : አፍርሱ : የሚል : ቃል : ጨምረህ : ወደኑብያ :
አባ : ፈቅጦርን ፤ ወደኢትዮጵያ : አባ : ቄርሎስን ፤ ልክሃል : ተብለው : በዚህ :
ተከሠው : ታሥረው : ሳለ : በኋላ : ምስክር : ጠፍቶ : ተፈቱ : ይባላል ። አባ : ክሪ-
ስቶዶሎ : የነበሩበት : ዘመን : ፩፻፴፱-፩፻፷፱ : ዓመተ : ምሕረት : ነው : በርዕዮ-
ውም : ዘመን : የነበረው : ከሊፋ : ሞስታውዜር : ይባላል ።

ቀጥሎ : ደግሞ : ከቄርሎስ : በኋላ : ወደኢትዮጵያ : በተላኩት : በአባ : ሳዊሮስ :
ጊዜ : እስላሞቹ : ለምንድነው : በኢትዮጵያ : እንደልባቸው : ብዙ : መስጊድ :
የማይሠሩት : እኛንተስ : ጳጳስ : ለመላክ : ከምትቀበሉት : ገንዘብ : ለምን : ብዙ :
ግብር : አትከፍሉም : እያለ : ሲያገላላቸው : ነበር ። በዚህም : መካከል : ሊቃነ :
ጳጳሳቱ : በታሠሩ : ጊዜ : ክርስቲያኖቹ : የኢትዮጵያና : የኑብያ : ነገሥታት : ግብ-
ፅን : እንውረር : እያሉ : ሲጋበዙ : በኢትዮጵያ : ያሉት : እስላሞች : ደግሞ : ተጉላ-
ላን : ባሉ : ቀጥር : የእስላሞቹ : ገዥዎች : በኢትዮጵያ : ነገሥታት : ላይ : እንደደነፉ :
ብዙ : ዘመን : አለፈ ። ነገር : ግን : በሚቀጥለው : ጊዜ : ኑብያ : በመጨረሻ : በዐ-
ረቦቹ : ሥልጣን : ስትወድቅና : ክርስቲያኖቹ : ሲደክሙ : የኢትዮጵያ : ንጉሥ : ግን :
ዘሩ : አክሱማዊ : (ሰሎሞናዊ) ወይም : ዛጉዬ : በሆነም : የራሱን : ነገነትና : ክር-
ስቲያናዊ : ሃይማኖት : አስከብሮ : እንደያዘ : በዐረቦቹ : ሥልጣን : ውስጥ : ለተቀ-
መጡት : ለመንፈሳዊ : አባቶቹ : አለኝታና : ተስፋ : ሆኖ : እስከ : መጨረሻ :
ዘለቀ ። ይኸም : ሁኔታ : የመንግሥት : ዙፋንና : መደብ : ከአክሱም : ወደላ-
ስታ : ከላስታ : ወደሸዋ : ከሸዋ : ወደጎንደር : በተዘዋወረ : ጊዜ : ፩ : አንድ :
ጊዜ : የግብፅ : ገዥዎችና : የኢትዮጵያ : ነገሥታት : ሲዛዙቱ : ሲጣሉ : ፩ : አንድ :
ጊዜም : ሲስማሙ : ኖረዋል ። ይኸን : ወደፊት : በምዕራፍ : እስክንመለከት
ድረስ : አሁን : ስለዛጉዬዎች : እናንብብ ።

ክ ፍ ል ፫ ::

የበጅያና : የአገው : ነገድ—የዛጉዬ : ሥርወ : መንግሥት : መመሥረት ::

ምዕራፍ : ፫ ::

የአክሱም : ነገሥታት : የወደቁበት : የዛጉዬ : መንግሥት : የተመሠረተበት : የታወቀው : ምክንያት : የአረቦች : መነሣት : ነው። በለፋት ምዕራፎች : እንደ ተገለጸው : አረቦች : የኢትዮጵያን : ሰሜን : ግብፅን : ወርረው : በላዩ : ተቀምጠው : በሚያስተዳድሩበት : ጊዜ : ለአክሱም : መንግሥት : ተገኝ : የነበሩት : በምሥራቅና : በኤርትራ : በሕር : ዳር : የሚገኙት : የምጥጥ : የዳሕላቅ : ደሴቶች : በአረቦቹ : እጅ : ሲገቡ : በነዚህ : ወደቦች : አማካይነት : ለአክሱም : መንግሥት : በግብርም : በግዥም : በተረጎም : የሚገባው : ንግድና : ጥቅም : ሁሉ : ሲዘጋ : መንግሥቱ : በግዛትም : በሀብትም : ደኸየ ። ይኸንንም : ሲመለከቱ : በሰላም : ጊዜ : እየገበሩ : ሲሸፍቱ : በወታደር : እየተዘረፉ : እየታወሩ : እየተፈቱ : ይቀመጡ : የነበሩት : የሰሜንና : የአገው : ፈላጎች : የላስታ : ነገዶችም : ተገኝ ነታቸውን : ለመበቀል : ምክንያት : ሆናቸው ።

ስለነገደ : አገውና : ስለበጅያ : ዘር : በያይነቱ : ይተረክል : ስለነገደ : አገው : አለቃ : ታዬ : ከዚህ : ቀጥሎ : ያለውን : በኢትዮጵያ : ሕዝብ : ታሪክ : መጻፋቸውን : አንባቢ : ሳያስታውሰው : አይቀርም ። «ነገደ : አገው : በሬት : ነገደ : አዲል : ይባሉ : ነበሩ ። አዲል : የዳዊት : የልጁ : ልጅ : የይትረገም : ልጅ : ነው : ይላሉ : ፪. ዜና : መዋ : ምዕራፍ : ፫ : ቁ : ፫ : ? ። እሱ : ከነሠራዊቱ : ከቀዳማዊ : ምኒልክ : ጋራ : መጣ : ቀዳማዊ : ምኒልክ : ንጉሠ : ነገሥት : ሲባል : ከርሱ : በታች : የአገው : የላስታ : የገነት : ዛሬ : የጁ : የተባለው : በዙፊያው : ላለው : አገር : ሁሉ : ንጉሥ : ነበር ። የዳዊት : የልጁ : ልጅ : የአምኖን : ልጅ : ኖን : የሚባል : ነበር ። እርሱም : ከቀዳማዊ : ምኒልክ : ጋራ : መጥቶ : ከርሱ : በታች : ከቋራ : እስከ : መተማ : በታች : ላለው : አገር : ንጉሥ : ነበር : ይላሉ። ከተማውን : በቋራ : አደረገ : አገሪቱንም : ቋራ : ብሎ : ጠራት ። በቋራ : የሚኖሩ : የርሱ : ዘሮች : በኖን : ልጅ : በሐት : ስም : ነገደ : ሐት : ተባሉ ። ቋንቋቸውም : ጥንት : ልዩ : ነበር ። አሁን : ግን : ቋንቋቸውን : አጥፍተው : በማራ : ቋንቋ : ይናገራሉ ። በጥንት : ቋንቋቸው : ኳራ : ወይም : ቋራ : ማለት : ፀሐይ : ማለት : ነው : ይላሉ ። ቋንቋቸው : ከአገዎች : ጋራ : ይቃረቡ : ነበሩ : ይባላል።

አገዎች : ግን : ከ፫ : ተከፍለው : ቋንቋቸው : ሥሩ : አንድ : ሲሆን : በየክፍላቸውና : በየአገራቸው : ጥቂት : ጥቂት : ልዩነት : ያለው : ሆነ ። እነርሳቸው

ውም ፡ በ፫ ፡ አገር ፡ ስም ፡ ይጠራሉ ፡ የላስታ ፡ አገው ፤ የዳሞት ፡ አገው ፤ የሐ
ልሐል ፡ በጎስ ፡ አገው ፡ ይበላሉ ። የሁሉ ፡ መሠረትና ፡ ምንጭ ፡ የላስታ ፡
አገው ፡ ነው ።

የዳሞት ፡ አገሮች ፡ ከላስታ ፡ አገው ፡ ፯ ፡ ሁነው ፡ ዘሆንና ፡ ጎሽ ፡ አደን ፡
ብለው ፡ ሐዱ ። ከዚያ ፡ ሰው ፡ እንደሌለበት ፡ ጠፍ ፡ እንደሆነ ፡ ተመልክተው ፡
የአገሪቱንም ፡ ደግነት ፡ ዓይተው ፡ በየዱሩ ፡ በየዛፉ ፡ እጅግ ፡ ንብ ፡ የበዛበት ፡
ብዙ ፡ ማር ፡ የሚገኝበት ፡ አገር ፡ ነውና ፡ ማርና ፡ የዱር ፡ እንስሳ ፡ ሥጋ ፡ አድ
ነው ፡ እየበሉ ፡ ፯ ፡ ወር ፡ አገሪቱን ፡ ደሀና ፡ አድርገው ፡ ዘሩና ፡ መረመሩ ፡
ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ምሽቶቻቸውንና ፡ ልጆቻቸውን ፡ ላማቸውን ፡ ፍየላቸውን ፡ ጓዘ
ቸውን ፡ ሁሉ ፡ አምጥተው ፡ በዚያች ፡ አገር ፡ ተቀመጡበትና ፡ አቀኑዋት ። በላገ
ሮችም ፡ በላባቶችም ፡ ሆኑበት ፡ አገሩም ፡ አገው ፡ ምድር ፡ ተባለ ። በጌቱ ፡ አባ
ቶችም ፡ በየክፍሉ ፡ ሲዘረዘር ፡ ፯ቤት ፡ አገው ፡ ይበላል ። በጌቱ ፡ አባቶቻቸው ፡
ስም ፡ አገራቸውን ፡ ሰይመው ፡ ፯ቤት ፡ አገው ፡ ተብለው ፡ በየአገራቸው ፡ በየክ
ፍላቸው ፡ ይጠራሉ ።

የሐልሐል ፡ በጎስ ፡ አገሮች ፡ ግን ፡ በንድ ፡ ዘመን ፡ በያገሩ ፡ ረኃብ ፡ በሆነ ፡
ጊዜ ፡ እንዲሁ ፡ በላስታ ፡ አገው ፡ ፯ወንድማማች ፡ አገሮች ፡ ከነምሽቶቻቸው ፡
ከነልጆቻቸው ፡ ፫ እኅቶቻቸውም ፡ ከነባሎቻቸው ፡ ተሰደው ፡ ሐልሐል ፡ በጎስ፡ገቡ።
በዚያም ፡ ዱሩን ፡ መንጥረው ፡ አባቡን ፡ ገድለው ፡ ቤት ፡ ሠርተው ፡ አገር ፡ አቅን
ተው ፡ ተቀመጡ ፡ ይበላል ።

የላስታ ፡ አገሮች ፡ በዋግ ፡ የሚኖሩ ፡ ዋኖች ፡ እነርሳቸው ፡ ናቸውና ፡ በቀ
ዳማዊ ፡ ምኒልክ ፡ ጊዜ ፡ የያዙትን ፡ አገር ፡ አልለቀቁም ፡ እስከዘሬ ፡ አልተነቃነቁም ።
(በዚህ ፡ ዓይነት ፡ አለቃ ፡ ታዬ ፡ የአገውን ፡ ዘር ፡ ከዳዊት ፡ ከእስራኤል ፡
ንጉሥ ፡ የልጅ ፡ ልጅ ፡ የወረደ ፡ ጅኤላዊ ፡ ማድረጋቸው ፡ ነው ። ይኸም ፡
ሲሆን ፡ የአገው ፡ ዘር ፡ ኩሽ ፡ መሆኑ ፡ ቀርቶ ፡ ሴማዊ ፡ ሊሆን ፡ ነው ።
የዳዊት ፡ የልጅ ፡ ልጅ ፡ ዘር ፡ ከሆነም ፡ ከቀዳማዊ ፡ ምኒልክ ፡ ጋር ፡ መጥቶ ፡ የአ
ገውና ፡ የላስታ ፡ ንጉሥ ፡ ተብሎ ፡ ከነገሠ ፡ ከፈላሾች ፡ ልዩነት ፡ የለውምና ፡
ልማዱም ፡ ሃይማኖቱም ፡ ከፈላሾች ፡ ሊለይ ፡ አይችልም ፡ ነዘር ። ነገር ፡ ግን ፡
ምንም ፡ እንኳን ፡ የኩሽና ፡ የሴም ፡ ዘር ፡ እርስ ፡ በርስ ፡ መደባለቁ ፡ ቋንቋና ፡
ልማዱንም ፡ መቀያየቱ ፡ በይቀር ፡ አገው ፡ ከፈላሾችም ፤ ገዥዎች ፡ ከነበሩት ፡
አግዓዝያንና ፡ ሰባውያንም ፡ ልዩነት ፡ መኖሩን ፡ ማንም ፡ የሚያውቀው ፡ ነው ።
አለቃ ፡ ታየም ፡ በአጻጻፋቸው ፡ «ይላሉ» ፡ አሉ ፡ እንጂ ፡ አላረጋገጡም ።

ሙሴ ፡ ኮንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ ደግሞ ፡ ስለአገውና ፡ ይልቁንም ፡ ስለበጅያ ፡ ዘር ፡
ለአገው ፡ የዳዊትን ፡ የዘር ፡ ግንድነት ፡ ሳይጠቅሱ ፡ የበጅያ ፡ ዘር ፡ መውረሩንና ፡
የነዚህ ፡ ዘር ፡ መሪዎች ፡ እስከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ገዥና ፡ አስተዳዳሪ ፡ የነበ
ሩትን ፡ ሴማውያን ፡ ዘር ፡ (አግዓዝያን ፡ የሚባሉትን ፡ አክሱሞች) ፡ አሸንፈው ፡

የራሳቸውን ፡ የኮሹን ፡ ዘር ፡ መመሥረታቸውን ፡ ይገልጻሉ ። በኝሁ ፡ ጸሐፊ፡የታሪክ ፡ መጽሐፍ ፡ በምዕራፍ ፡ ፲፪ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ እንደዚህ ፡ የሚል ፡ ነው ። የበጅያ ፡ ዘር ፡ ዋና ፡ መቀመጫ ፡ ሥፍራቸው ፡ ከላዕላይ ፡ ግብፅ ፡ ዠምሮ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሰሜን ፡ ምዕራብ ፡ በቤኒ ፡ ያሚር ፡ በዋዲ ፡ ሐማማት ፡ በአትባራ ፡ ወንዝና ፡ በሐማሴን ፡ መካከል ፡ በአምስት ፡ ክፍል ፡ ተከፍለው ፡ ይኖሩ ፡ ነበር ። እነዚህም ፡ የበጅያ ፡ ነገዶች ፡ በፈረስ ፡ ግልቢያ ፡ በጦርነት ፡ ስመ ፡ ጥር ፡ ናቸው። የጦር ፡ መሣሪያቸው ፡ ፯ ክንድ ፡ የሚረዝም ፡ ጦርና ፡ ቀስት ፡ ነው ። ሌላው ፡ እንደሾተልና ፡ እንደሰይፍ ፡ እንደቀስት ፡ ያለ ፡ መሣሪያቸው ፡ በውጊያ ፡ ጊዜ ፡ ከእጃቸው ፡ በርሮ ፡ እንዳይወድቅ ፡ በክንዳቸው ፡ ላይ ፡ በጠፍር ፡ ያስሩት ፡ ነበር። የጭነትና ፡ የኮርቻ ፡ ከብታቸው ፡ ፈረስና ፡ ግመል ፡ ነው ። ግመሉን ፡ ከፈረስ ፡ እኩል ፡ እያስጋለቡ ፡ ያስሮጡት ፡ ነበር ። የነዚህንም ፡ እንስሳዎች ፡ ወተታቸውን ፡ ይመገቡ ፡ ነበር ። እርሻ ፡ እምብዛም ፡ አይወዱም ፡ ቢያርሱም ፡ እርሻ ፡ የሚሆንበትን ፡ ሥፍራ ፡ ፈልገው ፡ በቲንሹ ፡ ነው ። በጅያዎች ፡ እንግዳ ፡ ተቀባዮች ፡ ሐቀኞች ፡ ናቸው ። ሲናገሩም ፡ ሲጣሉም ፡ ሲገድሉም ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ እንጂ ፡ በድብቅና ፡ በማታለል ፡ ክፉ ፡ ነገር ፡ ማድረግ ፡ አይፈልጉም ። በነርሱ ፡ ልማድ ፡ ውስጥ ፡ ከወንድ ፡ ይበልጥ ፡ ሴት ፡ ከአባት ፡ ይልቅ እናት ፣ ከወንድ ፡ ልጅ ፡ ሴት ፡ ልጅ ፡ ከበሬታና ፡ ማዕርግ ፡ አላቸው ። ዘር ፡ የሚቆጠር ፡ በእናት ፡ በኩል ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ በአባት ፡ አይደለም ፡ ውርስም ፡ ከወንድ ፡ ይልቅ ለሴት ፡ ይሰጣል ። ይኸን ፡ የመሳሰለ ፡ ከሴማዊው ፡ ዘር ፡ ከትግሬውና ፡ ከአማራው ፡ የተለየ ፡ የውስጥ ፡ ልማድና ፡ ደንብ ፡ አላቸው ።

እነዚህም ፡ የበጅያ ፡ ዘሮች ፡ ከአሥረኛው ፡ መቶ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ በፊት፡ዠምሮ ፡ ከትግሬም ፡ ከአማራም ፡ ጋር ፡ ዘርና ፡ ልማዳቸውን ፡ ደባልቀው ፡ ሲኖሩ ፡ አሁን ፡ ደግሞ ፡ ከሰሜን ፡ በኩል ፡ በብዛት ፡ ወርደው ፡ በአገው ፣ በላስታ ፣ ዙሪያ ፡ በርክተው ፡ ኖሩ ፡ ግማሾቹ ፡ ከላዕላይ ፡ ግብፅ ፡ በወረሱት ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ጣዖትና ፡ መናፍስት ፡ ሲያመልኩ ፡ ግማሾቹ ፡ ከዐረቦች ፡ ጋር ፡ ተደባልቀው ፡ እስላም ፡ ሆኑ ፡ የቀሩትም ፡ በአከለ ፡ ጉዛይ ፡ በሠራዬ ፡ የገቡት ፡ በለው ፡ ከለው ፡ የሚባሉት ፡ ነገዶች ፡ የነርሱ ፡ ናቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ በዘመን ፡ ብዛት ፡ ወደኤርትራና ፡ ወደ ፡ ሐማሴን ፡ የገባው ፡ የበጅያ ፡ ዘር ፡ የራሱን ፡ ልማድና ፡ ቋንቋ ፡ ትቶ ፡ ትግርኛ ፡ እየተናገረ ፡ ከትግሬ ፡ ጋር ፡ ግማሹም ፡ አማርኛ ፡ ግሚሹም ፡ ዐረብኛ ፡ እየተናገረ ፡ ከአማራና ፡ ከዐረብኛ ፡ ጋር ፡ ተመሳስሏል ።

እንደ ፡ ሙሴ ፡ ኮንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ አጻጻፍ ፡ የዐረቦች ፡ መነሣት ፡ አጋጣሚ ፡ ምክንያት ፡ ሰጥቷቸው ፡ ከሴማዊ ፡ ወገን ፡ የሆኑትን ፡ የአክሱሞችን ፡ ነገሥታት ፡ ጥለው ፡ የራሳቸውን ፡ የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ የመሠረቱት ፡ እነዚሁ ፡ ከኩሽ ፡ ዘር ፡ የወረዱት ፡ የበጅያና ፡ የአገው ፡ ዘር ፡ ናቸው ። ስለዚህ ፡ አሁን ፡ የዘራቸውንና ፡ የነገዳቸውን ፡ ሁኔታ ፡ ከተመለከትን ፡ በኋላ ፡ የዛጉዬን ፡ መንግሥት ፡ አመሠራረት ፡ እንመልከት ።

ምዕራፍ ፡ ፪፩ ።

ስለዛጉዬ ፡ መመሥረት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የታሪክ ፡ ምንጭና ፡ የነገሥታቱ ፡ ዝርዝር።

ከላይ ፡ ስለንግሥተ ፡ ሰባና ፡ ስለቀዳማዊ ፡ ምኒልክ ፡ ስለአብርሃና ፡ አጽብሐ፡
ወይም ፡ ስለካሌብና ፡ ስለገብረ ፡ መስቀል ፡ እንደሚለያየው ፡ አሁን ፡ ደግሞ ፡
የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ ከመገመሪያው ፡ ላይ ፡ አመሠራረቱ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የወሬ ፡
ምንጭ ፡ አለው ። የተመሠረተበት ፡ ጊዜና ፡ የቆየበትም ፡ ዘመን ፡ እንደዚሁ ፡ ይለ
ያያል ። ታሪክ ፡ ነገሥትን ፡ አጋማሹን ፡ ያዘጋጁት ፡ የዘመኑ ፡ ሊቃውንት ፡ ስምና ፡
የተጻፈበት ፡ ጊዜ ፡ በትክክል ፡ ስለማይለይ ፡ እገሌ ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ የጻፈው ፡ ታሪክ፡
ነገሥት ፡ እንደዚህ ፡ ይላል ፡ ከእገሌም ፡ የእገሌ ፡ አጻጻፍ ፡ ይመስላል ፡ ማለት ፡
አልተቻለም ። ወደፊትም ፡ የሚቻል ፡ አይመስልም ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡
እንደጠቀስነው ፡ አሁን ፡ ያለው ፡ የአክሱምም ፡ የዛጉዬውም ፡ ታሪክ ፡ መዘጋጀት ፡
የጀመረው ፡ በ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ ላይ ፡ ባሄ ፡ አምደ ፡ ጽዮን ፡ ጊዜ ፡
ነው ። ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ የምንለው ፡ በየበኩሉ ፡ ወይም ፡ በየዘመኑ ፡ አንዳንድ ፡
የዘመኑ ፡ ሊቅ ፡ ያዘጋጀው ፡ ያንዱ ፡ ክንዱ ፡ እየለየ ፡ የሚተረከውን ፡ ከየም
ንጭ ፡ አምስት ፡ ላይ ፡ ከፍለን ፡ በየተራ ፡ አንመልከት ።

፩ ኛው ።

ባለፈው ፡ በዮዲት ፡ ምዕራፍ ፡ ላይ ፡ እንደተመለከትነው ፡ ድል ፡ ነዳድ ፡
የሚባለው ፡ የመጨረሻው ፡ (አክሱማዊ) ፡ ንጉሥ ፡ አሥር ፡ ዓመት ፡ ያህል ፡
እንደገዛ ፡ መራ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ትርጉም ፡ ገበዝ ፡ የምትባል ፡ የሕዝብ ፡
ናኝን ፡ ልጅ ፡ አግብቶ ፡ በድል ፡ ነዳድ ፡ ተነሣበት ። ድል ፡ ነዳድም ፡ ለመዋጋት ፡
አለመቻሉን ፡ አውቆ ፡ እንዳባቱ ፡ ወደሸዋ ፡ ሸሸ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ መራ ፡ ተክለ
ሃይማኖት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ነገሠና ፡ አዲስ ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ፡ አቆመ ። ስመ ፡
መንግሥቱም ፡ ዛጉዬ ፡ ተባለ ፡ ዛጉዬ ፡ የተባለበት ፡ ምክንያት ፡ እንደግማሾቹ ፡
ዘአገው ፡ (የአገው ፡ ወገን) ፡ ማለት ፡ ነው ። እንደግማሾቹ ፡ ደግሞ ፡ ድል ፡
ነዳድን ፡ ስላባረረ ፡ ግዕዝኛውን ፡ ቃል ፡ ዘአጉየየ ፡ (ያባረረ) ፡ የሚለውን ፡ በመ
ስተል ፡ ዛጉዬ ፡ ተባለ ፡ ይላሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ የቀድሞ ፡ የእጅ ፡ ጽሑፍ ፡
ሁሉ ፡ ዛጉ ፡ ስለሚል ፡ ይህ ፡ ዘአጉየየ ፡ ከተባለው ፡ ቃል ፡ ጋር ፡ ስለሚራራቅ ፡
ዘአጉየየ ፡ የተባለው ፡ ቃል ፡ በመላ ፡ የተሰጠ ፡ የከህናት ፡ ትርጓሜ ፡ ይመስ
ላል ። ያለዚያ ፡ ነገሩን ፡ ዛጉዬ ፡ ብሎ ፡ ከማሳጠር ፡ ዘአጉየየ ፡ ቢለው ፡ የሚ
ከለክለው ፡ ነገር ፡ አልነበረም ። ወደዋናው ፡ ጉዳይ ፡ እንመለስ ።

፪ ኛው ።

ትርጉም ፡ ገበዝ ፡ የሕዝብ ፡ ናኝ ፡ ልጅ ፡ ባላስታ ፡ የቡግናውን ፡ ባላባት ፡
አግብታ ፡ አባቷ ፡ ሲሞት ፡ ያባቷን ፡ መንግሥት ፡ ያዘችና ፡ ከዚህ ፡ ከቡግና ፡
(አገው-ላስታ) ፡ ባላባት ፡ ለወለደችው ፡ ልጅዋ ፡ ሰጠችው ። የአክሱም ፡ የነገ

ሥታት ፣ ተወላጆች ፣ የልጅዋን ፣ አልጋ ፣ እንዳይቀናቀኑ ፣ ወደሸዋ ፣ ከሸሸው ፣
በቀር ፣ ሁሉንም ፣ አስፈጅቻቸው ።

፫ ኛ ው ።

ድል ፣ ነግድ ፣ መሰበ ፣ ወርቅ ፣ የምትበል ፣ ሴት ፣ ልጅ ፣ ነበረችው ፣
ከርሷ ፣ የሚወለድ ፣ ልጅ ፣ መንግሥትህን ፣ ያስፈራሃል ፣ ስላሉት ፣ ሳይድራት ፣
በቤቱ ፣ ደብቆ ፣ ያኖራት ፣ ነበር ። አንድ ፣ የንጉሡ ፣ ባለሟል ፣ የነበረ ፣ ወታ
ደር ፣ በፍቅሯ ፣ ተነድፎ ፣ ወደዋት ፣ ነበርና ፣ ንጉሡን ፣ አታሎ ፣ አገባት ። በኋ
ላም ፣ እርሷን ፣ ይዘ ፣ ወደላስታ ፣ ሸሸ ። ንጉሡም ፣ ሊወጋው ፣ ቢሔድ ፣ ተሸነፈና ፣
ሞተ ። ወታደሩም ፣ በአትዮጵያ ፣ ነገሠ ። ይኸም ፣ የመዝሙሪያው ፣ የዛጉዬ
ንጉሥ ፣ መራ ፣ ተክለ ፣ ሃይማኖት ፣ ነው ።

፬ ኛ ው ።

ድል ፣ ነግድ ፣ ሴት ፣ ልጅህ ፣ መንግሥትህን ፣ ትቀማሃለች ፣ የሚሉ ፣
ንግር ፣ ዘወትር ፣ ይሰማ ፣ ነበር ። ስለዚህ ፣ ይቺን ፣ ዙፋኑን ፣ የምታስፈራ
ውን ፣ ልጁን ፣ እንድትሞት ፣ ገና ፣ በልጅነቷ ፣ ወደባሕር ፣ ጣላት ። ተክለ ፣
ሃይማኖት ፣ የሚባለው ፣ አግኝቶ ፣ ከባሕር ፣ አውጥቶ ፣ በቤቱ ፣ ደብቆ ፣ አሳ
ደጋት ። በደገች ፣ ጊዜ ፣ ንጉሡን ፣ በብዙ ፣ ልመና ፣ አስፈቅዶ ፣ አገባት ።
እርሷንም ፣ ይዘ ፣ ወደተሾመበት ፣ አገር ፣ ወደሐማሴን ፣ ሲሔድ ፣ ንጉሡ ፣
እንደገና ፣ ጠርጥሮ ፣ ከኋላ ፣ ደርሶ ፣ ተዋጋው ፣ በውጊያውም ላይ ፣ ድል ፣ ነግድ ፣
ስለሞተ ፣ ተክለ ፣ ሃይማኖት ፣ ነገሠ ።

፭ ኛ ው ።

በገደለ ፣ ያሬድ ፣ ላይ ፣ የተመለከተው ፣ ደግሞ ፣ ከዚህ ፣ ሁሉ ፣ የተለየ ፣
ሌላ ፣ ምክንያት ፣ ይሰጣል ። ከሰሎሞን ፣ ዘር ፣ የመጨረሻው ፣ ንጉሥ ፣ ድግና ፣
ዣን ፣ የሚባለው ፣ በቤተ ፣ ክርስቲያን ፣ ቆሞ ፣ ሳለ ፣ ከህናት ፣ በዜማ ፣ አም
ላክን ፣ በምስጋና ፣ በውዳሴ ፣ ሲያነሡት ፣ ሰምቶ ፣ የርሱን ፣ ስም ፣ ሳያነሡ ፣
በመቅረታቸው ፣ ስለተቀየመ ፣ በዚሁ ፣ እግዚአብሔር ፣ ተቆጥቶ ፣ መንግሥቱን ፣
ለባሪያው ፣ ለመራ ፣ (ተክለ ፣ ሃይማኖት) ፣ ሰጠበት ።

የዛጉዬ ፣ መንግሥት ፣ አመሠራረት ፣ እነሆ ፣ በአንደዚህ ፣ ዓይነት ፣ ሲለ
ያይ ፣ የሁሉም ፣ አተራረክ ፣ በአክሱሞቹና ፣ በዛጉዬዎቹ ፣ ነገሥታት ፣ መካከል ፣
ዘውድና ፣ ዙፋን ፣ ለማዘዋወር ፣ ምክንያት ፣ የሆነች ፣ አንድ ፣ ሴት ፣ ሙኖሯን ፣
ሁሉም ፣ ተስማምተዋል ። ምናልባት ፣ ታሪክ ፣ ነገሥቱ ፣ ትርዳዕ ፣ ገበዝን ፣ የተ
ክለ ፣ ሃይማኖት ፣ ልጅ ፣ ባያደርጋት ፣ ኖሮ ፣ ትርዳዕ ፣ ገበዝ ፣ የተባለችው ፣
ያችው ፣ የጌዴዎን ፣ ልጅ ፣ አንዷ ፣ የዲት ፣ ነች ፣ ለማለት ፣ ቅርብ ፣ ነበር ።
አሁንም ፣ ቢሆን ፣ መሰበ ፣ ወርቅ ፣ ትርዳዕ ፣ ገበዝ ፣ የዲት ፣ የአንድ ፣ ሴት ፣

ስም ፡ ድል ፡ ነፃድ ፡ ሕዝብ ፡ ናኝ ፡ ደግናገዢን ፡ ያንድ ፡ ንጉሥ ፡ ስም ፡ ሆኖ ፡
 ጸሐፊ ፡ ለብቻ ፡ አስመሰሎት ፡ ይሆናል ፡ ብለን ፡ ወደመጠራጠር ፡ እንገባለን ።
 ይኸም ፡ የሚሆነው ፡ የወንድ ፡ ንጉሥም ፡ የሴት ፡ ንግሥትም ፡ በዘመናቸው ፡
 ብዙ ፡ ስም ፡ እንደሚይዙ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ያመለከትነውን ፡ መልሰን ፡ እናስታውስ ።

በእንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ አተራረክ ፡ የሚለያየው ፡ ጽሑፍ ፡ የነገሡትንም ፡
 የነገሥታት ፡ ዝርዝር ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ አብዝቶ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ አሳጥሮ ፡ ግማሹ
 ቹን ፡ ክርስትና ፡ የተቀበሉ ፡ የቀሩትን ፡ ያልተቀበሉ ፡ እያደረገ ፡ ይዘረዝራል ።

፩ኛ ።

አብዝቶ ፡ ሲዘረዝር ።

ተርታ	የንጉሡ ፡ ስም ።	የገዢነት ፡ ዓመት ።	የነገሡበት ፡ ዘመን ።
፩ኛ	መራ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡	፲፫	፱፻፴፫ ፡ ዓ.ም ሕረት ፡
፪ኛ	ስቡሐይ ፡ ድል ፡ ነፃድ ፡ ፪ኛ ፡	፲	፱፻፵፫
፫ኛ	መይራረ ፡	፲፮	፱፻፶፭
፬ኛ	ሐርበይ ፡ ሐረየነ ፡ መስቀል ፡	፰	፱፻፷፮
፭ኛ	መንግሥነ ፡ ይባርክ ፡	፯	፱፻፸፫
፮ኛ	ይእቀብከ ፡ እግዚእ ፡	፲	፱፻፹፫
፯ኛ	ዜና ፡ ጴጥሮስ ፡	፯	፱፻፹፬
፰ኛ	ባሕር ፡ ሰፍ ።	፲፬	፩፻፫
፱ኛ	ጠጠ ፡ ወድም ፡ ፀር ፡ አሰግድ ፡	፲	፩፻፲፫
፲ኛ	አከቲት ፡ ጃን ፡ ሥዩም ፡	፳	፩፻፴፫
፲፩ኛ	በእምነት ፡ ግርማ ፡ ሥዩም ፡	፳	፩፻፶፫
፲፪ኛ	ይምርሐነ ፡ ክርስቶስ ፡ ቅዱስ ፡	፵	፩፻፺፫
፲፫ኛ	ገብረ ፡ ማርያም ፡ ቅዱስ ፡	፵	፩፻፩፻፵፫
፲፬ኛ	ቅዱስ ፡ ላሊበላ ፡	፵	፩፻፩፻፸፫
፲፭ኛ	ቅዱስ ፡ ነአኑቶ ፡ ለአብ ፡	፵	፩፻፪፻፲፫
፲፮ኛ	ይትባረክ ፡	፵	፩፻፪፻፶፫

፪ኛ ።

ቀንሶ ፡ ሲዘረዝር ።

- ፩ኛ መራ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ስመ ፡ መንግሥቱ ፡ ዛጉቤ ።
- ፪ኛ ጠጠውድም ፡
- ፫ኛ ጃን ፡ ሥዩም ፡
- ፬ኛ ግርማ ፡ ሥዩም ፡

- ፮ኛ መደራሪ :
- ፯ኛ ሀርቤይ :
- ፯ኛ ይምርሐነ : ክርስቶስ :
- ፰ኛ ቅዱስ : ሐርቤ : (ገብረ : ማርያም) :
- ፱ኛ ላሊበላ :

- ፲. ነክሁቶ : ለኡብ :
- ፲፩. ይትባረክ :

ይልና : ከነዚህ : ጠጠውድም : ጃን : ሥዩም : ግርማ : ሥዩም : ሀርቤይ : መደራሪ : ክርስቶና : የሌላቸው : የቀሩትን : ግን : ፍጹም : ክርስቲያኖች : ያደርጋቸዋል ።

፫ኛ ።

መካከለኛ : ዝርዝር ።

- ፩. መደራሪ : ወይም : ተክለ ሃይማኖት :
- ፪. ቅዱስ : ሐርቤ :
- ፫. ጃን : ሥዩም :
- ፬. ግርማ : ሥዩም :
- ፭. ገብረ : ማርያም :
- ፮. ላሊበላ :
- ፯. ይምርሐነ : ክርስቶስ :
- ፰. ነክሁቶ : ለኡብ :
- ፱. ይትባረክ :

፬ኛ ።

በጣም : አሳንሶ የሚዘረዘረው ።

- ፩. መደራሪ :
- ፪. ይምርሐነ :
- ፫. ላሊበላ :
- ፬ ነክሁቶ : ለኡብ :
- ፭. ሐርቤ :

እንደዚሁም : አድርጎ : በንጻንጻዩ : ሊስት : ስቡሐይ ፤ ዜና : ጴጥሮስ ፤ መንግሥት : ይባርክ ፤ በንደኛው : ደግሞ : አሥራ : አንድ : በሚደርሱት : ዝርዝር : ውስጥ : መደራሪንና : ሐርቤይን : ከግርማ : ሥዩም : ቀጥለው : አንድ : አንድ : ጊዜ : ደግሞ : የዛጉዬ : መንግሥት : የመጨረሻ : ንጉሥ : ከተባለው : ከነክሁቶ : ለኡብ : ቀጥሎ : ይጽፋቸዋል ።

ምናልባት : እነዚህ : ሁለቱ : ይትባረክ : ለይኩኖ : አምላክ : እንዳባቱ : ውለታ : ከለቀቀ : በኋላ : በላስታ : ያባታቸውን : አልጋ : ስለገዙ : ግማሹ : ኢት

የጳጳስ ፡ እንደገዙ ፡ እያስመሰለ ፡ ሊጽፋቸው ፡ ግማሹ ፡ ደግሞ ፡ ወደይኩኖ ፡ አምላክ ፡ ከተላለፈ ፡ በኋላ ፡ አውራጃቸውን ብቻ ፡ የገዙት ፡ ነገሥታት ፡ ቀጥሮ ፡ ሊገቡ ፡ አይገባቸውም ፡ እያለ ፡ ትቷቸው ፡ ይሆናል ።

የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ የተመሠረተበትን ፡ ጊዜ ፡ ዣን ፡ በቲስት ፡ ኩልቦ ፡ በ፱፻፹-፱፻፺፭ ፡ ዓ. ም. መካከል ፡ ሲያደርጉት ፡ ብላቴን ፡ ጌታ ፡ ኅሩይ ፡ ፱፻፲፪ ፡ ዓ. ም. ላይ ፡ አድርገውታል ። ሙሴ ፡ ከንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ ግን ፡ የሁለቱንም ፡ የሌሎቹንም ፡ ሳይከተሉ ፡ የመገዢያው ፡ የዛጉዬ ፡ ንጉሥ ፡ በነገሠ ፡ ጊዜ ፡ ጳጳስ ፡ እንደተለመደ ፡ እንዲመጣለት ፡ በግብፁ ፡ ገዥ ፡ በቪዚር ፡ አሊ ፡ ቤን ፡ ሳላህ ፡ አማካይነት ፡ የጠየቃቸውና ፡ ለማይገባው ፡ ላዲሱ ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ፡ ንጉሥ ፡ ጳጳስ ፡ አልክም ፡ ያሉት ፡ ፎፎኛው ፡ የአስከንድርያ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ አባ ፡ የሐንስ ፡ ናቸው ። እርሳቸው ፡ የነበሩበት ፡ ጊዜ ፡ (፩ሺ፩፻፵፯ ፡ ፩ሺ፩፻፳፯ ፡ ዓ. ም.) ስለሆነ ፡ የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ መመሥረት ፡ ከ፩ሺ፩፻፵፯ ፡ ቲንሽ ፡ ቀደም ፡ ያለ ፡ ሆኖ ፡ ያለቀበት ፡ ፩ሺ፪፻፳፰ ፡ ወይም ፡ ፩ሺ፪፻፸፫ ፡ ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ ይሆንና ፡ የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ የቆየበትን ፡ ዘመን ፡ ፩፻፳ ፡ ዓመት ፡ ብቻ ፡ ያደርጉታል ። ይኸንንም ፡ ሲያደርጉ ፡ የቀረው ፡ የኛ ፡ ታሪክ ፡ ነገሥትና ፡ እርሱንም ፡ መሠረት ፡ እያደረጉ ፡ ከሚጽፉት ፡ ካገራችን ፡ ሊቃውንት ፡ አጸጸኖ ፡ ጋር ፡ ይለያያል ። የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ የቆየበት ፡ ዘመን ፡ የኛ ፡ ሊቃውንት ፡ የሚጽፉት ፡ ሁሉ ፡ ያሳነው ፡ ፫፻ ፡ ወይም ፡ ፫፻፶ ፡ ያበዛው ፡ ፫፻፸፪-፫፻፸፭ ፡ ነው ። ብላቴን ፡ ጌታ ፡ ኅሩይ ፡ ፫፻፳፭ ፡ ዓመት ፡ አድርገውታል ። ይኸንንም ፡ ቀጥሎ ፡ ካለው ፡ ዝርዝር ፡ እንመልከት ።

ከክርስቶስ ፡ ልደት ፡ በኋላ ።

፩. መራ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ ስመ ፡ መንግሥቱ ፡ ዛጉዬ	፲፫	፱፻፲፪
፪. ጠጠውድም ፡	፵	፱፻፳፭
፫. ጃን ፡ ሥዩም ፡	፵	፱፻፳፭
፬. ግርማ ፡ ሥዩም ፡	፵	፩ .. ፭
፭. መይራሪ ፡	፲፭	፩ሺ፵፭
፮. ሀርቤይ ፡	፲፯	፩ሺ፳
፯. ይምርሐነ ፡ ክርስቶስ ፡	፵	፩ሺ፸፪
፰. ቀዱስ ፡ ሐርቤ ፡ (ገብረ ፡ ማርያም ፡)	፵	፩ሺ፩፻፲፯
፱. ላሊበላ ፡	፵	፩ሺ፩፻፶፯
፲. ነአዙቶ ፡ ለአብ ፡	፵	፩ሺ፩፻፺፯
፲፩. ይትባረክ ፡	፵	፩ሺ፪፻፵፯

ብላቴን ፡ ጌታ ፡ ኅሩይ ፡ በዋዜማውም ፡ ሳይጠረገ ፡ በቀረው ፡ የታሪክ ፡ መጽሐፋቸውም ፡ ላይ ፡ አላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ የመገዢያው ፡ ንጉሥ ፡ መራ ፡ ተክለ ፡ ሃይማኖት ፡ በ፲፱፻፲፪ ፡ ዓ. ም. ነግሦ ፡ የመጨረሻው ፡ ንጉሥ ፡ ይትባረክ ፡

በሺ፪፻፴፯ ፡ ዓ. ም. ሊጨርስ ፡ በሙሉ ፡ የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ የቆየበት ፡ ዘመን ፡ እላይ ፡ እንደተበለው ፡ ፫፻፳፭ ፡ ዓመት ፡ መሆኑ ፡ ነው ።

ብላቱን ፡ ጌታ ፡ የዚህን ፡ ታሪካዊ ፡ ዘመን ፡ ያገኙበትን ፡ ምንጭ ፡ በየመጽሐፋቸው ፡ ላይ ፡ ስላልጠቀሱ ፡ ሐተታ ፡ መስጠት ፡ አልተቻለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ከኛው ፡ ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ወይም ፡ ገድል ፡ የተገኘ ፡ መሆኑ ፡ አይጠረጠርም። የኛን ፡ የጥንት ፡ ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ወይም ፡ ገድል ፡ የሚጽፉ ፡ ሊቃውንትና ፡ መነኮሳት ፡ የሚወዱትን ፡ ወይም ፡ እንደጸድቅ ፡ የሚቆጥሩትን ፡ ንጉሥ ፡ የነገሠበትን ፡ ዘመን ፡ ከአርባ ፡ ዓመት ፡ ማሳነስ ፡ አይወዱም ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ከጠጠውድም ፡ እስከ ፡ ግርማ ፡ ሥዩም ፡ ያሉት ፡ ሦስቱ ፡ ከይምርሐኑ ፡ ክርስቶስ ፡ እስከ ፡ ነአተቶ ፡ ለአብ ፡ ያሉት ፡ አራቱ ፡ ነገሥታት ፡ በመደዳው ፡ ለሁሉም ፡ አርባ ፤ ፵ ፡ ዓመት ፡ ተደርገውላቸዋል። እውነት ፡ ይሆንን። በአክሱም ፡ በሸዋም ፡ በጎንደርም ፡ ያሉትን ፡ የነገሥታት ፡ ዝርዝራቸውንና ፡ የነገሠበትን ፡ ዘመን ፡ ሁሉ ፡ በንመረምር ፡ እያንዳንዳቸው ፡ አርባ ፡ ዓመት ፡ ያላቸው ፡ ሁለት ፡ ተከታታይ ፡ ነገሥታት የሉም ። እንደዚህ ፡ የውስጥ ፡ ጦርነት ፡ በማይለየው ፡ አገራችን ፡ ውስጥ ፡ ከ፫፻ ፡ እስከ፫፻፳፭ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ ያገኙ ፡ ፲፩ ፡ ነገሥታት ፡ በታሪካችን ፡ ውስጥ የሉም ። የነገሥታት ፡ ዜና ፡ መዋዕልና ፡ የነገሥታት ፡ ዝርዝር ፡ መጽሐፍ ፡ ከተረጋገጠበት ፤ ከይከተሉ ፡ አምላክ ፡ እስከ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ ድረስ ፡ የነገሡት ፡ የነገሥታት ቁጥር ፡ ፳፬ ፡ ሲሆኑ ፡ ፳፬ቱ ፡ ነገሥታት ፡ በሙሉ ፡ የቆየበት ፡ ዘመን ፡ ፪፻፸፰ ፡ ዓመት ፡ ግድም ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በግዛት ፡ ዘመን ፡ በኩል ፡ የተጣራ ፡ ነገር ፡ ለአንባቢ ፡ ለማቅረብ ፡ በለመቻላችን ፡ እናዝናለን ።

የዘመን ፡ አቆጣጠር ፡ ነገር ፡ የማንኛው ፡ ወገን ፡ እውነት ፡ እንደሆነ ፡ ለማወቅ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። ቢሆንም ፡ ሙሴ ፡ ኮንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ እንዳሉት ፡ አባ ፡ ዮሐንስ ፡ ለአዲሱ ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ፡ ንጉሥ ፡ ጳጳስ ፡ አልክም ፡ ያሉበትን ፡ ጊዜ ፡ (፲፩፻፵፯-፲፩፻፷፯ ፡ ዓ. ም.) ለዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ መጀመሪያ ፡ ማድረግ ፡ አይቻልም ። የእስክንድርያ ሊቃኑ ጳጳሳት ፡ ወደፊት ፡ በቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ ታሪክ ፡ ላይ ፡ እንደምንመለከተው ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ጨርሰው ፡ ባይቆርጡ ፡ ከዛጉዬ ፡ ንጉሥ ፡ በነገሠ ፡ ቁጥር ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ጳጳስ ፡ ላንተ ፡ ዘውድ ፡ ለማይገባው ፡ አንልክም ፡ ሊነግሥና ፡ ጳጳስ ፡ ሊላክለት ፡ የሚገባው ፡ ከሰሎሞን ፡ የሚወለደውና ፡ ሸዋ ፡ ያለው ፡ ነው ። እያሉ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በዚህ ፡ ጠብ ፡ ነበረ ። ለምሳሌ ፡ በ፯ኛው ፡ ንጉሥ ፡ በቅዱስ ፡ ሐርቤና ፡ በአባ ፡ ጎብርኤል ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ ክርክር ፡ ስለቀጠለ ፡ የሙሴ ፡ ኮንቲ ፡ ሮሲኒን ፡ አሳብ ፡ መቀበል ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ የዘመን ፡ ነገር ፡ ይኸን ፡ የመሳሰለ ፡ አወላዋይ ፡ ሁኔታ ፡ በብዙ ፡ ስላለበት ፡ የሚመስለውን ፡ ነገር ፡ ተመልክቶ ፡ የተተካከለ ፡ እንኳን ፡ ባይቻል ፡ በሚመስል ፡ መንገድ ፡ አቃንቶ ፡ ፩ ፡ የቀንና ፡ ያመተ ፡ ምሕረት ፡ ዝርዝር ፡ ለመስጠት ፡ ወደፊት ፡ ፩ ፡ የበቃ ፡ ሰፊ ፡ ጊዜ ፡ ያስፈልጋልና ፡ አሁን ፡ ወደ ፡ ታሪኩ ፡ እንለፍ ።

ምዕራፍ : ፸፪ ።

ጠጠውድም-ገጥን : ሥዩም-ግርማ : ሥዩም-ይምርሐን : ክርስቶስ ።

ከላሊባላ : በሬት : ያሉት : የዛጉዬ : ነገሥታት : የሠሩት : ሥራ : መኖሩ : ሳይቀር : በዘመኑ : ተጽፎ : ወደዘመናችን : ያልተላለፈ : በመሆኑ : ታሪካቸው : ተደፍ኷ል ። ነገር : ግን : የእስክንድርያን : ሊቃነ : ጳጳሳት : ታሪክ : ሙሴ : ሬኖዶት : የሚባሉት : በጻፉት : ውስጥ : ሁልጊዜ : ለኢትዮጵያ : ጳጳስ : በመላክ : የተነሣ : የሚገናኘውን : ክፍል : ሲጽፉ : እንዳጋጣሚ : የኢትዮጵያን : ነገሥታት : በትንሹ : እየጠቀሱ : ስለሚያልፉ : የዛጉዬንም : ነገሥታት ፤ ፩ : አንድ : ጊዜ : ያነሣሉ ። ስለዚህ : በዚያ : ውስጥ : ያለውና : ያገራችንም : ታሪክ : ነገሥት : ከሚለው : ውስጥ : በትንሹ : ተጠራቅሞ : የሚገኘው : መራ : ተክለ : ሃይማኖት : ሲሞት : ጠጠውድም : መንገሡ : ነው ። ይህ : ንጉሥ : በዮዲት : ጊዜ : የፈረሰ : (የዕዳ : ጽዮን ?) ቤተ : ክርስቲያንና : ሐውልት : ማሠራቱ : ከግብፅ : አገር : በርሱ : ዘመን : ክርስቲያኖቹ : ከአስላሞቹ : ሬት : እየሸሹ : ወደ : ኢትዮጵያ : መምጣታቸው : ተጽፏል ።

እንደዚሁም : በጠጠውድም : ወይም : በተከታዮቹ : በጃን : ሥዩምና : በግርማ : ሥዩም : ዘመነ : መንግሥት : ላይ : ከዚህ : ቀደም : እንደጠቀስነው : የግብፅ : ከሊፋዎች : በሊቃነ : ጳጳሳቱና : በክርስቲያኖቹ : ላይ : ጭቆና : አደረገባቸው ። ከሊፋ : ሐኪም : የሚባለው : በሙሉ : የግብፅን : አገር : በቁራን : ለማሳመን : ሲል : ክርስቲያኖቹን : ማሠር : መፍታት : ማዋረድና : መናቅ : ዠመረ ። ሊቀ : ጳጳሱን : አባ : ዘካርያስን : አሠራቸው : ከዚህ : በኋላ : አብያተ : ክርስቲያናቱን : ሁሉ : አቃጥሎ : ብሎ : አዘዘና : ተቃጠለ ። የግብፅ : ክርስቲያኖችም : ወደ : ምሥራቅ : ወደ : ቀስጥንጥንያ : ወደ : ክርስቲያኑ : አገር : እንዳይሸሹ : እነዚያ : ለክርስቶስ : ስውነታዊና : መለኮታዊ : ሁለት : የተለያዩ : ባሕርይ : አለው : የሚሉ : እነርሱ : ግን : የዲዮስቆሮስ : ተከታዮችና : ፩ : ባሕርይ : አለው : ስለሚሉ : በዚህ : የቆየ : ጡብ : አላቸው ። ወደ : ኑብያ : እንዳይገቡ : እስላሞቹ : በዚህ : ዘመን : ገብተው : ባለሥልጣን : ሆነውበታል ። ስለዚህ : በማናቸውም : ረገድ : እንደነርሱ : ባንድ : ባሕርይ : የሚያምን : ከእስላሞቹ : ተገዥነት : አምልጦ : በነፃነት : የሚገኘው : የኢትዮጵያ : መንግሥት : ብቻ : ስለሆነ : የግብፅ : ክርስቲያኖች : እየሸሹ : ወደ : ኢትዮጵያ : መጡ ። ከመጡትም : ውስጥ : የቤተ : ክህነት : ሰዎች : ብቻ : ሳይሆኑ : ልዩ : ልዩ : ጥበብና : ሥራ : የሚያውቁ : ነበሩባቸው ። ስለዚህ : እነዚህን : የክርስቲያን : ስደተኞች : የኢትዮጵያ : ሕዝብና : መኳንንቱም : ንጉሠ-ም : እንደወንድም : እያዩ : ተቀብለው : በሚያውቁት : ሥራ : ደልድለው : ርስትና : ሥፍራ : ከፍለው : ሰጧቸው ። ይኸ : ሁሉ : ከሆነ : በኋላ ፤ ከከሊፋ : ሐኪም : የቀጠሉት : የእስላም : አገረ : ገዥዎች : የኃይሉን : አስተዳደራቸውን : ለውጠው : በክርስቲያኖቹ : ላይ : የዠመሩትን : ስደትና : መከራ : አቆሙ ። ከኢትዮጵያም : ንጉሥ : ጋር : የተቋረጠው : ግንኙነት : ንግዱም : እንደገና : ቀጠለ ።

በዚህም ፡ መካከል ፡ በአባ ፡ ክሪስቶዶሎ ፡ የሊቀ ፡ ጳጳስና ፡ ዘመን ፡ (፩፻፴፱-፩፻፷፱ ፡ ዓ ፡ ም) ፡ አብዱም ፡ የሚባል ፡ ሐሰተኛ ፡ ደብዳቤ ፡ ይዘ ፡ መጥቶ ፡ አባ ፡ ቄርሎስ ፡ ተብሎ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ጳጳስ ፡ ሆነ ። የዚህንም ፡ ወሬ ፡ ሺዚሩ ፡ ቢሰማ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ ለምን ፡ እንደዚህ ፡ ያለ ፡ ሐሰተኛ ፡ ሰው ፡ ላክህ ፡ ብሎ ፡ ወቀሳቸው ። ሊቀ ፡ ጳጳሱም ፡ አልላክሁም ፡ ብለው ፡ በዚሁ ፡ ሲከራክሩ ፡ ሞቱና ፡ በርሳቸው ፡ ምትክ ፡ አባ ፡ ቄርሎስ ፡ (፩፻፸፫-፩፻፹፫ ፡ ዓ ፡ ም) ፡ የሊቀ ፡ ጳጳስናውን ፡ ሥልጣን ፡ ያዙ ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ቪዚር ፡ ባድር ፡ ኤል ፡ ገማል ፡ የሚባል ፡ የእስላሞቹ ፡ የወታደር ፡ አለቃ ፡ አባ ፡ ሳዊሮስ ፡ የሚባሉትን ፡ ቀብተው ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ለጳጳስና ፡ እንዲልኩ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ ልመናም ፡ ትእዛዝም ፡ ጨምሮ ፡ ጠየቃቸው ። ሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ አባ ፡ ቄርሎስም ፡ እሺ ፡ ብለው ፡ የእስላሞቹ ፡ ወዳጅ ፡ የሆኑትን ፡ አባ ፡ ሳዊሮስን ፡ ቀብተው ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ላኩዋቸው ። አባ ፡ ሳዊሮስም ፡ የጳጳስና ፡ ሹመታቸውን ፡ ለመያዝ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሲደርሱ ፡ በሐሰተኛ ፡ ደብዳቤ ፡ መጥቶ ፡ ጳጳስ ፡ ሆኖ ፡ የተቀመጠው ፡ ቄርሎስ ፡ እንግዲህ ፡ አታላይነቴ ፡ መገለጡ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ሸሸቶ ፡ ወደ ፡ ዳሕላቅ ፡ ሔደ ። ይኸም ፡ ዳሕላቅ ፡ በአክሱሞች ፡ ጊዜ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ግዛት ፡ የነበረው ፡ በአሁኑ ፡ ሰዓት ፡ የእስላሞቹ ፡ ግዛት ፡ ስለሆነ ፡ አሰተኛውን ፡ ጳጳስ ፡ ይዘው ፡ ወደ ፡ ግብፅ ፡ ላኩትና ፡ በሺዚሩ ፡ ትእዛዝ ፡ አንገቱ ፡ ተቆርጦ ፡ ተገደለ ፡ ይባላል ።

ስዚህ ፡ በኋላ ፡ በእስላሞቹ ፡ ሹም ፡ ተመርጠው ፡ በሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ በአባ ፡ ቄርሎስ ፡ እጅ ፡ ተቀብተው ፡ የመጡት ፡ አባ ፡ ሳዊሮስ ፡ ከንጉሡ ፡ ተገናኝተው ፡ የክብርና ፡ የማዕርግ ፡ ሥፍራቸውን ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፡ እስላሞቹን ፡ እየደገፉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ እንዲበረክቱ ፡ መስጊድም ፡ እየወሩ ፡ አምልኮአቸውን ፡ እንደልብ ፡ እንዲያመልኩ ፡ ይረዱ ፡ ዝመር ። ይኸም ፡ ሁኔታ ፡ በግብፅ ፡ ባለሥልጣኖችና ፡ በኢትዮጵያ ፡ መካከል ፡ የስምምነት ፡ መንገድ ፡ ለመፍጠር ፡ የተደረገ ፡ በመስል ፡ የመስጊዱ ፡ መሠራትና ፡ የእስላሞቹ ፡ መብርከት ፡ ንጉሡንም ፡ ሕዝቡንም ፡ በቁጣ ፡ አስነሥቶ ፡ ጳጳሱን ፡ እስከ ፡ መታወር ፡ አደረሳቸው። የአቡነ ፡ ሳዊሮስ ፡ ወንድም ፡ ከጳጳሱ ፡ ጋር ፡ ላስታ ፡ መጥቶ ፡ አብሮ ፡ ይኖር ፡ ነበርና ፡ አሁን ፡ በንጉሡ ፡ ትእዛዝ ፡ ጳጳሱ ፡ ሲታወሩ ፡ እርሱ ፡ ወደ ፡ ግብፅ ፡ ሔደ ፡ እስላሞቹን ፡ ደስ ፡ ለማሰኘት ፡ ባደረጉት ፡ ሥራ ፡ መታወራቸውን ፡ በዝርዝር ፡ ለሺዚር ፡ ባድር ፡ ኤል ፡ ገማል ፡ ነገረው ፡ እርሱም ፡ እኔ ፡ የማዘውንና ፡ የምረልገውን ፡ ነገር ፡ ያልፈጸምህ ፡ እንደሆነ ፡ በግብፅ ፡ ግዛት ፡ ያሉትን ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ሁሉ ፡ በሙሉ ፡ አስፈርሳቸዋለሁ። ብሎ ፡ የማስፈራሪያ ፡ ቃል ፡ ላከበት ፡ የኢትዮጵያም ፡ ንጉሥ ፡ ግርማ ፡ ሥዩም ፡ በግብፅ ፡ ካሉት ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ አንዱን ፡ ድንጋይ ፡ ብታፈርስ ፡ ከመካ ፡ የመስጊዱን ፡ ደንጊያ ፡ አስመጥቼ ፡ አሠራሃለሁ። የሚል ፡ የፋከራ ፡ ቃል ፡ መለሰለት ። በዚህ ፡ መካከል ፡ ግርማ ፡ ሥዩም ፡ ሞቶ ፡ ልጁ ፡ ይምርሐነ ፡ ክርስቶስ ፡ ነገሠ ፡ በእስላሞቹም ፡ ላይ ፡ ኢየሩሳሌምን ፡ ለማስለቀቅ ፡ የኦሮሚያ ፡ የክርስቲያን ፡ ነገሥታት ፡ የመስቀል ፡ ጦርነት ፡ የተባለውን ፡ ድርጅት ፡ አዘጋጅተው ፡ ከሺ፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምረው ፡ እስከ ፡ ሺ፫፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ድረስ ፡ በዐረቦቹ ፡

ላይ ፡ ስለተነሡባቸውና ፡ ኃይላቸው ፡ በመጠኑ ፡ ሲቀነስ ፡ ወይም ፡ ወደነዚያ ፡ ሲያዘነብል ፡ በዚህ ፡ ሁኔታ ፡ ግርማ ፡ ሥዩምና ፡ ተከታዮቹ ፡ ሳይጠቀሙበት ፡ አልቀረም ።

ቀጥሎ ፡ ባለው ፡ በይምርሐነ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያና ፡ የግብፅ ፡ መሪዎች ፡ ግንኙት ፡ ከቀድሞው ፡ የተሻለ ፡ ሆነ ። አባ ፡ ሳዊሮስ ፡ የእስላም ፡ ወዳጅ ፡ ተብለው ፡ በግርማ ፡ ሥዩም ፡ ጊዜ ፡ ከታሠሩ ፡ ወዲህ ፡ ይምርሐነ ፡ ክርስቶስ ፡ በዘመኑ ፡ ወደ ፡ ግብፅ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስና ፡ ወደ ፡ አገረ ፡ ገዥው ፡ ወደ ፡ ቪዚር ፡ አፍዳል ፡ ልከ ፡ አባ ፡ ጊዮርጊስን ፡ አስመጣ ፡ ዳሩ ፡ ግን ፡ አባ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ደግሞ ፡ ስለታምነታቸውና ፡ በንግድ ፡ ገንዘብ ፡ መሰብሰባቸው ፡ ስለታወቀ ፡ ወደ ፡ ግብፅ ፡ ተመለሱ ። ግብፅም ፡ እንደደረሱ ፡ ቪዚር ፡ አፍዳል ፡ በዚህ ፡ የተነሣ ፡ አሠራቸው ። በተረፈ ፡ በይምርሐነ ፡ ክርስቶስ ፡ ዘመን ፡ የዓባይ ፡ ውሃ ፡ ወደ ፡ ግብፅ ፡ የሚወርደው ፡ ስላነሰና ፡ በግብፅ ፡ አገር ፡ የውሃ ፡ ችግር ፡ ስለተፈጠረ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ወደ ፡ ግብፅ ፡ እንዳይወርድ ፡ ገድቦት ፡ ነውና ፡ ሐደው ፡ ተነጋግረው ፡ (አማልደውን) ፡ ያስለቀቁ ፡ ብሎ ፡ ቪዚር ፡ አፍዳል ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ ከአባ ፡ ቄርሎስ ፡ ቀጥሎ ፡ የተሾሙትን ፡ አባ ፡ ሚካኤል ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መምጣታቸውና ፡ ውሃውን ፡ ማስለቀቃቸው ፡ ተጽኑል ። አባ ፡ ሚካኤል ፡ (አባ ፡ ከይሎስ ፡ ፬ኛ) ፡ የነበሩበት ፡ ዘመን ፡ ከ፩ሺ፹፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ገምግሞ ፡ እስከ ፡ ፲፯፻፸ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፩፫ ።

በዚህ ፡ ዘመን ፡ አጭር ፡ የዓለምና ፡ የፀረቦች ፡ ሁኔታ ።

የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ በወደቀበት ፡ የዛጉዬ ፡ መንግሥት ፡ በገመረበት ፡ መካከል ፡ (፳፻—፩ሺ ፩፻ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሕረት ፡ ግድም) ፡ የዓለም ሁኔታ ፡ ምን ፡ ነበረ ፡ የሚል ፡ አሳብ በሚመጣብን ፡ ለዚህ ፡ መልሱን ፡ ለመስጠትና ፡ የየመንግሥቱን ፡ የፓሎስቲክ ፡ አቋቋም ፣ አስተዳደሩን ፣ የርስ ፡ በርስ ፡ ውጊያውን ፡ የሃይማኖቱን ፡ የሥነ ፡ ጽሑፉን ፡ የሥልጣኔውን ፡ ሁኔታ ፡ በዝርዝር ፡ ለማሳየት ፡ ብንፈልግ ፡ ሰፊ ፡ ጊዜና ፡ በሺ ፡ የሚቆጠር ፡ የጽሑፍ ፡ ገጽ ፡ ያስፈልጋልና ፡ አጭር ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ሁኔታውን ፡ አሳይተን ፡ ወደ ፡ አገራችን ፡ ንጉሥ ፡ ወደ ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ እንመለስ ።

ቀድሞ ፡ ከመላው ፡ አውሮፓ ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ ሳይተርፍ ፡ በንድ ፡ የሮማ ፡ ቁዋር ፡ ሥልጣንና ፡ አገዛዝ ፡ ውስጥ ፡ ተጠቃልሎ ፡ ሲተዳደር ፡ ከክርስቶስ ፡ በፊት ፡ ከ፶—እስከ ፡ ፫፻፺፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የቆየው ፡ አውሮፓ ፡ ከታላቅ ፡ ቱምዶስዮስ ፡ ሞት ፡ ወዲህ ፡ (፫፻፺፭—፬፻፸፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) የምሥራቁና ፡ የምዕራቡ ፡ ግዛት ፡ እየተባለ ፡ ከሁለት ፡ ተከፍሎ ፡ ሲተዳደር ፡ የቆየው ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ባለፈው ፡ እንዳመለከትነው ፡ ከምሥራቅ ፡ ሰሜንና ፡ ከሰሜን ፡ የወረዱት ፡ አንግሎ ፡ ሳክሶን ፡ ቪዚጎት ፡ ሻንዳል ፡ ፍራንክ ፡ አስትሮጎት ፡ ሎንጎርድ ፡ የሚባሉት ፡ ወደ ፡ መካከለኛውና ፡ ወደደቡብ ፡ ወደ ፡ ምሥራቁም ፡ አውሮፓ ፡ ከገቡና ፡ ከነዋሪው ፡ ሕዝብ ፡ ከተደባለቁ ፡ ወዲህ ፡ (፬፻፸፯—፳፻፳፭ ፡ ዓ ፡ ም ፡) የምሥራቁ ፡ የሮማ ፡ ግዛት ፡ (ቁስጥንጥንያ) ፡ ባለፈው ፡

እንዳመለከትነው ፡ በንድ ፡ ወገን ፡ የፋርሶችና ፡ የዐረቦች ፡ በንድ ፡ ወገን ፡ የሎን ጎምባርድ ፡ ወረራ ፡ ግራና ፡ ቀኝ ፡ እያዋከበው ፡ ሲደክም ፡ (፳፻፳፭-፺፻፵፬ ዓ፡ ም፡) በዚሁ ፡ መካከል ፡ በመካከለኛውና ፡ በምሥራቁ ፡ አውሮፓ ፡ ከአንግሎ ፡ ሳክሶንና ፡ ከፍራንኮች ፡ ከሌሎቹም ፡ ውስጥ ፡ ታላላቅ ፡ ሰዎች ፡ እየተነሡ ፡ ከዐረቦች ፡ ጋር ፡ እየተከላከሉ ፡ ታላላቅ ፡ መንግሥት ፡ ያቋቁሙ ፡ ዠመር ።

ከነዚህ ውስጥ ፡ በጣም ፡ የታወቁት ፡ ለዛሬዎቹ ፡ ፈረንሳይኛች ፡ መንግሥት ፡ እንደመሥራች ፡ የሚቆጠሩት ፡ እንሻርል ፡ ማርተ ፡ ተነሡ ። ይህም ፡ ሰው ፡ ዐረቦች ፡ የሰሜን ፡ አፍሪካን ፡ በሙሉ ፡ ይዘው ፡ ከዚያ ፡ የሚዲቴራኔን ፡ በሕር፡ እየተሸገሩ ፡ የአውሮፓን ፡ ደቡብና ፡ የኤስፓኝን ፡ አገር ፡ በሙሉ ፡ ወርረው ፡ ወደ ፈረንሳይ ፡ ግዛት ፡ ሲገቡ ፡ ጭቲቤ ፡ ከሚባለው ፡ ሥፍራ ፡ ላይ ፡ ከእስላሞቹ ፡ መሬ ፡ ከአብደል ፡ ራህማን ፡ ጋር ፡ ተዋግቶ ፡ አሸንፎ ፡ (፺፻፴፪ ዓ፡ ም፡) አውሮፓን ፡ ከእስላም ፡ ወረራ ፡ አዳኝ ። ከርሱ ፡ ወዲህ፡ ሻርልማኝ ፡ ተነሥቶ ፡ በዙሪያው ፡ ያሉትን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ነገዶች ፡ አሸንፎ ፡ በኤስፓኝ ፡ ያሉትንም ፡ ዐረቦች ፡ እያጠቃ ፡ የምዕራብ ፡ ኤውሮፓን ፡ ሰፊ ፡ የቁሣር ፡ መንግሥት ፡ አደረጋት ። እርሱም ፡ በሬት ፡ ሃይማኖቱ ፡ አረመኔ ፡ ስለነበረ ፡ በኋላ ፡ በሮማ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ፡ በልዮን ፡ ፫ ፡ እጅ ፡ ተጠምቆ ፡ የምዕራብ ፡ የቁሣር ፡ ግዛት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ተብሎ ፡ በ፳፻ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ ዘውድ ፡ ደፋ ። ከዚያ ፡ በሬት ፡ ግን ፡ የፍራንኮች ፡ ንጉሥ ፡ ብቻ ፡ ይበል ፡ ነበር ።

ከርሱ ፡ በቀር ፡ በዛሬው ፡ የእንግሊዝ ፡ አገር ፡ የኢርላንድ ፡ የስኮትላንድ ፡ የእንግሊዝ ፡ መንግሥታት ፡ ተብለው ፡ ከሶስት ፡ ላይ ፡ ተከፍለው ፡ በየራሳቸው ፡ ሲተዳደሩ ፡ ትልቁ ፡ አልፍሬድ ፡ በነገሠበት ፡ ዘመን ፡ (፳፻፸፩-፳፻፺፱ ዓ፡ ም) ላይ ፡ የእንግሊዝን ፡ (አንግሎ ፡ ስክሶንን) መንግሥት ፡ ከፍ ፡ ለማድረግ ፡ ችሏል ። እንደዚሁም ፡ የጀርመን ፡ ሕዝብ ፡ በሬት ፡ የፍራንኮቹ ፡ ነገሥታት ፡ ሲያስፈራሩት ፡ ሲወጉት ፡ ሲደርቡት ፡ ቆይተው ፡ በመጨረሻ ፡ በቨርዶን ፡ ላይ ፡ በ፳፻፵፫ ዓ፡ ምሕረት ፡ በተደረገው ፡ ስምምነት ፡ ነፃነቱን ፡ አግኘቶ ፡ መንግሥቱን ፡ አቋቁሞ ፡ እያደርም ፡ እየበረታ ፡ ወደደቡብ ፡ ወደኢጣልያ ፡ ግዛቱን ፡ ስለአስፋፋ ፡ እስከዚህ ፡ ጊዜ ፡ መሬዎቹ ፡ የጀርመን ፡ ነገሥታት ፡ ይበሉ ፡ የነበሩት ፡ ቀረና ፡ በታላቁ ፡ አቶን ፡ ጀማሪነት ፡ (፱፻፴፯ ዓ፡ ም፡) ፡ እንደፈረንሳይኛች ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ እንደ ፡ ሻርልማኝ ፡ የጀርመን ፡ የቁሣር ፡ ግዛት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ይበሉ ፡ ዠመር ። ከአቶን ፡ ወዲህ ፡ እነአራተኛው ፡ ሀንሪ ፡ እነፍሬዴሬክ ፡ በርባሩስ ፡ የጀርመንን ፡ የቁሣር ፡ ግዛት ፡ ከፍ ፡ ከፍ ፡ ከማድረግ ፡ አልበዘኑም ።

በዚሁም ፡ ጊዜ ፡ የጀርመን ፡ የቁሣር ፡ ግዛት ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥትና ፡ የሮማ ፡ ርእሰ ፡ ሊቃኝ ፡ ጳጳሳት ፡ የቤተ ፡ መንግሥትንና ፡ የቤተ ፡ ክህነትን ፡ የሥልጣን ፡ ሥያሜ ፡ በመሻማት ፡ ከሺ ፡ ፸፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ፩፻ ፡ ፩፻፳፪ ፡ ሲያጣላ ፡ የቆየውን ፡ ጉዳይ ፡ አባ ፡ ጎርጎርዮስ ፡ ፪ኛና ፡ ቁሣሩ ፡ ሐንሪ ፡ ፱ኛ ፡ ከኖሱ (ኢጣሊያ) ፡ ላይ ፡ የሥጋዊው ፡ ጉዳይ ፡ ለንጉሠ ፡ የመንፈሳዊው ፡ ጉዳይ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ ተለይቶ ፡ ተሰጠና ፡ ታረቁ ።

በጀርመን : የቁጣር : ግዛት : ያልተጠቀሰሉት : በምዕራብ : እንግሊዘኛና : ፈረንሳይኛ : የየራሳቸውን : መንግሥት : እንዳቋቋሙ : በኤስፓኝም : ዐረቦች : እንደተመሠረቱበት : በምሥራቅ : የሆንግሪያ : የቡልጋሪያ : የፖሎኝ : የመስኮብ : የዜርቢያ : (የንስላሺያ) : የኢጣልያ : ደቡባዊ : ክፍሎች : በነገሥታትና : በመሳፍንት : የሚገዙት : ሁሉ : መንግሥታቸውን : በየጊዜው : ሲያቋቋሙ : በሌላው : ክፍል : ከዐረብ : አገር : የተነሣው : መንግሥት : መቀመጫውን : ከመዲና : (ዐረብ) : ወደ : ደማስቆ : (ሶርያ) : ከደማስቆ : ወደባግዳድ : (ሚስፖታሚያ) : ያዘረው : በዚህ ጊዜ : ታላቅነቱ : የታወቀው : የዐረቦች : መንግሥት : ሥርወ : መንግሥቱን : (ዲናስቲውን) : እያለዋወጠ : ከመግነን ግዛት : ከማስፋፋት : አላቋረጠም ። የግዛታቸው : ስፋት : ከደቡብ : ዐረብ : እስከ : ቀስጥንጥንያ : መንግሥት : ወሰን : እስከ : አንንጾኪያ : በንድ : ወገን : ከመካከለኛው : ምሥራቅ : ከቻይና : ጫፍ : ወደ : ምዕራብ : እስከ : ኤስፓኝ : ይደርሳል ።

ከመሐመድ : ነቢይ : እስከ : አሊ : ድረስ : (፮፻፷፩) ዓ : ም : ያሉት : መቀመጫቸውን : በመዲና : አድርገው : ግዛት : ከማስፋፋት : ይልቅ : የእስላምን : ሃይማኖት : አጽንተው : በመመሥረት : ስመ : ጥርነት : ካገኙ : በኋላ : የነርሱን : ሥርወ : መንግሥት : የገለበጡት : በአሜያድ : ስም : የሚጠሩት : ከሊፋዎች : መቀመጫቸውን : በደማስቆ : አድርገው : ከቀስጥንጥንያና : ከፋርስ : መንግሥታት : ያገኙትን : ሥልጣኔ : ከራሳቸው : ከዐረብኛው : ጋር : እያቀላቀሉ : የዐረብን : መንግሥት : ታላቅ : አድርገው : ከሃይማኖቱ : ይበልጥ : እላይ : እንዳልነው : ግዛታቸውን : ከቻይና : ጫፍ : እስከ : ሜዴቴራኔ : (ኤስፓኝ) : ጫፍ : በማድረሳቸው : ታወቁ : (፮፻፷፩-፯፻፶፯ : ዓ : ም :) ።

ከነርሱ : በኋላ : አባሲድ : የሚባለው : ቤተሰብ : (ሥርወ : መንግሥት) : ወስዶ : ዋና : መቀመጫውን : በግዳድ : አድርጎ : ከቀድሞው : የበለጠ : ዐረብኛ : ሃይማኖቱና : ቋንቋው : ሥልጣኔው : በመካከለኛው : ምሥራቅና : በአፍሪካ : ሰሜን : ሥር : እየሰደደ : ተስፋፋ ። የመገመሪያው : ከሊፋ : አቡ : አል : አባስ : የአሜያዱን : ዳግማዊ : ማርዋን : ከሊፋ : በ፯፻፶፯ ዓ : ም ሕረት : ካሸነፈ : በኋላ : ደማስቆን : ትቶ : የመንግሥቱን : ዋና : መናገሻ : ከተማ : ወደ : ሜሶ : ፖታሚያ : እንዲዞር : አደረገው ።

ከአባሲድ : ነገሥታት : (ከሊፋዎች) : ውስጥ : በጣም : ገናናዎቹ : በግዳድን : የመሠረተው : አል : ማንሱር : (፯፻፶፬-፯፻፸፮ : ዓ : ም) : እና : ሁሩን : አል : ራሺድ : (፯፻፹፯-፳፻፱ : ዓ : ም) : ናቸው ። በነዚህ : ከሊፋዎች : የዐረብ : መንግሥት : መቸውንም : አግኝቶ : የማያውቀውን : ገናናነት : አገኘ ። በየአለበት : የመስጊዱ : የትምህርት : ቤቱ : የቤተ : መንግሥቱ : ሕንፃ : ባብ : አል : ዳሃህብ : ካልድ : የሚባሉት : ሁለቱ : ቤተ : መንግሥት : ለትንግርት : ተሠርተው : በውስጡ : የከሊፋዎቹና : የቤተ : ሰባቻቸው : መደሰቻ : የሊቃውንት : መሰብሰቢያ : ሆኖ : በዚህ : ዘመን : በግዳድ : የዕውቀት : መገባደጃ : በንድ : ወገን : የተደላ : የደስታ : መፈጸሚያ :

ሆንች ። ስለዚህ ፡ ዘመንና ፡ ስለራሽድ ፡ «ሸና ፡ አንድ ፡ ሌሊት» ፡ የሚባለውን ፡ መጽሐፍ ፡ ማንበብ ፡ ነው ።

የአሳብ ፡ ነፃነት ፡ ለሊቃውንት ፡ ስለተሰጠ ፡ ከግሪክና ፡ ከላቲን ፡ ማናቸውም ፡ የዕውቀት ፡ ጽሑፍ ፡ ወደ ፡ ዐረብኛ ፡ እየተተረጎመ ፡ በዐረብኛ ፡ የፍልስፍናው ፡ የግጥሙ ፡ የማናቸውም ፡ ድርሰት ፡ መጽሐፍ ፡ እንደጎርፍ ፡ ይፈልቅ ፡ ዠመር ።

የታላላቆቹና የከሊፋዎቹ፣ ዘመናዊነት፣ ጌትነትና፣ ሀብት፣ ከመጠን፣ ያለፈ፣ ነበር ። በዋናው ፡ ከሊፋ ፡ በራሽድ ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ ፱፻ ፡ ሚሊዮን ፡ የወርቅ ፡ ቁርጥራጭ ፡ (ቀለበት) ፡ ነበር ፡ ይባላል ። በዚህ ፡ ጎን ፡ የወታደራ ፡ ዝግጅት ፡ የተሟላ ፡ ነበር ፡ ከማናቸውም ፡ ዘር ፡ ይልቁንም ፡ ከቱርክ ፡ ዘር ፡ እየመጣ ፡ በማገልገል ፡ በጣም ፡ ጸባሪ ። ጻፉ ፡ ግን ፡ እያደር ፡ ዘራቸው ፡ ቱርክ ፡ ከሆኑት ፡ የወታደር ፡ አለቅነት ፡ እየያዙ ፡ ባለሥልጣን ፡ ሲሆኑ ፡ ነባሮቹን ፡ እስከ ፡ ማስፈራት ፡ ደረሱ ። ከግራና ፡ ከቀኝም ፡ የሞንጎል ፡ የፋርስ ፡ አለቆች ፡ እየመጡ ፡ እንደዚህ ፡ የገነነውን ፡ የበረብን ፡ መንግሥት ፡ በመውጋት ፡ ሊያደክሙት ፡ ሞከሩ ። እያደርም ፡ ቱርኮቹ ፡ እየበረከቱ ፡ በክርስቲያንነቱ ፡ የጸናውን ፡ ዝርዝር ፡ ታሪኩን ፡ ባለፈው ፡ ያነበብነውን ፡ የቁስጥንጥንያን ፡ መንግሥት ፡ ገልብጠው ፡ የዐረቦቹንና የፋርሶቹን ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ፡ አስወግደው ፡ የራሳቸውን ፡ የተኩት ፡ ቱርክ ፡ ባለሥልጣናት ፡ ሆኑ ። በሺህ ፡ ፳፻፶፭ ፡ በሺህ ፡ ፱፻፸፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መካከል ፡ ጅንጂስክን ፡ በሺህ ፡ ፫፻፴፯ ፡ እና ፡ በሺህ ፡ ፱፻፺ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ላይ ፡ ታማርላን ፡ የሚባሉት ፡ የሞንጎል ፡ ሕዝብ ፡ መሪዎች ፡ ከሰሜን ፡ (ከመንጎል) ፡ ተነሥተው ፡ የዐረብንና ፡ የቁስጥንጥንያን ፡ ግዛት ፡ ተቃውመው ፡ እስከ ፡ ታናሽ ፡ እስያ ፡ ድረስ ፡ ሰፊ ፡ መንግሥት ፡ በማቆም ፡ ጣልቃ ፡ ሲገቡ ፡ በጠቅላላው ፡ ግን ፡ የዐረብን ፡ ሃይማኖትና ፡ ግዛት ፡ በሙሉ ፡ ወርሰው ፡ የሞንጎልንና ፡ የቁስጥንጥንያን ፡ የቁሳር ፡ ግዛት ፡ አሸንፎ ፡ የክርስቲያንን ፡ መንግሥት ፡ ሁሉ ፡ የተጫነ ፡ የቱርክ ፡ መንግሥት ፡ ነው ።

ቱርኮች ፡ ከአሥራ ፡ አንደኛው ፡ መቶ ፡ ዓመት ፡ ዠምረው ፡ በኦስማን ፡ መሪነት ፡ ቱርኪስታን ፡ ከሚባለው ፡ ሰሜናው ፡ አገር ፡ ተነሥተው ፡ ቁልቁል ፡ ወደ ፡ ታናሽ ፡ እስያ ፡ ወርደው ፡ ለክርስቲያኖች ፡ መንግሥታት ፡ ያን ፡ ጊዜ ፡ እንደ ፡ አንጋፋ ፡ የሚቆጠረውን ፡ የቁስጥንጥንያን ፡ መንግሥት ፡ (ምሥራቃዊ ፡ የርም ፡ ግዛት) ፡ የሚባለውን ፡ በሙራድ ፡ ፪ኛ ፡ በመሐድ ፡ ፪ኛ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ አሸንፈው ፡ ባቢሎንን ፡ ፓሊስቲን ፡ ዕርያን ፡ ያዙ ። ከዚህ ፡ ውስጥ ፡ በተለይ ፡ የጌታችን ፡ የኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ መቃብር ፡ የሚገኝበትን ፡ ኢየሩሳሌምን ፡ መግዛታቸውን ፡ በምዕራብ ፡ አገር ፡ ያሉት ፡ የፈረንሳዊ ፡ የእንግሊዝ ፡ የጀርመን ፡ የክርስቲያን ፡ መንግሥታት ፡ ከድፍረትም ፡ ከጥቃትም ፡ ቆጠሩት ፡ የክርስቲያን ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳትና ፡ በሕታውያንም ፡ «እንዴት ፡ እናንተ ፡ እያላችሁ ፡ የተቀደሰውን ፡ ሥፍራ ፡ የጌታችንን ፡ መቃብር ፡ እስላም ፡ ይግዛው» እያሉ ፡ ሰበኩላቸው ። ከዚህ ፡ የተነሣ ፡ «የመስቀል ፡ ጦርነት» ፡ ተብሎ ፡ የተሠየመው ፡ የዘመቻ ፡ ድርጅት ፡ ተደርጎ ፡ እነዚህ ፡ የምዕራብ ፡ መንግሥታት ፡ የቱርክን ፡ መንግሥት ፡ ከኢየሩሳሌም ፡ ለማስወጣት ፡ ከ፲፱ኛው ፡ መቶ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዠምረው ፡ እስከ ፡ ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ድረስ ፡ በየጊዜው ፡ ተዋጉ ። ነገር ፡ ግን ፡ እየተሸነፉ ፡ ኢየሩ

ሳሌምን ፡ ማስለቀቅ ፡ ሳይሆንላቸው ፡ ቀረ ። በመጨረሻም ፡ የቱርክ ፡ መንግሥት ፡ የማይሸነፍ ፡ ሆኖ ፡ ከወዲያ ፡ በአውሮፓ ፡ እስከ ፡ ነምሳ ፡ (አትሪቭ) ፡ ድረስ ፡ ከወዲህም ፡ በዚያው ፡ የዐረቦቹ ፡ ይዘታ ፡ በነበረው ፡ በአፍሪቃ ፡ በግብፅ ፡ በምጥጥ ፡ በሱዋኪም ፡ በዳህላቅ ፡ የቱርክ ፡ ባለሥልጣኖችና ፡ የነርሱን ፡ ግዛት ፡ የተቀበሉት ፡ ተወላጆች ፡ ተደላድለው ፡ ተቀመጡ ።

ስለዚህ ፡ ቀድሞ ፡ የአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ግንኙነት ፡ ከቁስጥንጥንያ ፡ መንግሥት ፡ እንደነበር ፡ አሁን ፡ ደግሞ ፡ በዛጉዬዎች ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ግንኙነቷ ፡ በዘመኑ ፡ ከተነሡት ፡ ከነዚህ ፡ የዐረብና ፡ የቱርክ ፡ ከሊፋዎችና ፡ በተለይ ፡ ከነርሱ ፡ እየተሾሙ ፡ ግብፅን ፡ ከሚገዙት ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ጋር ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ አሁን ፡ ይኸን ፡ ከተመለከትን ፡ በኋላ ፡ አሁን ፡ ወደዛጉዬ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ በተለይም ፡ ከይምርሐን ፡ ቀጥሎ ፡ ወደነገሠው ፡ ወደ ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ እንመለስ ።

ምዕራፍ ፡ ፸፬ ።

የቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ (ገብረ ፡ ማርያም) ፡ ዘመን ፡ መንግሥት-በቅዱስ ፡ ሐርቤና ፡ በእስክንድርያው ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በአባ ፡ ገብርኤል ፡ መካከል ፡ የተነሣው ፡ ጠብ ።

ይምርሐን ፡ ሲሞት ፡ ከባሕርይ ፡ የተወለደ ፡ ልጅ ፡ ስለአልነበረው ፡ በመንግሥቱ ፡ የወንድሙ ፡ የጃን ፡ ሥዩም ፡ ልጅ ፡ ሐርቤ ፡ ነገሠ ። እርሱም ፡ ወደፊት ፡ ታሪኩን ፡ የምናነበው ፡ የስመ ፡ ጥሩው ፡ ንጉሥ ፡ የላሊበላ ፡ ወንድም ፡ ነው ። ስሙ ፡ በሀገራችን ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ ወይም ፡ ገብረ ፡ ማርያም ፡ ይባላል ፤ ዐረቦች ፡ ቀኑዳ ፡ ፈረንጆች ፡ ሲኖዳ ፡ ወይም ፡ ሸኑዳ ፡ ይሉታል ። ይሁን እንጂ ፡ የኢትዮጵያን ታሪክ ፡ የጸፋት ፡ ሁሉ ፡ ስሙን ፡ በዚሁ ፡ በኢትዮጵያው ፡ አጠራር ፡ ሐርቤ ፡ ወይም ፡ ገብረ ፡ ማርያም ፡ እያሉ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ንጉሥ ፡ የቀረው ፡ ሥራው ፡ ሁሉ ፡ ጠፍቶ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ በማሾም ፡ ምክንያት ፡ በርሱና ፡ በእስክንድርያው ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ በአባ ፡ ገብርኤል ፡ መካከል ፡ የተነሣውን ፡ ጠብ ፡ ጸሐፊው ፡ ሁሉ ፡ በስሙ ፡ ይተርክለታል ።

በካይሮ ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ (፩ሺ፩፻፴፩-፩ሺ፩፻፵፭ ፡ ዓ ፡ ም) ፡ እንደ ፡ ሬኖዶት ፡ አጻጻፍ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ ሆነው ፡ የተቀመጡት ፡ አባ ፡ ገብርኤል ፡ ፪ኛው ፡ ናቸው ፤ እርሳቸውም ፡ ከቅዱስ ፡ ማርቆስ ፡ ዠምሮ ፡ ፸ኛ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ መሆናቸው ፡ ነው ። በኢትዮጵያም ፡ የዚህ ፡ ዘመን ፡ ጳጳስ ፡ አባ ፡ ሚካኤል ፡ ይባላሉ ።

ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ ራሱ ፡ ቅዱሳት ፡ መጻሕፍትን ፡ በመመልከት ፡ ወይም ፡ በዘመኑ ፡ ከነበሩት ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ሊቃውንት ፡ በመስማት ፡ ይሁን ፡ የኢትዮጵያን ፡ ሥፋት ፡ የሕዝቡን ፡ ብዛት ፡ በመመልከት ፡ እንደዚሁም ፡ በእስላም ፡ የተከበበው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የክርስትና ፡ ሃይማኖት ፡ በመጥበብ ፡ ፈንታ ፡ እየሠፋ ፡ እንዲሔድ ፡ ጽኑ ፡ ሀሳብ ፡ ነበረው ፡ ይባላል ። ለዚህም ፡ ከግብፅ ፡ ተመርጠው ፡ የሚመጡት ፡ ጳጳሳት ፡ ሁሉ ፡ የማዕርግ ፡ ሥፍራቸውን ፡ ይዘው ፡ ከንጉሡ ፡ ጋር ፡ መቀመጥና ፡ ያለውን ፡ ከማጥናት ፡ ለመጣላቸው ፡ ቅስና ፡ ዲቁና ፡ ከህነትና ፡ በራኬ ፡ ከመስጠት ፡ በቀር ፡ ከአውራጃ ፡ ወደአውራጃ ፡ እየዘሩ ፡ በማስተማር ፡ የክርስትናን ፡ ሃይማኖት ፡ ለማስፋፋት ፡ አለመቻላቸውን ፡ ተመ

ለከተ ። ስለዚህ ፣ በኒቅያ ፣ ጉባኤ ፫፻፲፰ቱ ፣ ሊቃውንት ፣ ስለጳጳሳትና ፣ ስለኤጲስ ፣
 ቆጶሳት ፣ ሹመት ፣ የወሰኑትን ፣ ሕግ ፣ የምሥራቅ ፣ አብያተ ፣ ክርስቲያናት ፣ የሚተዳደ
 ሩበትን ፣ ደንብና ፣ ሥርዓት ፣ ተመልክቶ ፣ በዚህ ፣ መሠረት ፣ ጳጳሱን ፣ አባ ፣ ሚካ
 ኤልን ፣ በኢትዮጵያ ፣ አውራጃ ፣ እየዘሩ ፣ ክርስትናን ፣ ለሕዝቡ ፣ የሚያስተምሩ ፣
 ከኢትዮጵያውያን ፣ መነኮሳት ፣ ውስጥ ፣ ሰባት ፣ ኢጲስ ፣ ቆጶሳት ፣ ይሹሙልን ፣ ብሎ ፣
 ጠየቃቸው ። ጳጳሱም ፣ ይኸን ፣ የመሰለውን ፣ ነገር ፣ የበላይን ፣ ሊቀ ፣ ጳጳሱን ፣ አባ ፣
 ጉባኤልን ፣ ሳላስራቅድ ፣ አልቸልም ፣ የሚል ፣ መልስ ፣ ሰጡት ። ስለዚህ ፣ ቅዱስ ፣
 ሐርቤ ፣ ከሊቃውንቱ ፣ ጋር ፣ መክሮ ፣ አንድ ፣ ደብዳቤ ፣ ለሊቀ ፣ ጳጳሱ ፣ ፩ ደብዳቤ ፣
 ለግብፅ ፣ አገረ ፣ ገዢ ፣ ለከሊፋ ፣ አል ፣ ሀፈዝ ፣ ጽፎ ፣ የኤጲስ ፣ ቆጶሳቱን ፣ ሹመት ፣
 እስፈቅደው ፣ እንዲመጡ ፣ ወደ ፣ ካይሮ ፣ መልክተኞቹን ፣ ላከ ። መልክተኞቹም ፣
 ወደ ፣ ግብፅ ፣ በደረሱ ፣ ጊዜ ፣ ከነዚህ ፣ መልክተኞች ፣ ቀደም ፣ ብለው ፣ ዙፋኑን ፣ ለተቀ
 ጣው ፣ ለድልንዳድ ፣ ዘር ፣ ጉዳይ ፣ ለመነጋገር ፣ ምናልባትም ፣ የሚላከው ፣ ጳጳስ ፣ ለዛ
 ጉዳይ ፣ ዘር ፣ በመሆን ፣ ፈንታ ፣ ሸዋ ፣ ላለው ፣ ለውነተኛው ፣ ሰሎሞናዊ ፣ ነጋሚ ፣ ይላክ ፣
 ለማለት ፣ እሊቀ ፣ ጳጳሱ ፣ ዘንድ ፣ ገብተው ፣ ሲነጋገሩ ፣ ነበር ፣ ይባላል ።

በዚህም ፣ ምክንያት ፣ ሊቀ ፣ ጳጳሱ ፣ ከቅዱስ ፣ ሐርቤ ፣ የተላኩትን ፣ መልክተ
 ኞች ፣ በመልክም ፣ ተቀብለው ፣ ጥያቄያቸውን ፣ ሊፈጽሙላቸው ፣ አልቻሉም ።
 ከሊፋውም ፣ የቅዱስ ፣ ሐርቤ ፣ ጥያቄ ፣ እንዲፈጸም ፣ በነገሩ ፣ በገባበት ፣ ሊቀ ፣ ጳጳሱ
 ነገሩን ፣ በመጥፎ ፣ አኳኝን ፣ እየተረገሙ ፣ ከኢትዮጵያውያን ፣ ተወላጅ ፣ ውስጥ ፣
 ኤጲስ ፣ ቆጶሳት ፣ የተሾሙ ፣ እንደሆነ ፣ ቆይተው ፣ ራሳችንን ፣ እንችላለን ፣ ማለታ
 ቸው ፣ ራሳቸውንም ፣ ሲችሉ ፣ በጳጳስ ፣ ሹመት ፣ ምክንያት ፣ የሚመጣልን ፣ ግብር ፣
 ይቋረጥና ፣ የበላይነታችንም ፣ ይቀራል ፣ ብለው ፣ እመለከቱና ፣ ከሊፋውም ፣ ለቅዱስ
 ሐርቤ ፣ መልእክት ፣ ደስ ፣ ለማሰኘት ፣ ያሰበው ፣ ሳይከናወን ፣ ቀረ ። ከዚህ ፣ በኋላ ፣
 ሊቀ ፣ ጳጳሱ ፣ አባ ፣ ጉባኤል ፣ እንደዚያው ፣ ከጥንት ፣ ሲያያዝ ፣ እንደመጣው ፣
 ደንብ ፣ ከዚህ ፣ የሚላከው ፣ ጳጳስ ፣ በቂ ፣ ነውና ፣ የኤጲስ ፣ ቆጶሳቱ ፣ ሹመት ፣
 እያስፈልገውም ፣ የሚል ፣ ደብዳቤ ፣ ለቅዱስ ፣ ሐርቤ ፣ አሲዘው ፣ መልክተኞቹን ፣ መለ
 ሷቸው ። ቅዱስ ፣ ሐርቤም ፣ በነገሩ ፣ በጣም ፣ አዝኖ ፣ ሳለ ፣ በኢትዮጵያ ፣ ያሉት ፣
 ጳጳስ ፣ ስላረጁና ፣ በርሳቸውም ፣ ፈንታ ፣ ጳጳስ ፣ ተልኮ ፣ እስኪመጣ ፣ ድረስ ፣ የኢ
 ትዮጵያን ፣ ቤተ ፣ ክርስቲያን ፣ የሚያስተዳድር ፣ አሁንም ፣ አሮጌውን ፣ ጳጳስ ፣
 አባ ፣ ሚካኤልን ፣ ረዳት ፣ ሆኖ ፣ የሚሠራ ፣ ከኢትዮጵያውያን ፣ ውስጥ ፣ አንድ ።
 ኤጲስ ፣ ቆጶሳት ፣ እንኳን ፣ ይሹሙልን ፣ ብሎ ፣ እንደገና ፣ የጥያቄ ፣ ደብዳቤ ፣ አሲዘ ፣
 ሁለተኛ ፣ ጊዜ ፣ መልክተኞች ፣ ወደግብፅ ፣ ላከ ። ዳሩ ፣ ግን ፣ በዚያው ፣ በፊተኛው ፣
 ስሜት ፣ የተነሣ ፣ የቅዱስ ፣ ሐርቤ ፣ አሳብ ፣ ሳይፈጸም ፣ ቅርቶ ፣ በዚህ ፣ ምክን
 ያት ፣ በቅዱስ ፣ ሐርቤና ፣ በጳጳሱ ፣ በአባ ፣ ሚካኤል ፣ በሊቀ ፣ ጳጳሱ ፣ በአባ ፣
 ጉባኤል ፣ መካከል ፣ የበረታ ፣ ጠብና ፣ ክርክር ፣ ተነሥቶ ፣ ነበር ።

በ፲፱፻፱ ፣ ዓ ፣ ምሕረት ፣ በአዲስ ፣ አበባ ፣ እንደተደረገው ፣ ሕዝቡና ፣ የቤተ
 ክህነቱ ፣ ወገንም ፣ እሁለት ፣ ተከፍሎ ፣ ግማሹ ፣ ኤጲስ ፣ ቆጶሳት ፣ ለመሾም ፣

እምቢ ፡ በማለታቸው ፡ ከንጉሣቸው ፡ ከቀዳስ ፡ ሐርቤ ፡ ጋር ፡ ሆነው ፡ ጳጳሳቱን ፡ የሚያሙ ፡ የቀሩት ፡ ደግሞ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ያልነበረ ፡ የኤጲስ ፡ ቆይታ ፡ ሹመት ፡ ምንገደርጋል ፡ እያሉ ፡ ንጉሡን ፡ የሚያሙ ፡ ነበሩ ። ከነዚህ ፡ ወገን ፡ በኋለኛው ፡ ጊዜ ፡ የተዘጋጀው ፡ ስንክሣራችን ፡ በሚያዝያ ፡ ፫ ቀን ፡ በሚነበበው ፡ ላይ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ አባ ፡ ገብርኤልን ፡ ብፁዕ ፡ ወቅዱስ ፡ እያለ ፡ ሲያመሰግን ፡ የኢትዮጵያው ፡ ንጉሥ ፡ (ስሙን ፡ ሳይጠራ) ፡ ኤጲስ ፡ ቆይታ ፡ ካልተሾመ ፡ ብሎ ፡ ከሊቀ ጳጳሱ ፡ ከአባ ፡ ገብርኤል ፡ ስለተጣላ ፡ እግዚአብሔር ፡ ተቆጥቶ ፡ በአገሩ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላይ ፡ መቅወፍት ፡ አወረደበት ፡ ተብሎ ፡ የተጻፈው ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ ይነበባል ።

ይኸንን ፡ የመሰለውን ፡ ነገር ፡ በዚያው ፡ ዘመን ፡ የነበረ ፡ ቅዱሳት ፡ መጻሕፍትን ፡ ያላነበበ ፡ ሑሩ ፡ ወመሐሩ ፡ ያለውንም ፡ የክርስቶስንም ፡ ትእዛዝ ፡ ያልሰማ ፡ የዋሕ ፡ ሕዝብ ፡ ያምን ፡ እንደሆነ ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ በእስላምና ፡ በአረመኔ ፡ የተከበበውን ፡ አገራን ፡ የሚያስተምሩ ፡ ኤጲስ ፡ ቆይታ ፡ ከጳጳሱ ፡ በታች ፡ ያሹሙልኝ ፡ ብሎ ፡ የሚለምነውን ፡ ንጉሥ ፡ እግዚአብሔር ፡ በመውደድና ፡ በመባረክ ፡ ፈንታ ፡ ተቆጥቶ ፡ በአገሩ ፡ ላይ ፡ መቅወፍት ፡ አወረደበት ፡ ብሎ ፡ በዛሬ ፡ ጊዜ ፡ የሚያምን ፡ አይገኝም ። በዚህ ፡ ዓይነትም ፡ የተጻፈውን ፡ ስንክሣር ፡ በዘመኑ እንኳን ፡ ቢጻፍ ፡ ሳያርሙ ፡ በቁም ፡ ነገር ፡ በበዓል ፡ ቀን ፡ ሕዝብና ፡ ካህናት ፡ ባሉበት ፡ መካከል ፡ ማንበብ ፡ የሚገባ ፡ አይመስልም ።

ስለዚህምንም እንኳን ፡ ስንክሣሩን ፡ የማረሙ ክፍል ፡ የቤተ ፡ ክህነት ፡ ሥልጣን ፡ ቢሆንና ፡ በዚሁም ፡ የተነሣ ፡ በሊቀ ፡ ጳጳሳቱና ፡ በጳጳሱም ፡ ላይ ክፉ ፡ ነገርና ፡ ነቀፋ ፡ እንኳን ፡ አብዝተን ፡ መጻፍ ፡ ባንወድ ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤን ፡ (ገብረ ፡ ማርያምን) ፡ በዚህ ፡ ሥራው ፡ ላገር ፡ ተወላጅ ፡ ሥልጣን ፡ ለክርስቲናም ፡ ማስፋፋት ፡ ሲል ፡ አጥብቆ ፡ በመጣላቱና ፡ በመከራከሩ ፡ ዘሬ ፡ በሕይወት ፡ ያለን ፡ ኢትዮጵያውያን በበኩላችን ፡ ልናከብረው ፡ ልናመሰግነው ፡ ይገባል ።

የዚህን ፡ ጉዳይ ፡ ብላቴን ፡ ጌታ ፡ ጎሩይ ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፡ በሸህዩጅ፩ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ ባሳተሙት ፡ በዋዜማ ፡ መጽሐፋቸው ፡ በጿ፬ና ፡ በጿ ፡ ገጽ ፡ ላይ ፡ ጽፈውት ፡ ይገኛል ። ጉዳዩ ፡ በመሠረቱ ፡ ፩ ፡ ሆኖ ፡ ያተራረክ ፡ መንገድ ፡ ለየት ፡ አድርጓል ። የርሳቸው ፡ ጽሑፍ ፡ ከሚለው ፡ ውስጥ ፡ በጭሩ ፡ የሚገኘው ። ንጉሡ ፡ አባ ፡ ሚካኤልን ፡ ኤጲስ ፡ ቆይታ ፡ እንዲሾሙ ፡ መጠየቁ ፡ ጳጳሱ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ ሳላስፈቅድ ፡ አልሾምም ፡ በማለታቸው ፡ ንጉሡ ፡ ወደ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ ልክ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ በዚሁ ፡ መሠረት ፡ ኤጲስ ፡ ቆይታ ፡ እንዲሾም ፡ ፈቅጃለሁ ፡ ብለው ፡ ወደ ፡ አባ ፡ ሚካኤልና ፡ ወደንጉሡ ፡ ቢልኩ ፡ በዚሁ ፡ የግብፁ ፡ ከሊፋ ፡ ይኸማ ፡ ከሆነ ፡ ግብራችን ፡ መቅረቱ ፡ አይደለምን ፡ አሁንም ፡ ኤጲስ ፡ ቆይታ ፡ እንዳይሾም ፡ ላክበት ፡ ብሎ ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ ነግሮ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ ለጳጳሱ ፡ የፊተኛውን ፡ ቃላቸውን ፡ ለውጠው ፡ ወደአባ ፡ ሚካኤል ፡ መላክቸውና ፡ በዚሁ ፡ ከኢትዮጵያው ፡ ንጉሥ ፡ ጋር ፡ መጣላቸውን ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ የአስክንድርያን ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳት ፡ ታሪክ ፡ በሙሉ ፡ የጻፈው ፡ ፊኖ
ዶት ፡ እርሱንና ፡ ሌላውንም ፡ የታሪክ ፡ መጽሐፍ ፡ ሁሉ ፡ እየተከታተሉ ፡
የሚጽፉት ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊዎች ፡ እላይ ፡ በተተረከው ፡ መሠረት ፡ ነው ።

አንደዎዜማ ፡ አጻጻፍ ፡ የኤጲስ ፡ ቆጶሳቱን ፡ ሹመት ፡ ያስቀሩት ፡ ጳጳሱም ፡
ሊቀ ፡ ጳጳሱም ፡ ሳይሆኑ ፡ የግብፁ ፡ ከሊፋ ፡ አስቀርቶት ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ የኢትዮ-
ጵያው ፡ ንጉሥ ፡ ጠብ ፡ ከጳጳሳቱ ፡ ጋር ፡ በመሆን ፡ ፈንታ ፡ ለጉዳዩ ፡ መሠና
ክል ፡ ከፈጠረው ፡ ከክሊፋው ፡ ጋር ፡ ይሆን ፡ ነበር ። ከሊፋውም ፡ የአስላም ፡
መሪ ፡ ስለሆነ ፡ በዚህ ፡ ነገር ፡ ቢጣላ ፡ ያምር ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ አይደለም ።

እንዲያውም ፡ በየታሪኩ ፡ የተጻፈው ፡ የጌቱ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ሹመት ፡
በአባ ፡ ገብርኤልና ፡ በፊተኛው ፡ ከሊፋ ፡ ጊዜ ፡ ከተሰናከለ ፡ ወዲህ ፡ በይሆን ፡
ላሁኑ ፡ ጳጳስ ፡ እንደረዳት ፡ ሆኖ ፡ የሚመራ ፡ ፩ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ እንኳን ፡
ይሾምልን ፡ ብሎ ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ በጠየቀና ፡ በከለከሉት ፡ ጊዜ ፡
ከሊፋ ፡ አሊ ፡ የሚባለው ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤን ፡ ደስ ፡ ለማሰናኘት ፡ ጥያቄውን ፡
በሙሉ ፡ ደግፎ ፡ ከአባ ፡ ገብርኤል ፡ በኋላ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ የሆኑትን ፡ አባ ፡
ዮሐንስን ፡ ከኢትዮጵያውያን ፡ መካከል ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ እንዲሾም ፡ እንዲፈ-
ቅዱ ፡ ጠየቃቸው ፡ እምቢ ፡ በሉም ፡ አሠራቸው ። ሊቀ ፡ ጳጳሱም ፡ ይኸው ፡
ከሊፋ ፡ አሊ ፡ ከሥልጣኑ ፡ በሞት ፡ እስኪለይ ፡ ድረስ ፡ በእሥር ፡ ቤት ፡ ኖሩ ፡ ይባ-
ላል ። የረኅዶችን ፡ መጽሐፍ ፡ ፪፻፳፭ ፡ ገጽ ፡ ተመልከት ። በላስታም ፡ እንደዚህ-
ጳጳሱ ፡ አባ ፡ ሚካኤልና ፡ ንጉሡ ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ በዚህ ፡ ተጣልተው ፡
ከሶላታት ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ሲከራከሩ ፡ መንግሥት ፡ እንዲያውም ፡ ላንተ ፡ አይገ-
ባህም ፡ ነበር ፡ የሚገባው ፡ በሸዋ ፡ ላለው ፡ ለሰሎሞን ፡ ዘር ፡ ነው ፡ ብለው ፡
በቁጣ ፡ በመናገራቸው ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ ተናዶ ፡ አሠራቸው ፡ ደባላል ።

ስለዚህ ፡ የነገሩን ፡ አኳኋን ፡ ስንመለከተው ፡ የጠቡ ፡ መሠረት ፡ የሥርወ ፡
መንግሥት ፡ ጉዳይ ፡ ይሆናል ። ምናልባት ፡ የአስክንድርያው ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳትና ፡
የኢትዮጵያው ፡ ጳጳስ ፡ ለፊተኛው ፡ ለሰሎሞንናዊ ፡ ነጋሢ ፡ ዘር ፡ እያደሉ ፡ እየ-
ተላላኩም ፡ የዛጉዬን ፡ ዘር ፡ እንደባዕድ ፡ በለተመለከቱት ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤም ፡
ይኸንኑ ፡ በማወቅ ፡ አንድ ፡ ለርሱ ፡ ቤተ ፡ መንግሥት ፡ ታማኝ ፡ የሆነ ፡ ኢት-
ዮጵያዊ ፡ መዠመሪያ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስነት ፡ አሰጥቶ ፡ ቀጥሎም ፡ ጳጳስ ፡ አሰኝቶ ፡
የግብፁን ጳጳስ ፡ ጨርሶ ፡ ለማባረር ፡ ይሆናል ። ወይም ፡ የጠቡ ፡ መነሻ ፡ ከሥር ፡
በቀጥታ ፡ የዚህ ፡ የኤጲስ ፡ ቆጶሳት ፡ ሹመት ፡ ሆኖ ፡ በመጨረሻ ፡ ጠቡ ፡ እየከ-
ረረ ፡ ሲሄድ ፡ ጳጳሳቱ ፡ ይኸ ፡ የአዲስ ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ፡ (ዛጉዬ) ፡ ንጉሥ ፡ ከዚህ ፡
በፊት ፡ ያልነበረውን ፡ እንደዚህ ፡ ያለውን ፡ አዲስ ፡ ጥያቄ ፡ ከአመጣ ፡ እኛም ፡
ሕዝቡን ፡ በስብከት ፡ አስነሥተን ፡ የቀደሞውን ፡ የነጋሢ ፡ ዘር ፡ እናንግሥ ፡
ብለው ፡ ተላልከው ፡ ይኸንኑም ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ ሰምቶ ፡ በበኩሉ ፡ እነዚያ ፡
የዚህ ፡ ዓይነት ፡ ስሜት ፡ ከላቸው ፡ እኔ ፡ ደግሞ ፡ ግብፃዊውን ፡ አስቀርቼ ፡
ለመንግሥቱ ፡ የሚሰማማኝን ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ ጳጳስ ፡ አሾማለሁ ፡ ብሎ ፡ ይሆናልና ፡
አሁን ፡ የዚህን ፡ ጉዳይ ፡ እንለፈው ።

በለፋት ምዕራፎች : በአክሱም : እየተከታተሉ : የነገሡት : ነገሥታት : ከደቡብ : ፀረብ : የመጡ : አግዓዝያን : ሳባውያን : የሆኑ : ሃይማኖታቸው : ከእስራውያንና : ከደቡብ : ሃረብ : ያመጡት : ጨረቃ : (መሕርም) : ሰማያ : ኮከብ : (አስታር) : መሆኑን : በነዲዛና : (አብርሃ) : ላይ : በትክክል : ተመልክተነዋል : ኒዛና : በሠራቸው : ሐውልቶች : ላይ : ኒዛና : ወልደ : እለግሚዳ : ብእስየ : ሐሌን : ንጉሠ : አክሱም : . . . ንጉሠ : ነገሥት : ወልደ : መሕርም : ያሉውን : መድገም : አስፈላጊ : አይመስለኝም ።

አሁን : በዚህ : በቀዳስ : ሐርቤ : ዜና : መዋዕል : ላይ : እንደምንመለከተው : ከአክሱም : ወደሸዋ : ሸሸቶ : የተቀመጠውን : ስደተኛ : ነጋሢ : ጳጳስ : በበኩሉ : ለማስመጣት : ወደእስክንድርያ : ሊቀ : ጳጳሳት : ዘንድ : የላከውን : ደንበኛው : ነጋሢ : የሰሎሞን : ዘር : ይለዋል ።

መቸም : በኢትዮጵያ : በነዋሪው : የኩሽና : የከም : ሕዝብ : ላይ : አዳዲስ : ሕዝብ : በየጊዜው : እየመጣ : መግባቱን : በሰፊው : አመልክተናል ። ከገቡትና : ገዢዎች : ሆነው : ከተመሠረቱት : ውስጥ : ከደቡብ : ፀረብ : የመጡት : ሳባውያን : አግዓዝያን : ሲሆኑ : በነዚህ : ገጽ : ጅኤላዊ ፣ ግብፃዊ ፣ ሕንድ ፣ ግሪክ : እንደመጡ : መግባቱ : የታወቀ : ነው ። ከግብፃውያን : ከሕንድ : በቀር : የቀሩት : ጅኤላውያንና : ምናልባት ግሪክ : ከአግዓዝያንና : ከሳባውያን : ጋር : ዙፋን : እየተፋለሙ : መሪነትን : የያዙበት : ጊዜ : አይጠፋም ። ዘስቃሌስ : (ዘሐቀሌ)? : የተባለው : የዕርዕ : ቋንቋ : የሚናገር : ንጉሥ : እንደነበረ : ስንመለከት : በቋንቋ : ብቻ : በመወሰን : ፈንታ : ዘርም : ከግሪኮች : እንዳለው : አይታወቅም ። በ . ስ . የሚጨርሱ : ስሞች : እንደዚህ ስቃሌስ : እንደ : አራላስ : ያሉት : ገንዘባቸውን : በግሪክኛ : ያጻፉት : ሳባውያን : መሆናቸው : ትንሽ : ያጠራጥራል ።

እንደዚህም : ምናልባት : ከሳባውያን : በፊት : ቀዳማዊ : ምኒልክና : ከርሱ : ጋር : ወደኢትዮጵያ : መጥተው : ሥርወ : መንግሥት : መሠረቱ : የሚባለው : የሐውልትና : የጽሑፍ : ማስረጃ : ለጊዜው : በይገኝም : አውነት : ይሆን : ይሆናል ። ወደፊትም : ማስረጃው : በተዠመረው : የኦርኬዎሎገር : ምርመራ : ይወጣ : እንደሆነ : አይታወቅም ። ከነርሱ : ቀጥሎ : ከደቡብ : የመጡት : የነአብርሃ : (ኒዛና) : የነካሌብ : (እለ : አጽባሐ) : ዘር : የመንግሥቱን : መሪነት : ይዘት : ሲኖር : ምናልባት : ከካሌብ : በኋላ : ደግሞ : ጅኤላውያን : የሰሎሞን : ዘሮች : መልሰው : ይዘው : እስከ : ድልነዓድ : ድረስ : ገዝተው : እንደሆነ : ለመጠራጠር : ብዙ : ምክንያት : አለን ።

ጃኛው : በምዕራፍ : ፴፫ : ገጽ : ፪፻፲ : በ፫ : መደብ : የነገሥታቱን : ዝርዝር : ባመለከትነው ውስጥ ከ፫ቱ : በንደኛው : በላ : ፊደል : በተመለከተው : በመዠመሪያው : አምድ : ቀጥር : ፳፰ : ላይ : ያለው : ንጉሥ : ቤተ : ጅኤል : ይባላል ።

፬ኛው : በምዕራፍ : ፳፩ : ገጽ : ፫፻፷፬ : ላይ : እስከ : ዛሬ : በነገሥታት : ዝርዝር : ላይ : ስሙ : ያልተገኘው : እነሊትማን : ከደንጊያ : ላይ : ያገኙት : ጽሑፍ : ሐሃኒ : ዳንኤል : ወልደ : ፌሬም : (ሐሄ : ዳንኤል : ወልደ : ኤፍሬም) : የሚለው : የርሱም : የአባቱም : ስም : የጸኔላውያን : ስም : ነው ።

፫ኛው : ከአዱሊስና : ከአክሱም : ዙሪያ : እየተለቀሙ : ከተገኙት : ገንዘቦች : ጸኔል : የሚባለው : የወርቅ : ገንዘብ : ያሠራው : ኢዮኤል : (የጸኔላዊ : ስም) : ገርስም : (የጸኔል : ስም ?) : በመዳብ : ያሠሩ : አሉ ። በዚህ : ሁሉ : ምክንያት : ከጸኔላውያን : ውስጥ : ከዛጉዬዎች : ቀደም : ብሎ : ባለው : ጊዜ : ውስጥ : ክርስትናን : ያልተቀበሉ : የዮዲት : ጸኔላውያን : ፈላጆች : ባንድ : ወገን : ክርስትናን : የተቀበሉ : የነዳንኤል : የነድልነዳድ : ጸኔላውያን : (የሰሎሞን : ዘርች) : ለብቻ : መንግሥትን : ሲናጠቁ : የእስክንድርያ . ሊቃነ : ጳጳሳት : ከፈላጆቹም : ከዛጉዬዎቹም : ይልቅ : ክርስትናን : ተቀብለው : ደንበኛ : ሥርወ : መንግሥታቸውን : ተክለው : ነጋሥያን : ለሆኑት : ጸኔላውያን : ለነድልነዳድ : አድልተው : በዚህ : ከዛጉዬዎቹ : ጋር : መጣላቸው : ይሆናል ። በዚህ : ምክንያት : ወደፊት : ባለው : ጊዜ : ውስጥ : አንዳንድ : የኢትዮጵያ : ነገሥታት : ኢትዮጵያዊውን : ጳጳስ : ለማስደረግ : ወደኢየሩሳሌምና : ወደአንጾኪያ : ሊቃነ : ጳጳሳት : ወደነ : አባ : አግናጥዮስ : እስከ : መላላክ ደርሰዋል ። አንደኛው : ቍጥር : ፲፱፻፴፯ : ዓ : ም : ቆማስ : የሚባል : ኢትዮጵያዊ : በአባ : አግናጥዮስ : እጅ : ለጵጵስና : መቀበቱ : ባንዳንድ : መጽሐፍ : ላይ : ተጽፎ : ይገኛል ።

የሆነ : ሆኖ : አሁን : የዚህን : ጉዳይ : ከተመለከትን : በኋላ : ከቅዱስ : ሐርቤ : ቀጥሎ : በኢትዮጵያና : በታሪክ : ውስጥ : ስመ : ጥር : የሆነውን : የላሊበላን : ታሪክ : በሚከተለው : እንመልከት ።

የላሊበላ : ዘመን : መንግሥት ።

ምዕራፍ : ፸፭ ።

ስለላሊበላ : ልደትና : እድገት - ስደትና : ንግሥ ።

ምንም : እንኳን : በውስጡ : በዛሬ : አንባቢ : ልብ : ውስጥ : ብዙ : ጥርጣሬን : የሚፈጥር : ብዙ : ተአምራት : በሞላበት : ላሊበላ : ሕይወትና : መንግሥት : እንደ : ምስክር : ሆኖ : የሚቆጠረው : የራሱ : ገድል : ነው ። ገድሉ : የተጻፈው : በዘመኑ : ሳይሆን : በኋለኛው : ዘመን : በ፲፬ኛው : መቶ : ዓ : ም : ላይ : ወይም : በአሄ : ዘርዓ : ያዕቆብ : ዘመን : ሳይሆን : አይቀርም ። ሙሴ : ዊሊያም : ራይት : በ፲፰፻፹፯ : ዓ ም ሎንዶን : ሙዜውምና : መጻሕፍት : ቤት : ያሉትን : የኢትዮጵያን : መጻሕፍት : ባወጡበት : የካታሎግ : (የዝርዝር) : መጽሐፍ : ውስጥ : በቀጥር : ፱፻፺፬ : (ccxciv) : ላይ : ስለገድለ : ላሊበላ : የተጻፈው : እንደዚህ : የሚል : ነው ። «ወሀብኩ : አነ : ዘርዓ : ያዕቆብ : ወስመ : መንግሥትየ : ቆስጠንጢኖስ : ለዛቲ : መጽሐፈ : ገድለ : ላሊበላ : ከመ : ይኩነኒ : መርሐ : : ወዓዲ : ዘአውጽአ : ለዛቲ : መጽ

ሐፍ : ቡተመንግኖ : አመካኒ : ጎልጎታ : ቅዱስ : አመሂ : ጳጳስ : ወአመሂ : ቀሲስ : ወአመሂ : ርኡስ : ውጉዘ : ለይኩን : በአፈ : አብ : ወወልድ : ወመንፈስ : ቅዱስ : እስከ : ደኅሪት : እስትንፋስ : አሜን > ። በሌላ : ሥፍራ : ደግሞ : «ለዛቲ : መጽሐፍ : ዘጸሐፍ : አባ : አምኅ : በምግባረ : ሠናይ : ፍጹም : በእንተ : ፍቅሩ : ለላሊበላ : ጸድቅ : ዘተሰምዮ : ገብረ : መስቀል : ከመ : ይኩኖ : መርሐ : በመንግሥተ : ሰማያት : » ይላል : ስለዚህ : ይኸን : መጽሐፍ : ከአፄ : ዘርዓ : ያዕቆብ : በፊት : የነበሩ : አባ : አምኅ : የሚባሉ : ጽፈውት : አፄ : ዘርዓ : ያዕቆብ : ለመድኅኔ : ዓለም : ቤተ : ክርስቲያን : ሰጥተውት : ይሆናል : በዚህ : ምክንያት : ገድለ : ላሊበላ : ዘቅዱስ : መድኃኔ : ዓለም : ይባላል ።

ይኸን : መጽሐፍ : ስለኢትዮጵያ : ጽሑፍ : እንደነሉዶልፍ : ዲልማን ፣ ጉይዲ ፣ ኮንቲ : ሮሲኒ ፣ ረኒ : ባሴት : በብዙ : የደከሙትና : በዚህ : ልናመሰግናቸው : የሚገባን : ሙሴ : ገፍል : ፔሩሶ : (Jules Perruchon) : የሚባሉት : የፈረንሳይ : ሊቅ : ወደፈረንሳይ : ተርጉመው : ግዕዙን : ከፈረንሳይ : ተርጉም : ጋር : አሳትመው : እንዲራብ : አድርገውታል ።

በዚህ : በገድለ : ላሊበላ : ውስጥ : በመገጥመሪያው : ክፍል : እንደመቅድም : ያለ : ተጽፎ : ከዚያ : ልደቱ : እድገቱ : በልደቱና : በእድገቱ : መካከል : የተደረገለት : ተአምራት ፣ መልአክ : ይዘት : ወደሰማይ : አውጥቶ : ከእግዚአብሔር : እንዳገናኘው ፣ ወንድሙ : ሐርቤ : መንግሥቱን : ይቀማኛል : ብሎ : እንደምን : እንዳሳደደው : ከዚያ : ተመልሶ : ወደኢየሩሳሌም : እንደሄደ : ከኢየሩሳሌም : ተመልሶ : ከወንድሙ ጋር : እርቅ : አድርጎ : እንደምን : እንደነገው : በዘመኑ : ሁሉ : የተደረገለት : ልዩ : ልዩ : ተአምራት : በብዙ : ዓይነት : ተጽፏልና : በገድለ : የተጻፈውን : ሁሉ : በዚህ : የታሪክ : መጽሐፍ : ላይ : ለመጻፍ : አንችልም ። ነገር : ግን : ከውስጡ : ለታሪክ : የሚረዳውውን : ጽሑፍ : እየመረጥን : ሳናገባ : አናልፍም ።

መቅድሙን : ሲጨርስ : ስለልደቱ : የተጻፈው : እንደዚህ : ይላል : ። ወሀ ለወት : አሐቲ : ሀገር : እምአህጉራተ : ኢትዮጵያ : እንተ : ትሠመይ : ሮሐ : ሀገረ : ሙላዳ : ለብፁፅ : ላሊበላ : ወሀለወ : በይእቲ : ሀገር : እሐዳ : ብእሲ : እንተ : እምዘመደ : ዓበይት : ወክቡራን : ውብዑላን : ፈድፋድ : በወርቅ : ወበብሩር : በአልባስ : ወበአልባስ : ቀጠንት : ወበአግብርት : ወአዕማት : ወስሙሰ : ለውእቱ : ብእሲ : ዣን : ሥዩም ። ወነሥአ : ሎቱ : ብእሲተ : ወወለደ : እምኔሃ : ለገንቱ : ቡሩክ ወቅዱስ : ዘተሠምዮ : ላሊበላ ። >

በዚህ : ገድል : እንደተጻፈው : ላሊበላ : የተወለደበት : አገሩ : ሮሐ : አባቱ : በዚህ : አገር : በወርቅና : በብር : በሌትና : በወንድ : አገልጋይ : በልብስ : ሀብታምና : ጌታ : የሆነ : ዣን : ሥዩም : የሚባል : መሆኑ : ነው ። ይኸም : ዣን : ሥዩም : ሀብታም : የነበረ : እንጂ : ንጉሠ : ዣን : ሥዩም : አለመሆኑን : ይገልጽልናል ። ሙሴ : ኮንቲ : ሮሲኒና : ዣን : ባቲስት : ከልብ :

በላቲን : ቋንቋ : ሬኖዶት : የጻፈው : የእስክንድርያ : ሊቃነ : ጳጳሳት : ታሪክ :
 ላሊበላን : የሸኑዳ : (ቀኑዳ) : ልጅ : እንደሚያደርገው : ጠቅሰዋል ። የእስክንድርያ :
 ሊቃነ : ጳጳሳት : ታሪክ : የሸኑዳ : ልጅ : የሚለው : ሸኑዳ : ወይም : ቀኑዳ :
 ማለት : ቅዱስ : ሐርቤ : ስለሆነ : ላሊበላም : የነገሠው : ከቅዱስ : ሐርቤ :
 ቀጥሎ : ስለሆነ : ወይም : በቤቱ : ማደጉንና : በመንግሥቱ : መከተሉን :
 በማየት : ብቻ : ልጁ : መስሏቸው : ጽፈውት : ይሆናልና : አባቱን : በዚህ : በገርን :
 ሥዩም : ማቆም : እውነተኛው : መስሎ : ይታያል : ይመስላልም : ከማለት : እርግ
 ጠኛ : ነው : ማለት : ይቻላል ። ወደፊት : እንደምናገኘው : ለአብያተ : ክርስቲያና
 ትና : ገዳማት : ርስትና : ጉልት : በደንብ : በሰጠበት : ጽሑፍ : ላይ : “አነ : ላሊ
 በላ : ወስመ : መንግሥትየ : ገብረ : መስቀል : ወልደ : ሞራራ : (1) : ወልደ : ገርን
 ሥዩም : ይላል : እንጂ : ወልደ : ቀኑዳ : ወይም : ወልደ : ሐርቤ : አይልም ።

በዚህ : በገድሉ : ላይ : እንደተመለከተው : የተወለደ : ለት : ብዙ : ንብ :
 መጥቶ : ዙሪያውን : እንደ : ማር : ከቦ : ሲያነበንብ : ስላየች : እናቱ : (መስቀል :
 ገብሪት?) ወደፊት : ብዙ : ሠራዊት : የሚከተለው : ትልቅ : ሰው : የሚሆን : ነው :
 ብላ : ገመተች : ስሙንም : ላሊበላ : ብላ : ሠየመችው : “ላሊበላ : ብሄል : ንህብ
 አእመረ : ጸጋሁ : ብሄል - ላሊበላ : ማለት : ንብ : ጸጋውን : (ገዢው) አወቀ :
 ማለት : ነው ። ይህም : ላሊበላ : ማለት : የአገውኛ : አነጋገር : መሆኑን : ሙሴ :
 ከንቱ : ሮሲኒ : ይጠቅሳሉ ።

የሆነ : ሆኖ : ላሊበላ : ተወልዶ : በደገ : ጊዜ : በዚህ : ዘመን : የነበረው :
 ንጉሥ : ወንድሙ : ቅዱስ : ሐርቤ : ዙፋን : ይቀናቀነኛል : በማለት :
 ብዙ : ጊዜ : ያሳድደው : ነበር ። ስለዚህም : ጉዳይ : ገድሎ : እንደ
 ዚህ : ሲል : ይገኛል : “ ወበውእቱ : መዋዕል : ሀሎ : እኑሁ : ዲበ :
 መንበረ : መንግሥት : ዘስሙ : ሐርቤይ : ወሶበ : ሰምእ : ትንቢተ : መንግ
 ሥት : በእንተ : ላሊበላ : እኑሁ : . . . , ተሀወከ : ወኩሎሙ : ፍቁራኒሁ : ተሀ
 ውኩ ። ምስሌሁ . . . » : እያለ : ንጉሡ : ሐርቤይ : ቀንቶ : ወንድሙን : ላሊበላን
 ሊያስገድለው : ይፈልገው : እንደነበረ : ይገልጻል ። ከዕለታት : አንድ : ቀን : የላ
 ሊበላ : እሳት : ከንጉሡ : ጋር : ተስማምታ : በመጠጥ : ውስጥ : መርዝ : ጨምራ
 ልካለት : እንደነበረና : የቀመሰው : ሌላ : ስው : ሲሞት : እርሱ : ሳይሞት : እንደ
 ቀረ : ከዚያ : ደግሞ : ሸሽቶ : ወደበረሃ : ከገባ : በኋላ : በወታደር : ተይዘ : እንደ
 መጣ ፤ በእግዚአብሔር : ፈቃድ : ያገባትን : መስቀል : ክብራን : ከሰው : ነጥቆ : ነው : ያገ
 ባት : የሚል : ከሳሽ : አስነሥቶ : ንጉሡ : ብዙ : ሰዓት : እንደአስገረፈው :
 ደግሞ : እንደገና : ከሚስቱ : ጋር : ወደበረሐ : ሸሽተው : እንደተቀመጡ : ከዚያ
 ተመልሰው : ከንጉሡ : እንደታረቁ : ጌታችን : ኢየሱስ : ክርስቶስ : ለንጉሡ :
 ለሐርቤይ : በሐልም : ተገልጿል : መንግሥትህን : ለላሊበላ : ልቀቅለት : ብሎ : እንደ
 ነገረውና : ላሊበላ : እንደነገሠ : ተጽኟል ።

(1) የዛገራን : መንግሥት : የመሠረተውን : መራ : (ሞራራ) ተክለ : ገደማኖትን : ማለቱ : ሳይሆን : አይቀርም ።

ስለዚህ ፡ ላሊበላ ፡ በወጣትነቱ ፡ ጊዜ ፡ ከወንድሙ ፡ ከቅዱስ ፡ ሐርቤይ ፡ ጋር ፡ ስምምነት ፡ እንዳልነበራቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። በንዳንድ ፡ ጽሑፍና ፡ የቃል ፡ ታሪክ ፡ ከላሊበላ ፡ በሬት ፡ ሕዝባይ ፡ የሚባለው ፡ ወንድሙ ፡ ነግሦ ፡ ላሊበላን ፡ ዙፋን ፡ ይቀናቀነኛል ፡ ሲል ፡ አባሮት ፡ በስደት ፡ ሲኖር ፡ ይኸው ፡ ወንድሙ ፡ ሕዝባይ ፡ በፈቃዱ ፡ ለቀቀለት ፡ የሚል ፡ ይገኛል ፡ ይኸ ፡ ሕዝባይ ፡ የተባለው ፡ እስክንድርያዊው ፡ ጸሐፊ ፡ ሸኑዳ ፡ እንዳለው ፡ ያንኑ ፡ የራሱ ፡ ገድልና ፡ ሌላው ፡ ታሪክ ፡ ነገሥት ፡ ሁሉ ፡ ያረጋገጠውን ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤይን ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ።

የሆነ ፡ ሆኖ ፡ እላይ ፡ እንደተጻፈው ፡ ከቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ በኋላ ፡ ላሊበላ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ሆነ ። ስመ ፡ መንግሥቱም ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ ተባለ ፡ የባለቤቱ ፡ ስም ፡ መስቀል ፡ ክብራ ፡ ነው ። ግዕዙ ፡ መስቀል ፡ ክብራ ፡ በዓልተ ፡ ቢሐት ፡ ይላታል ። ከአክሱም ፡ ነገሥታት ፡ ውስጥ ፡ እነአብርሃ ፡ (ዒዛና) ፡ እነካሌብ ፡ እነገብረ ፡ መስቀል ፡ ስመ ፡ ጥር ፡ እንደነበሩ ፡ ከዛጉዬ ፡ ነገሥታት ፡ ውስጥ ፡ ላሊበላ ፡ በጣም ፡ ስመ ፡ ጥር ፡ ነው ። የአብርሃ ፡ ስመ ፡ ጥርነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዙሪያ ፡ ዐረብን ፡ ኑብያን ፡ በማስገበር ፡ የካሌብ ፡ የሀገረ ፡ ናግራን ፡ የክርስቲያኖችን ፡ አልቋት ፡ ተበቅሎ ፡ የዐረብን ፡ ግዛት ፡ ለአክሱም ፡ መንግሥት ፡ ማረጋገጠው ፡ ሲሆን ፡ ለላሊበላ ፡ ስመ ፡ ጥርነትን ፡ የሰጠ ፡ ደግሞ ፡ ወደፊት ፡ እንደምናገኘው ፡ በዘመኑ ፡ ያሠራቸው ፡ አብያተ ፡ ክርስቲያናት ፡ ናቸው ።

ምዕራፍ ፸፮ ።

የጳጳስ ፡ ምርጫ ።

አባ ፡ ሚካኤል ፡ ተመርጠው ፡ ከመጡ ፡ በኋላ ፡ ሸሽተው ፡ ወደግብፅ ፡ እንደተመለሱ ።

ላሊበላ ፡ በነገሠበት ፡ ዘመን ፡ አባ ፡ ማርቆስ ፡ ፬ኛ ፡ የሚባሉት ፡ ከአባ ፡ የሐንስ ፡ ቀጥለው ፡ (፩፻፩፻፹ - ፩፻፸፻፯) ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስነቱን ፡ በግብፅ ይዘው ፡ ነበር። በርሳቸውም ፡ ዘመን ፡ የግብፅ ፡ ገዥ ፡ ወይም ፡ ንጉሥ ፡ ሱልጣን ፡ አል ፡ አዲል ፡ አቡበክር ፡ ኢብን ፡ አዩብ ፡ ይባላል ። ስለዚህ ፡ ላሊበላ ፡ እንደነገሠ ፡ ከግብፅ ፡ ጳጳስ ፡ ለማስመጣት ፡ እንደተለመደ ፡ ገጸ ፡ በረከቱን ፡ አሲዘ ፡ መልክተኞች ፡ ወደ ፡ ካይሮ ፡ ላከ መልክተኞቹ ፡ በብዙ ፡ ድካም ፡ ካይሮ ፡ ከደረሱ ፡ በኋላ ፡ የጳጳሱ ፡ ምርጫ ፡ ጉዳይ በቶሎ ፡ ሳይከናወን ፡ ቀርቶ ፡ በመንገድ ፡ ከገጠማቸው ፡ ችግር ፡ በቀር ፡ በካይሮ ፡ ብዙ ፡ ቀን ፡ ተቸግረው ፡ ሰነበቱ ፡ ይባላል ። የችግራም ፡ ዋና ፡ ምክንያት ፡ የእስላሞቹ ፡ ባለሥጣኖች ፡ በመነኮሳቱ ፡ ላይ ፡ ባደረጉት ፡ ስደት ፡ ምክንያት ፡ ለምርጫ ፡ የሚቀርብና ፡ ለጵጵስና ፡ ሹመት ፡ የሚመጥን ፡ መነኮስ ፡ በመጥፋቱ ፡ ነው ። በዚህም ፡ ላይ ፡ እነዚህ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ በኢትዮጵያ ፡ መንግሥትና ፡ በግብፅ ፡ የኮኖት ፡ ቤተክርስቲያን ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ በመሥጋት ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ ለጵጵስና የምትልኩትን ፡ ሰው ፡ እኛው ፡ መርጠን ፡ እንስጣችሁ ፡ ወይም ፡ ለኛ ፡ ሳታስታው

ቁና ፡ ሳታስፈቅዱ ፡ ሾማችሁ ፡ እንዳትልኩ ፡ እያሉ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳቱን ፡ ያስቸግሯቸው ፡ ነበር ።

ስለዚህ ፡ ያዲ ፡ ላሊበላ ፡ መላክተኞች ፡ ናቸው ፡ ሙሉ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሳቱን ፡ ደጅ ፡ በመጥናት፡ከደከሙ ፡ በኋላ ፡ ጳጳሱ ፡ ተመርጦ ፡ ሳይሰጣቸው ፡ በመቅረቱ፡ደጅ ፡ ጥናት ፡ ስለሰለቸቸው ፡ ወደሠልጣኑ ፡ ሄደው ፡ ችግራቸውን ፡ አመለከቱ ። ከዚህ በኋላ ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ሠልጣኑ ፡ በቀጥታ ፡ ስለገባበት ፡ አባ ፡ ኪሎስ ፡ የሚባሉ ፡ የፋዎህ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ የሙላባስ ፡ ልጅ ፡ ሚካኤል ፡ ተብለው ፡ ተሠይመው ፡ ለጳጳስና ፡ ተቀቡ ። የኢትዮጵያ ፡ መላክተኞች ፡ አባ ፡ ሚካኤልን ፡ ተቀብለው ፡ ወደአገራቸው ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ በተለይ ፡ ወደላስታ ፡ ከተማ ፡ ወደ አዳፋ ፡ ደረሱ ። ጳጳሱ ፡ በሚያምር ፡ በወርቅ ፡ ቅብ ፡ ፅቃ ፡ በተጫነች ፡ በቅሎ ፡ ተቀምጠው ፡ ወደ ከተማው ፡ ሲገቡ ፡ አዲ ፡ ላሊበላ ፡ መሳፍንቱንና ፡ መኳንንቱን ፡ ይዘ ፡ በታላቅ ፡ ሰልፍ ፡ በብዙ ፡ ክብርና ፡ ደስታ ፡ ተቀበላቸው ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ በንጉሠ ፡ ትእዛዝ ፡ የአልፍኝ ፡ አሸከሮች ፡ ቀጥረው ፡ አርባ ፡ የሚደርስ ፡ ሰዎች ፡ ተደልደለው ፡ ለጳጳሱ ፡ ተሰጡ ። ለጳጳሱም ፡ መተዳደሪያ ፡ አርባ ፡ መንደር ፡ ተለይቶ ፡ ተሰጣቸው ። ጳጳሱ ፡ ወደላስታ ፡ በገቡበትና ፡ ንጉሠ ፡ በክብር ፡ ሕዝቡም ፡ በዓል ፡ አድርጎ ፡ በደስታ ፡ በዘፈን ፡ የተቀበላቸውለት ፡ ቅዳሴ ፡ ቀድሰው ፡ ሲጨርሱ ፡ እንዳጋጣሚ ፡ ዝናም ፡ ስለዘነመ ፡ ጳጳሱ ፡ ስለመጡ ፡ የእግዚአብሔር ፡ በረከትና ፡ ረድኤት ፡ ወረደልን ፡ ብሎ ፡ ሕዝቡ ፡ በደስታ ፡ ላይ ፡ ደስታ ፡ ተሰማው ።

ጳጳሱ ፡ ይህን ፡ በመሰለ ፡ ክብር ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ እንደተቀመጡ ፡ እንደኩልቦ ፡ በ፬ኛው ፡ እንደከንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ በአምስተኛው ፡ ዓመት ፡ ተመልሰው ፡ ወደግብፅ ፡ ሄዱ ። ሊቀ ፡ ጳጳሱም ፡ ሥፍራህን ፡ ትተህ ፡ በምን ፡ ምክንያት ፡ ተመለስህ ፡ ብለው ፡ ቢጠይቋቸው ፡ እቴጌዬቱ ፡ ወንድሜን ፡ ገብሮንን ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስነት ፡ ካልሾምህልኝ እያሉ ፡ ጧትና ፡ ማታ ፡ ቢጨቀጭቁኝ ፡ በኤጲስ ፡ ቆጶስነት ፡ ቀበሁት ፡ ገብሮን ፡ የኤጲስ ፡ ቆጶስነቱን ፡ ሥልጣን ፡ ከአገኘ ፡ ወዲህ ፡ በአዳፋ ፡ ከተማ ፡ ተቀምጦ ፡ በቀጥታ፡ከህናቱን ፡ ቀሳውስቱን ፡ ይዘ ፡ የጳጳስና ፡ ሥራ ፡ ይሠራ ፡ ዝምር ። ወደኔም ፡ የሚመጣውን ፡ ከልክሎ ፡ የቤተ ፡ ክህነቱን ፡ ሥልጣን ፡ በሙሉ ፡ ቀማኝ ። ከዚህ ፡ ጊዜ ፡ ዝምር ፡ ሕዝቡም ፡ ከህናቱም ፡ እኔን ፡ በንቀት ፡ ዓይን ፡ ይመለከቱኝ ፡ ዝምር ። ገብሮንም ፡ የጳጳስናውን ፡ ሥልጣኔን ፡ መቀማቱ ፡ አንሰት ፡ ሊገደለኝ ፡ ይፈልግ ፡ ዝምር ። ስለዚህ ፡ ሸሽቼ ፡ ወዳገሬ ፡ መመለስ ፡ ግዴታ ፡ ሆነብኝ ፡ ብለው ፡ አመለከቱ ። ከዚህ፡በኋላ፡ሊቀ ፡ ጳጳሳቱ፡አባ ፡ ዮሐንስ ፡ (ከአባ፡ማርቆስ፡የተከተሉትን?)፡ነገሩን ፡ ለማስመርመርና፡እውነትም፡ሆኖ፡ቢገኝ፡ቤተ፡መንግሥቱን፡ምነው፡እንደዚህ ፡ ያለ ፡ ሥራ ፡ መሥራታችሁ ፡ ብሎ ፡ ለመውቀስ ፡ አባ ፡ ሙሴ ፡ የሚባል ፡ መነኩሴ ፡ ወደላስታ ፡ ላኩ ፡

መነኩሴውም ፡ ደርሶ ፡ ከንጉሠና ፡ ከእቴጌዬቱ ፡ ተገናኝቶ ፡ የመጣበትን ፡ ጉዳይና ፡ አባ ፡ ሚካኤል ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳቱ ፡ ያቀረቡትን ፡ አቤቱታ ፡ በዝርዝር ፡ አስረዳ ። እርሱም ፡ ሲጨርስ ፡ ንጉሠ ፡ ጉዳዩ ፡ ይኸ ፡ አይደለም ፡ ጥፋተኛው ፡ ጳጳሱ ፡ አባ ፡ ሚካኤል ፡ (አባ ፤ ኪሎስ) ፡ ናቸው ። እርሳቸውም ፡ ወርቅ ፡ ሰረቀ ፡ ብለው ፡

ዓቃቢውን : ቁስ : አስገደሉት = እርሱን : በገደሉ : ጊዜ : የሚቹ : ቁስ : ወገኖችና :
 ጭፍሮች : የነበሩት : እንደ : ጸድቅ : የሚያዩት : ቁስ : በመገደሉ : ተናደው :
 ለመግደል : አስበው : ነበር = ገብሮን : (ገድሮን ?) : ግን : ኤጲስ : ቆጶስ : ተብሎ :
 ከተሾመ : ወዲህ : የኛን : የቤተ : መንግሥቱን : ስዕል : ቤት : ከመምራት : በቀር :
 የጳጳሱን : ሥራ : አልቀማም : ብሎ : የጳጳሱን : ወቀሳ : በሙሉ : አስተባብሎ :
 ለመላክተኛው : ገለጸለት = አባ : ሙሴ : የዚህን : ጉዳይ : ለመመርመር : ፩ ዓመት :
 ያህል : በላስታ : በአደፋ : ቤተ : መንግሥት : ከቆየ : በኋላ : ገብሮንም : በዚህ :
 ዓመት : ስለሞተ : ዐፄ : ላሊበላ : አዲስ : ጳጳስ : እንዲላክለት : ጥያቄውንና : ገጸ :
 በረከቱን : አሰዘ : ከመላክተኛ : ጋር : አባ : ሙሴን : መልሶ : ወደ : ግብፅ : ላከ =
 መላክተኛው : አባ : ሙሴ : ራፖሩን : ለሊቀ : ጳጳሱ : አቀረበ = ቃሉም : እንደ
 ዚህ : የሚል : ነው = «የጳጳሱን : ዕቃና : ንዋየ : ቅድሳት : ከሚጠብቁት : አንዱን :
 የታወቀውን : ቁስ : አባ : ሚካኤል : ማስገደላቸው : የሳቸውም : ወገኖች : ጳጳሱን :
 ለመግደል : መፈለጋቸው : የጳጳሱንም : ግቢ : መውረራቸውና : መዝረፋቸው :
 እርግጥ : ነው = ገብሮንም : የኤጲስ : ቆጶስነት : ሥልጣን : ይዞ : ስምንት : ቀን :
 ሙሉ : ከሰው : ተሰውሮ : ይቀመጥና : እሑድ : ለቅዳሴ : ከቤተ : መንግሥቱ :
 ወደቤተ : ክርስቲያን : ያማረ : ዕቃ : በተሚነች : በቅሎ : ተቀምጦ : ጃን : ጥላ :
 አሰዘ : ከልክ : ያለፈ : ሕዝብና : ከህናት : አስከትሎ : በጅጅ : ፈረሰኛ : ታጅቦ :
 እንደጳጳስ : ይሔኛል = ጳጳስ : ሊሠራ : የሚገባውን : መሥራቱ : የጳጳሱንም : ክብር :
 መውሰዱ : እርግጥ : ነው = አሁን : ግን : ገብሮን : ስለሞተ : የርሱ : ጉዳይ : የሚ
 ያሳስብ : ነገር : የለምና : አሁን : እንደ : ንጉሠ : እንደ : ዐፄ : ላሊበላ : ጥያቄ :
 አዲስ : ጳጳስ : ተመርጦ : ቢላክ : ይኸላል» =

አዲሱን : ጳጳስ : ለማምጣት : ከአባ : ሙሴ : ጋር : የሑዳት : የዐፄ : ላሊበላ :
 መላክተኞች : እንደ : ኤውሮፓ : ቁጥር : ፩፻፪፻፱-፩፻፫፻፲ : ዓ : ም : ካይሮ : ሲደ
 ርሱ : ለሊቀ : ጳጳሳቱ : ለአባ : ቁርሎስና : ለሱልጣኑ : ለማሌክ : ከሚል : ከንጉሣ
 ቸው : ይዘውት : የመጡትን : ገጸ : በረከት : ክርስቲያኑም : እስላሙም : እየተሰበ
 ሰበ : ሲመለከት : ሲደነቅ : ሰነቡተ = ለሊቀ : ጳጳሳቱ : ከመጣው : ገጸ : በረከት :
 ውስጥ : በጣም : የሚያምርና : ሥራው : የሚያስደንቅ : የወርቅ : ዘውድ : ለሱልጣኑ : አንድ
 ዝሆን : አንድ : አንበሳ : አንድ : ቀጭኔ : አንድ : የሚዳ : አህያ : ከነነፍሳቸው =

ከዚህ : በኋላ : የሱልጣኑ : ትእዛዝ : ተጨምሮ : ሊቀ : ጳጳሳቱ : የቀድሞ
 ውን : ጳጳስ : አባ : ሚካኤልን : ለመሸርና : አዲስ : ጳጳስ : ለመሾም : አልሙአላ
 ካህ : በሚባለው : ቤተ : ክርስቲያን : አደባባይ : ትልቅ : ጉባኤ : አደረጉ = ወሬ :
 ለማየት : በጉባኤው : የቆመው : ሕዝብ : ከልክ : ያለፈ : ነበር = በጉባኤውም :
 ጡስጥ : የእስላም : ሹማምንቶች : ጭምር : ተቀምጠው : ይመለከቱ : ነበር : ይባ
 ላል = በዚህ : ጉባኤ : ከላስታ : የተመለሱት : አባ : ሚካኤል : የሚባሉት : ጳጳስ :
 አባ : ሙሴ : ከዐፄ : ላሊበላ : በሰማውና : ራሱም : መርምሮ : ተገንዝቦ : በቀረ
 በው : ራፖር : መሠረት : ከጵጵስናም : ከኤጲስ : ቆጶስነትም : ደረጃ : ተዋርደው :

ተወግዘው ፡ ተለዩ ፡ እርሳቸውም ፡ ይኸን ፡ ፍርድ ፡ ሲሰሙ ፡ በራሳቸው ፡ አባራ ፡ እየነሰነሱ ፡ በጩኸት ፡ ገብዔውን ፡ ትተው ፡ ሔዱ ፡ ይባላል ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ በአባ ፡ ሚካኤል ፡ ፈንታ ፡ ምርጫ ፡ ሲደረግ ፡ ከአባ ፡ እንጦንዮስ ፡ ገዳም ፡ የመጡ ፡ ሁለት ፡ መነኮሳት ፡ በጣም ፡ የተማሩት ፡ አባ ፡ ይስሐቅ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጳጳስ ፡ አባ ፡ ዮሴፍ ፡ ኤጲስ ፡ ቆጶስ ፡ (ረድእ) ፡ ተብለው ፡ በመጋቢት ፡ ወር ፡ ሺ፪፻፲ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እንደ ፡ ኤው ፡ ቊጥር ፡ ተሾሙና ፡ ከመላክተኞቹ ፡ ጋር ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ መጡ ።

ምዕራፍ ፡ ፫ኛ ።

የአኔ ፡ ላሊበላ ፡ መልክና ፡ የውስጥ ፡ ደንብ-የአባ ፡ ማጣ ፡ (አባ ፡ መጣፅ) ፡ ጉልትና ፡ የሹማምንት ፡ ዝርዝር ።

በሙሴ ፡ ከንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ታሪክ ፡ መጽሐፍ ፡ በመዝገብ የሚገኘው ፡ ሾሎም ፡ በገጽ ፡ ፫፻፰-፫፻፱ ፡ ላይ ስለላሊበላ ፡ በዘመኑ ፡ ከአንድ ፡ የአርመን ፡ ተወላጅ ፡ ተዋሕዶ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነ ፡ ስሙ ፡ እንደ ፡ ግብፃዊ ፡ ስም ፡ አቡሳሊህ ፡ ሸአዲድ ፡ ኢብን ፡ ባና ፡ የሚባል ፡ የቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ታሪክ ፡ ጸሐፊ ፡ ስጻፈው ፡ ውስጥ ፡ ስለላሊበላ ፡ የጻፈውን ፡ አውጥተው ፡ እንደዚህ ፡ ሲሉ ፡ በኢጣልያን ፡ ቋንቋቸው ፡ ጽፈዋል ። «የሐበሻው ፡ ንጉሥ ፡ ከዳዊት ፡ ዘር ፡ የመጣ ፡ አይደለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ሙሴ ፡ ከዚያ ፡ አገር ፡ ንጉሥ ፡ (ኢትዮጵያን ?) ፡ በተጋባ ፡ ጊዜ ፡ ከሁለቱ ፡ ዘር ፡ የወረደ ፡ ነው ፡ ይባላል ። መልኩ ፡ እንደቤተ ፡ ሰቦቹ ፡ (እንደዛጉዬዎች ?) ፡ ድምቅ ፡ ቀይ ፡ ጠጉሩ ፡ ቀላ ፡ ያለ ? ። በአገሩ ፡ ንጉሡ ፡ በጣም ፡ ኃያል ፡ ገናና ፡ ነው ። የግዛቱን ፡ ዙሪያ ፡ ከበዓል ፡ ቀን ፡ በቀር ፡ ዙሪያውን ፡ በእግር ፡ ለማዳረስ ፡ የአንድ ፡ ዓመት ፡ ጊዜ ፡ ያስፈልጋል ። ዘውድ ፡ ደፍቶ ፡ የነገሠው ፡ በቅዱስ ፡ ገብርኤልና ፡ በቅዱስ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ነው ። በመንበረ ፡ ዳዊት ፡ ተቀምጦ ፡ ለዜጎቹ ፡ ፍርድ ፡ ይሰጣል ። አሠርቱ ፡ ቃላትን ፡ እግዚአብሔር ፡ በእጁ ፡ የጻፈበት ፡ ሁለት ፡ የቃል ፡ ኪዳኑ ፡ ድንጋዮች ፡ (ጽላተ ፡ ሙሴ) ፡ በአባቶች ፡ እጅ ፡ አለ ። እሱም ፡ በቤተ ፡ መቅደስ ፡ በምሥዋዕ ፡ ላይ ፡ በወርቅ ፡ በተለበደ ፡ እንደቀም ፡ ሰጥን ፡ ባለ ፡ ላይ ፡ ተቀምጧል ። ለልደት ፡ ለኤጲፋንያ ፡ ለፋሲካ ፡ ለመስቀል ፡ በዓል ፡ በመት ፡ አራት ፡ ጊዜ ፡ ወጥቶ ፡ ከቤተ ፡ ክርስቲያኑ ፡ እስከ ፡ ቤተ መንግሥቱ ፡ ድረስ ፡ በታላቅ ክብር ፡ ድባብ ፡ ተይዞለት ፡ ይኸድና ፡ (ፀደት ፡ ይደረግና) ፡ ቅዳሴ ፡ ይቀደሳል ። ጽላተ ፡ ሙሴውን ፡ የሚሾኙት ፡ (የሚሾኩት) ፡ ከዳዊት ፡ ዘር የወረዱ ፡ መልካቸው ፡ ቀያይ ፡ የሆኑ ፡ የእስራኤል ፡ ልጆች ፡ ናቸው ። በሐበሻ ፡ አገር ፡ በየመንደሩ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ አለ ። በቅዳሴ ፡ ጊዜ ፡ ለቀርባን ፡ የሚሆነው ፡ በማይ ፡ የተባከ ፡ የሰንዴ ፡ ኅብስት ፡ ነው ። እርሱም ፡ አይታተምም ፡ (አኩቲተ ፡ መስቀል ፡ አይደረግበትም) ፡ ? በወሀ ፡ መባከቱም ፡ ወይን ፡ አጥተው ፡ አይደለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ከጥንት ፡ የተወረሰ ፡ ልማድ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ።

በዚያም ፡ አገር ፡ ብዙ ፡ እስላሞች ፡ አሉ ። ፫ ፡ አፈሐሊስ ፡ የሚባል ፡ (የንጉሡ ፡ የማኅተም ፡ ምልክት ፡ ያለበት ፡ የዘመኑን ፡ ገንዘብ) ፡ ገንዘብ ፡ እየገበሩ ፡ ይኖራሉ ።

በተረፈ ፡ ሙሴ ፡ ፔሩሾ ፡ ያሳተሙት ፡ ገድለ ፡ ላሊበላ ፡ ጽድቁን ፡ ትሩፋቱን ፡ እያገነነ ፡ ከሚነግረን ፡ በቀር ፡ ስለላሊበላ ፡ ሰውነትና ፡ ስለመንግሥቱ ፡ አስተዳደር ፡ ሐቀኛ ፡ ታሪክ ፡ በዝርዝር ፡ የሚናገር ፡ ጽሑፍ ፡ አልተገኘም ። ሙሴ ፡ ከንቲ ፡ ሮሲኒ ፡ የደብረ ፡ ሊባኖስ ፡ የወርቅ ፡ ወንጌል ፡ በሚል ፡ አርእስት ፡ በአፄ ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ ዘመን ፡ ከቀስጥንጥንያ ፡ መጥተው ፡ በሠራዌና ፡ በሌላም ፡ አውራጃ ፡ ወንጌል ፡ አስተምረው ፡ በሺምዛና ፡ ገዳም ፡ ገደሙ ፡ ለሚባሉት ፡ ለአባ ፡ ማጣ ፡ (ሊባኖስ) ፡ ከአፄ ፡ ገብረ ፡ መስቀልና ፡ ከአፄ ፡ ላሊበላ ፡ ለገዳሙ ፡ ጉልት ፡ እንዲሆን ፡ የተሰጠበትን ፡ ቃል ፡ ከዚህ ፡ ገዳም ፡ ወንጌል ፡ ላይ ፡ ቀድተዋል ። ወንጌሉ ፡ የተጻፈበት ፡ ጊዜ ፡ እንደርሳቸው ፡ ምርመራና ፡ ግምት ፡ በ፲፯ኛው ፡ መቶ ፡ ዓ. ምሕረት ፡ ሆኖ ፡ ለአንድ ፡ ቃል ፡ እንደሚገድለው ፡ ገልጸዋል ። ከዚህ ፡ ወንጌል ፡ አግኝተው ፡ የቀዱት ፡ የግዕዝ ፡ ጽሑፍ ፡ ፩ኛው ፡ እንደዚህ ፡ ይላል ። «በአኩሄተ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ አጉለትኩ ፡ አክሰምኩ ፡ ወአምነይኩ ፡ አነ ፡ ሐፃኒ ፡ ላሊበላ ፡ ወስመ ፡ መንግሥትየ ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ በ፲፱፻፱ ፡ (፩) ዓመተ ፡ ምሕረት ፡ አመ ፡ ፮ ፡ ለወርኅ ፡ ታኅሣሥ ፡ ብእሲ ፡ ዓዛል ፡ ዘኢይትመዋዕ ፡ ለፀር ፡ በኅይለ ፡ መስቀሉ ፡ ለኢየሱስ ፡ ክርስቶስ ፡ ወልደ ፡ ሞራራ ፡ ወልደ ፡ ዘንሥዩም ፡ ወልደ ፡ አስዳ ፡ ለቤተ ፡ መስቀል ፡ ወለቤተ ፡ ማርያም ፡ ለደናግል ፡ ለአንስተ ፡ መነኮሳት ፡ ለአብርቅሲያ ፡ ወለሶስና ፡ ሠጦ ፡ ምድረ ፡ ዴረ ፡ ምድረ ፡ ምድረ ፡ አላፎ ፡ ምድረ ፡ ሙሐረ ፡ መዓጠውሎ ፡ መከመ-ምድረ ፡ መስተፋ ፡ መድረ ፡ በከረን-በማቦ ፡ ይሳት ፡ ወግር ፡ ብፁዓ ፡ በዘአኅዘ-በዘአኅዘ-ሠሰ-በዘአኅዘ ፡ ፍቁር ፡ በዘአኅዘ ፡ በዓ-ሬዝ ፡ በዘአኅዘ ። ወከመዝ ፡ አጉለትኩ ፡ አነ ፡ ላሊበላ ፡ ንጉሥ ፡ ከመ ፡ ይዘከረኒ ፡ ክርስቶስ ፡ በመንግሥቱ ፡ ወይደምረኒ ፡ ምስለ ፡ ጸድቃን ፡ ወቅዱሳን ፡ ወከመዝ ፡ ገብረትኩ ፡ ዘአልቦ ፡ ግብረ ፡ ወገብጋብ ፡ ወኢተስጣ ፡ ወኢመኅለፍተ ፡ ዘአልቦ ፡ ዘኖቤ ፡ ወዓባኬ ፡ ዘኢይበውእ ፡ ፈረስ ፡ ወአንበሳ ፡ ዘኢይበውእ ፡ ቀስታኒያ ፡ ባዕድ ፡ ዘእንበለ ፡ እመ ፡ ምኒት ፡ ወእመቦ ፡ ዘተኅየለ ፡ ወዘተገሰሰ ፡ ወዘተአገለ ፡ ለዝንቱ ፡ ጉልት ፡ ወለዝንቱ ፡ ከላም ፡ ውጉዝ ፡ ለይኩን ፡ በቀድመ ፡ አብ ፡ ወወልድ ፡ ወመንፈስ ፡ ቅዱስ ፡ በአፈ ፡ ጳጳሳት ፡ ፫፻፲፬፻፳ ፡ ርቱዓን ፡ ሃይማኖት ፡ በአፈ ፡ ፲፬፻፱ ፡ ሐዋርያት ፡ አሜን ፡ ወአሜን ።»

ከዚህ ፡ እልፍ ፡ ብሎ ፡ ደግሞ ፡ «ወእንዘ ፡ ሀለዉ ፡ ክልኤሆሙ ፡ ኅቡረ ፡ ላሊበላ ፡ ንጉሥ ፡ ወብእሲቱ ፡ መስቀል ፡ ክብራ ፡ በዓልተ ፡ ቤሐት ፡ ከመ ፡ ይኩኖሙ ፡ መድኃኒተ ፡ ነፍሶሙ ፡ በመንግሥተ ፡ ሰማያት ፡ ወለብእሲትየኒ ፡ ከመ ፡ ይደምራ ፡ ምስለ ፡ ቅዱሳት ፡ አንስት ፡ ምስለ ፡ ሳራ ፡ ወሰሎሜ ፡ ምስለ ፡ ሐና ፡

(፩) ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ በሕተት ፡ ይመስላል ፤ ላሊበላ ፡ የነበረው ፡ ሺ፪፻ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ግግሮቹ ፡ ሺ ፡ ፳፻፺፮።

ወሶፍያ : ወኢይዝክር : ላቲ : ኃጢአታ : ወይደምስስ : መጽሐፈ : ጌጋያ : አሜን :
 ወአሜን : ለይኩን : ለይኩን = ወእንዘ : ሀለዉ : ዐበይተ : ብጉና : ቃለ : ጳጳስ :
 እንድርያስ : ወጳጳስ : አባ : ሚካኤል : ወኤጲስ : ቆጶሳት : ዕዝራ : ይርዳእ : ሚካ
 ኤል : ሳሙኤል : ዓቃቤ : ሰዓተ : አባ : መጣዕ : ተስፋ : ሕይወት : ሐስን :
 ቅሩብ : ሊቀ : ዝያቆናት : ሰውን : ቀሰ : ገበዝ : ጽዮን : ይትባረክ : ቀስ :
 ሐፃኒ : ዘካርያስ : ጸዋሬ : ናርጌ : መስረይ : ዝር : ገአዛ : እንዘ : ጸሐፊ : ትእ
 ዛዝ : ዘክርስቶስ : ወጽሐፊሁ : ሀሎ : አምላክነ : ወልደ : ዜና : ክርስቶስ : ሊቀ
 አቆይታት : ወምሮ : እንዘ : ሊቀ : ቤተ : ቀጢን : በኃይለ : ወእንዘ : ሊቀ :
 መካሶ : ሀገረ : ወድም : እንዘ : ሊቀ : ኬናት : ዘአመላይ : ወእንዘ : ሊቀ : ጎጃር :
 ወቃለ : ሕመት : ጎበ : ክልኤ : ሚመት : አማኒ : ወእንዘ : ሊቀ : ባርያ : ጽዮን :
 ጎርታ : እንዘ : ሊቀ : ዓቃቤ : ዴዴ : ሌክ : እንዘ : ሊቀ : መሰናቀት : ብጉናይ :
 ወገመዝ : አጉለትኩ : ዘአልቦ : ግብረ : ወገብጋቦ : ለመነኮሳት : አንስት : ለቤተ :
 መስቀል : ወለቤተ : ማርያም : እመቦ : ዘክልኦ : ወዘተገሰሶ : ለዝንቱ : ጉልት :
 ወጉዝ : ለይኩን : በቅድመ : አብ : ወወልድ : ወመንፈስ : ቅዱስ : አሜን : ወአሜን =

፪ኛው ጽሑፍ

በአኩቲተ : አብ : ወወልድ : ወመንፈስ : ቅዱስ : አጉለትኩ : አክሰምኩ :
 ወአምነይኩ : አነ : ሐፃኒ : ላሊበላ : ወስመ : መንግሥትዩ : ገብረ : መስቀል :
 በ፲፪ወ፱ (፩) : ዓመተ : ምሕረት : አመ : ፫ : ለወርጎ : ሚያዝያ : ብእሲ : ዓዛል :
 ዘኢይትመቀዕ : ለፀር : በኃይለ : መስቀሉ : ለእግዚእነ : ኢየሱስ : ክርስቶስ :
 ወልደ : ሞረራ : ወልደ : ዘንሥዩም : ወልደ : አሰዳ : ወሀብኩ : ለመጣዕ :
 ዘአሃም : ወስመ : ብእሲትዩኒ : መስቀል : ክብራ : ፈራሂተ : እግዚአብሔር :
 ቢሐት : በባሕረ : ጎጃር : እንቀርፆ : ዘሬዳ : ክርስቲያን : ምስለ : ምድሮሙ :
 በጽንፋ : ወበቀልቀላ : ዓግማ : ወድዕዱዕ : ዘኢይበውእ : ዓቃቤ : ጸንጾን : ወኢ
 ከንቲባ : ለአልቦ : ግብረ : ለባዕድ : ዘእንበለ : አባ : ምኔት : ዘመጣዕ : እመቦ
 ዘተጎዩሎ : ወዘተሀገሎ : ወዘተገሰሶ : እመሂ : ዘነግሠ : ወእመሂ : ዘአንገሥገሠ :
 ወእመሂ : ዘተጳጳስ : ወእመሂ : ዘተመኩነነ : እመሂ : ሥዩም : ወእመሂ : ስዑር :
 ወዘተአገሎ : ለዝንቱ : ጉልት : ወለዝንቱ : ክሱም : ወጉዝ : ለይኩን : በቅድመ :
 አብ : ወወልድ : ወመንፈስ : ቅዱስ : በአፋሁ : ለአቡነ : መጣዕ : በአፈ : ጳጳ
 ሳት : በአፈ : ፫፻፲ወ፰ : ርቱዓነ : ሃይማኖት : በአፈ : ፲ወ፪ : ሐዋርያት :
 አሜን : ወአሜን =

ወእንዘ : ሀለዉ : ክልኤሆሙ : ጎበረ : ላሊበላ : ንጉሥ : ወብእሲቱ : መስቀል :
 ክብራ : በዓልተ : ቢሐት : (የቢሐት : እመቤት ?) ከመ : ይኩኖሙ : መድኃኒተ : ነፍ
 ሶሙ : በመንግሥተ : ሰማያት : ወለብእሲትዩኒ : ከመ : ይደምራ : ምስለ : ቅዱሳት :
 አንስት : ምስለ : ሣራ : ወሰሎሜ : ምስለ : ሐና : ወሶፍያ : ወኢይዝክር : ላቲ : ኃጢአታ :
 ወይደምስስ : መጽሐፈ : ጌጋያ : አሜን : ወአሜን = ለይኩን : ለይኩን = ወእንዘ :
 ሀለዉ : ዓበይተ : ብጉና : ቃለጳጳስ : (ቃለ : ጳጳስ : አብት) : ጳጳስ : አባ : ጊዮር
 ጊስ : ወኤጲስ : ቆጶስ : ጎረዮ : ዓቃቤ : ሰዓተ : መጣዕ : ይርድአነ : ክርስቶስ :

(፩) ከሂድራ : (ከእጻላሞቻ) ፋጥር : የዠመረ : ይመስላል =

ሊቀ : ሊያቆናት : ሳውን : ቀይሰ : ገበዝ : ጽዮን : አብ : ይኩን : መልሐዘ :
 (መልሐዘ) ይትባረክ : ቀስ : ሐፂን : ዘአዶናዩ : (ዘአዶናይ) ፤ ጸዋር : ናርጌ :
 መአሰሬ : ክርስቶስ : ብነ ፤ ጸሐፍ : ላም : ከብሐት ፤ ሐስን : ይዕቀባነ : ማእ
 ከለ : ባሕር ፤ አስገደ : ዕቃ : ጸንጸን ፤ ባራ : ጽዮን : ዐቃብ ፤ ደጌ : ማስረይ :
 ይምሐረን ፤ ሊቀ : አቃይታት : ዘረውድም ፤ እንዘ ሊቀ : ኬኖት : ዘአመላይ ፤ ወእንዘ :
 ሊቀ : ኅዳር : ያሞ ፤ ሊቀ : መስንቆ : ወልደ : ብጉናይ ፤ ወከመዝ : አጉለትኩ :
 ዘአልቦ : ግብረ : ወገብጋቦ : መፍቀሬ : እግዚአብሔር : ዘወሀቦ : ላሊበላ :
 ዘንተ : ጉልተ : ዘገፍአ : ውጉዘ : ለይኩን : አሚን : ዘንተ : ዘአጽሐፈ : ዓቃቤ :
 ሰዓተ : መጣፅ : ስመ : ልደቱ : ይርድአነ : ክርስቶስ : ስመ : ምንኩስናሁ : ጸጋ :
 መጣፅ = ለዘአጽሐፈ : ወለዘአጽሐፈ : ስረዩ : ወባርኩን : አሚን ።»

የዚህ : ሁሉ : ጽሑፍ : ዋና : ፍሬ : ነገር : አፄ : ላሊበላ : በራሱና :
 በሚስቱ : በመስቀል : ክብራ : ስም : በአባ : ማጣ : (መጣፅ) : በሺምዛና :
 (ሠራዩ) ለተገደመው : ለደብረ : ሊባኖስ : ገዳም : ለመነኩሳት : መተዳደሪያ :
 ርስትና : ጉልት : ለይቶ : ደልድሎ : መስጠቱን : ይኸንንም : የሰጠውን : ጉልት :
 ወደፊት : የሚነጣ : ንጉሥም : ጳጳስም : መኳንንትም : መሣፍንትም : እንዳያፈ
 ርሱ : በመሐላ : በግዝት : ማሠሩ : ነው ። የግዕዙ : አጻጻፍ : ከአክሱሞቹ : የተ
 ሻለ : ከኋለኛው : ከሸዋና : ከገንደር : መንግሥት : ጊዜ : ያልተጣራ : ጥንታዊ :
 በመሆኑ : ሙሉውን : ቃል : በግልጽ : ለመረዳት : የሚቻል : አይመስለኝም ፤ የሚ
 ችልም : ከተገኘ : እንዲደክምበት : እነሆ : አቅርቦናል ። ይሁን : እንጂ : በዚህ :
 ጽሑፍ : ውስጥ : ለታሪክ : የሚጠቀም : ብዙ : ነገር : ይገኛበታል ።

፩ኛ ፤ በየጽሑፉ : መገመሪያ : ላይ : አጉለትኩ : (አጉለትኩ : ወይም : ገብ
 ትኩ) አነ : ሐፃኒ : ላሊበላ : . . . ሲል : በገንደርና : በዛሬው : ዘመን : ዐፄ : ዐፄጊ :
 (ሐፄ : ሐፄጌ) የሚባለው : የንጉሥ : የማዕርግ : ስም : ያን : ጊዜ : ሐፃኒ : መባ
 ሉን : ያስረዳል ።

፪ኛ ፤ ብእሲ : ዓዛል : ዘኢይትመዋፅ : ለፀር : በኃይለ : መስቀሉ : ለኢየ
 ሱስ : ክርስቶስ : ወልደ : ሞራራ : ወልደ : ዛንሥዩም : ወልደ : አሰዳ : . . . እያለ :
 በክርስቶስ : የመስቀል : ኅይል : ለጠላቱ : የማይሸነፍ : ኃይለኛ : ሰው : የሞራራ :
 (መራ : ተክለ : ሃይማኖት) የዛንሥዩም : (የዣን : ሥዩም) ልጅ : መሆኑን :
 ይገልጻል ። ከዚህም : በቀር : የዚህ : ዓይነት : ሥያሜና : አርእስት : በአክሱም :
 ነገሥታት : በነአብርሃ : (ዒዛና) ስንድ : የተለመደ : ስለነበረ : ላሊበላ : ምናልባት :
 አባቶቹም : ምንም : እንኳን : ነገዳቸውና : ሥርወ : መንግሥታቸው : ቢለያይ :
 የአክሱሞቹን : ነገሥታት : አጠራር : ወግና : አስተዳደሩንም : ተከትሎ : ይሠራ
 በት : እንደነበረ : ይታወቃል ። የአክሱሙ : ስመ : ጥሩ : ንጉሥ : የሐውልቱ :
 ጽሑፍ : ዒዛና : ታሪክ : ነገሥት : አብርሃ : የሚለው : ባለፈው : በምዕራፍ :
 ፴፱ : ላይ : እንደተመለከትነው ክርስትናን ከተቀበለ : ወዲህ : የንግግሩ : የአዋጁ : መገገ
 መሪያ : «በኃይለ : እግዚአ : ሰማይ : ወምድር : መዋኢ : ለዘክነ : ዒዛና : ወልደ : እለግሚዳ : ብእ

ስዩ ፡ ሐሌን ፡ ንጉሠ ፡ አክሱም ፡ ወዘሐሚር ፡ ዘኢይትመዋዕ ፡ ለፀር ፡ ፡
ይል ፡ እንደነበረ ፡ ተመልክተናል ።

፫ኛ ፣ ደግሞ ፡ አንድ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ የሚዘረዝራቸውን ፡ ሹማምንት ፡ ስማ
ቸውን ፡ ከማዕርግ ፡ ስማቸው ፡ በግልጽ ፡ ለመለየት ፡ ቢያስቸግርም ፣ አጠራሩንም ፡
በሸዋና ፡ በጎንደር ፡ መንግሥት ፡ ጊዜ ፡ ከሚጠራው ፡ ጋር ፡ የሚጋጠመውንና ፡
የማይጋጠመውን ፡ ለማጣራት ፡ ቢያስቸግርም ፣ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ በላ
ሊበላ ፡ ዘመን ፡ የነበሩት ፡ ሹማምንት ፡ ስማቸውና ፡ የማዕርግ ፡ ስማቸው ፡ ይገኛል ።
እነሱንም ፡ ጽሑፉ ፡ በድምሩ ፡ «ዐበይተ ፡ ብጉና--የብጉና ፡ ታላላቅ» ፡ ይላቸዋል ።
ብጉና ፡ እንደ ፡ ርሐ ፡ የሆነ ፡ የዚያን ፡ ዘመን ፡ ታላቅ ፡ ከተማቸው ፡ ይመስላል ። ዛሬ ፡
ግን ፡ ተንኸ ፡ ወረዳ ፡ ነው ፡ ስሙም ፡ በሕዝብ ፡ አነጋገር ፡ ቡግና ፡ ይባላል ።

የቤተ ፡ ክህነቱና ፡ የቤተ ፡ መንግሥቱ ፡ ባለ ፡ ሥልጣኖች ፡ በዘመኑ ፡ አጠራር ፡
ዝርዝሩ ፡ ከጽሑፉ ፡ ውስጥ ፡ ተለቅሞ ፡ ሲወጣ ፡ ከክ ፡ ርሲኒ ፡ የተረረፈው ፡ ተሟ
ልቶ ፡ እንደሚከተለው ፡ ይሆናል ፡ (፩) ።

ሀ- ቃለ ፡ ጳጳስ ፡ (እንድርያስ ፡ በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ አብት ፡)

ለ- ጳጳስ ፡ (አባ ፡ ሚካኤል ፡) ቄስ ፡ አስገድለው ፡ ወደግብዕ ፡ ከሸሹ ፡ በኋላ ፡
ከማዕርጋቸው ፡ ተዋርደው ፡ የተረረደባቸው ፡ በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ አባ ፡ ጊዮርጊስ ፡
ሐ- ኤጲስ ፡ ቆጶስት ፡ (ዕዝራ ፡ ይርዳዕ ፡ ሚካኤል ፡ ሳሙኤል ፡ በጀኛው ፡
ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ ሐረዮ ።

መ- ዓቃቤ ፡ ሰዓተ ፡ (ት) አባ ፡ መጣዕ ፡ (ተስፋ ፡ ሕይወት ፡) በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡
አባ ፡ መጣዕ ፡ ይርድአነ ፡ ክርስቶስ ።

ሠ- ሊቀ ፡ ዝያቆናት ፡ (ሰውን ፡)

ረ- ቀስ ፡ ገበዘ ጽዮን ፡ (ይትባረክ ፡) በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ አብ ፡ ይኩን ።

ሰ- ቀስ ፡ ሐፃኒ ፡ (ዘካርያስ ፡) በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ዘአዶናይ ።

ቀ- ጸሐፊ ፡ ትእዛዝ ፡ (ዘክርስቶስ ፡)

በ- ሊቀ ፡ ቤተ ፡ ቀጢን ፡ (በኅይሉ ።)

ተ- ሊቀ ፡ አቀይታት ፡ (ሠምሮ ፡) በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ (ዘረውድም ።)

ቸ- ሊቀ ፡ መካሰ ፡ (ሀገረ ፡ ውድም ።)

ኅ- ሊቀ ፡ ኬዮት ፡ (ዘአመላይ ።)

ነ- ሊቀ ፡ ኅደር (ኅደር ፡) ወቃለ ፡ ሕመት ፡ (አማኒ ፡) ድርብ ፡ ሹመት ፡ የያዘ ፡
በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ (ያሞ ፡)

ን- ሊቀ ፡ ባርያ ፡ ጽዮን ፡ (ኅርታ ፡)

አ- ሊቀ ፡ ዓቃቤ ፡ (ዴዴ ፡ ሌክ ፡)

ከ- ሊቀ ፡ መሰናቀሩት ፡ (ብጉናይ ፡) በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ሊቀ ፡ መሰንቆ ፡
ወልደ ፡ ብጉናይ ።

ኸ- ደጊ ፡ ማስረይ ፡ ወይም ፡ ጸዋር ፡ ናርጌ ፡ መአሰፊ ፡ (ክርስቶስ ፡ ብነ ፡)

በጀኛው ፡ ጽሑፍ ፡ (ዘር ፡ ገዐዛ-ይምርሐነ ።)

ወ- ጸሐፍ ፡ ላም ፡ (ስብሐት ።)

ዘ- ከንቲባ ።

የ- ስስን ፡ ይዕቀበነ ፡ ማዕከለ ፡ ባሕር ፡ አሰገደ ፡ ዕቃ ፡ የሚለው ፡ የማዕርግ ፡
ስሙን ፡ ከስሙ ፡ ለመለየትና ፡ ለማወቅ ፡ ችግር ፡ ነው ።

(፪) በቅጥፋ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ የባለሥልጣኑ ፡ ስም ፡ ነው ።

ከአፄ ፡ ልብነ ፡ ድንግል ፡ እስከ ፡ አፄ ፡ ቴዎድሮስ ፡ በሚባለው ፡ መጽሐፈ ፡ በምዕራፍ ፡ ፲፱ ፡ ላይ ፡ እንዳመለከትሁት ፡ የነዚህን ፡ የማዕርግ ፡ ስም ፡ የዛ ፡ ሬው ፡ ቤተ ፡ መንግሥታችን ፡ በሚሰጠው ፡ ትርጉም ፡ በሙሉ ፡ ለማቅረብ ፡ አልቻልሁም ። ምናልባት ፡ የላስታን ፡ አገር ፡ ወግና ፡ ሥርዓት ፡ የሚያውቁ ፡ ሽማግሌዎች ፡ በሙሉ ፡ ይረዱት ፡ እንደሆነ ፡ አይታወቅም ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ከነዚህ ፡ ውስጥ ፡ ቃለ ፡ ጳጳስ ፡ የሚለው ፡ ዛሬ ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ አፈ ፡ ንቡረ ፡ ዕድ ፡ እንደሚባለው ፡ የጳጳሱ ፡ እንደራሴና ፡ ረዳት ፡ ይሆናል ፡ ሊቀ ፡ መካዕ ፡ (ሊቀ ፡ መኳስ ፡) ሊቀ ፡ መሰናቀሩት ፡ ወይም ፡ ሊቀ ፡ መሰንቆ ፡ (የአዝማሪዎች ፡ አለቃ ፡) ጸሐፍ ፡ ላም ፡ (ጸሐፊ ፡ ላህም ፡ (የወረዘጉ ፡ ሹም ፡) ነው ፡ የቀረው ፡ በሙሉ ፡ ተጠናቆ ፡ ወደፊት ፡ በሚወጣው ፡ በ፪ኛው ፡ ሮሊም ፡ መጽሐፍ ፡ ላይ ፡ አዘጋጅተን ፡ እናቀርባለንና ፡ አሁን ፡ የዚህን ፡ ጉዳይ ፡ እንለፍና ፡ ወደዋናው ፡ ታሪክ ፡ እንራመድ ።

ምዕራፍ ፡ ፸፰ ።

የዐረቦቹ ፡ ባለሥልጣኖችና ፡ የነገሥታቱ ፡ የነላሊበላ ፡ ስምምነት ።

ያለፈውን ፡ ሁሉ ፡ ታሪክ ፡ ስንመለከት ፡ ሱልጣን ፡ ወይም ፡ ከሊፋ ፡ የሚባሉት ፡ በየጊዜው ፡ እየተከታተሉ ፡ ግብፅን ፡ የሚያስተዳድሩት ፡ የእስላም ፡ ባለሥልጣኖች ፡ አጠገባቸው ፡ ያሉትን ፡ በሥልጣናቸው ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ የእስክንድርያ ፡ ሊቃነ ፡ ጳጳሳት ፡ ግብር ፡ ክፈሉ ፤ እኛ ፡ ሳንፈቅድ ፡ ወይም ፡ እኛ ፡ ያላቀረብነው ፡ ሰው ፡ ጳጳስ ፡ ሆኖ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንዳይሄድ ፤ በመካከላችሁ ፡ የሃይማኖት ፡ የሹመት ፡ ጠብና ፡ ክርክር ፡ በተነሣ ፡ ጊዜ ፡ የኛ ፡ ባለሥልጣን ፡ አብሮ ፡ እየተቀመጠ ፡ ነገሩን ፡ ይመልከት ፡ እያሉ ፡ ያስቸግሯቸው ፡ እንደነበረ ፡ ፩ ፡ አንድ ፡ ጊዜም ፡ ከወቀሣ ፡ ከቁጣ ፡ አልፈው ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ እስከማሠር ፡ ያደርሱ ፡ ነበር ። ክርስቲያን ፡ የሆኑትንም ፡ ግብፃውያን ፡ ባለጊዜ ፡ የሆኑት ፡ እስላሞቹ ፡ በንቀት ፡ እየተመለከቱ ፤ እያሠሩ ፡ እየፈቱ ፡ ያስቸግሯቸው ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ይኸ ፡ ሁሉ ፡ ሲሆን ፡ በእስላሞቹ ፡ ንጉሥ ፡ በሱልጣኑና ፡ የዛጉዬ ፡ መገን ፡ በሆኑት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ግንኙነት ፡ የከፋ ፡ የጠላትነት ፡ መንገድ ፡ ያለው ፡ አይመስልም ። የዚህም ፡ ምክንያት ፡

፩ኛው ፡ ክርስቲያንም ፡ ቢሆን ፡ ጎረቤት ፡ ከሆነ ፡ ከትልቅ ፡ መንግሥት ፡ ጋር ፡ መልካም ፡ የወዳጅነት ፡ ግንኙነትን ፡ መጠበቅ ፡ ለጸጥታም ፡ ለንግድም ፡ ስለሚጠቅም ።

፪ኛ ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ ጠብ ፡ ሆኖ ፡ የኢትዮጵያው ፡ ንጉሥ ፡ የዓባይን ፡ ወሀ ፡ ቢዘጋ ፡ ወይም ፡ ወደሌላ ፡ አውራጃ ፡ ቀልሶ ፡ ወደግብፅ ፡ እንዳይወርድ ፡ ቢያደርገው ፡ የግብፅ ፡ ሕዝብ ፡ በሙሉ ፡ እችግር ፡ ላይ ። ወዳቂ ፡ በመሆኑ ።

፫ኛ ፡ ‘እነርሱ ፡ አስቀድመው ፡ ከልነኳችሁ ፡ አበሾችን ፡ እንዳትነኩ’ ። የሚለው ፡ በቀራን ፡ የተጻፈው ፡ የመሐመድ ፡ ቃል ፡ ገና ፡ ትኩስና ፡ እንደወንጌል ፡ ቃል ፡ የሚጠብቁት ፡ ስለነበረ ፡ ይመስላል ።

የኢትዮጵያ ፡ ነገሥታትም ፡ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ የእስላሞቹን ፡ ኃይል ፡ የስሜን ፡ አፍሪካን ፡ ታናሽ ፡ እስያን ፡ በሙሉ ፡ እንደሚገዙና ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ ገናና ፡ መሆናቸውን ፡ ያውቃሉ ። ስለዚህ ፡ ከነርሱም ፡ ወገን ፡ ጠብ ፡ እንዳይቀሰቀስ ፡ መጠንቀቃቸው ፡ የማይቀር ፡ ነው ። ጳጳስ ፡ ከግብፅ ፡ ለማስመጣት ፡ ለሊቀ ፡ ጳጳሳቱ ፡ ደብዳቤና ፡ ገጸ ፡ በረከት ፡ ሲላክ ፡ ለግብፅ ፡ ሱልጣን ፡ ለብቻው ፡ ደብዳቤና ፡ ገጸ ፡ በረከት ፡ ይደርሰው ፡ እንደነበረ ፡ ይኸም ፡ በደረሰው ፡ ጊዜ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱ ፡ በንዳንድ ፡ ምክንያት ፡ ችላ ፡ ሲሉ ፡ ሱልጣኑ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ነገሥት ፡ ጥያቄ ፡ በቶሎ ፡ ፍጻሜ ፡ አግኝቶ ፡ ደስ ፡ እንዲለው ፡ ሊቀ ፡ ጳጳሱን ፡ ይገብገብጥ ፡ ነበር ፤ ወይም ፡ በሥልጣኑ ፡ ያስገድድ ፡ ነበር ። ሊቃነ ፡ ጳጳሳቱም ፡ ባለፈው ፡ እንደተመለከትነው ፡ ጳጳስ ፡ በቶሎ ፡ ለመላክ ፡ ቅር ፡ የተሰኙበት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ከጥንት ፡ ዝምሮ ፡ የለመዱትና ፡ የሚያውቁት ፡ የሰሎሞን ፡ ዘር ፡ የሚባለው ፡ ሥርወ ፡ መንግሥት ፡ ተለውጦ ፡ የዛጉዬ ፡ ዘር ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ በፈቃዳቸውም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ በሱልጣኑ ፡ አስገዳጅነት ፡ በሆንም ፡ በየጊዜው ፡ ጳጳስ ፡ መላኩን ፡ ተመልክተናል ። አሁንም ፡ በአፄ ፡ ላሊበላ ፡ ዘመን ፡ አባ ፡ ይስሐቅ ፡ ተመርጠው ፡ መጥተዋል ። እንደዚሁም ፡ በኢየሩሳሌም ፡ ያለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ገዳም ፡ ማንም ፡ እንዳይነካባቸው የሚል ፡ እንደኤው ፡ ቀጥሮ ፡ ፲፩ ፡ ታሕሣሥ ፡ ፲፫፻፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ላይ ፡ የግብፅ ፡ ባለሥልጣን ፡ ደብዳቤ ፡ ጽፎላቸው ፡ ነበር ።

የሆነ ፡ ሆኖ ፡ ክርስቲያን ፡ የሆነው ፡ የግብፅ ፡ ሕዝብና ፡ በግብፅም ፡ የሚኖረው ፡ የእስያ ፡ የታናሽ ፡ እስያ ፡ የአፍሪካም ፡ ሕዝብ ፡ በሃይማኖታቸው ፡ ምክንያት ፡ ከሚንቋቸው ፡ ከሚያገላግላቸው ፡ ከእስላሞቹ ፡ ጋር ፡ አብሮ ፡ መቀመጥ ፡ ጫነቃቸው ። ስለዚህ ፡ ገና ፡ አስቀድሞ ፡ በነዳጼ ፡ ይምርሐኑ ፡ በነ ፡ ቅዱስ ፡ ሐርቤ ፡ (ገብረ ፡ ማርያም) ፡ ዘመን ፡ ብዙዎቹ ፡ እየተሰደዱ ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ መጥተው ፡ ተቀምጠዋል ። አሁንም ፡ በፄ ፡ ላሊበላ ፡ ዘመን ፡ መንግሥት ፡ ጥቃት ፡ ስለበዛ ባቸው ፡ አገራቸውን ፡ ንብረታቸውን ፡ እየተዉ ፡ የሃይማኖት ፡ ወንድሞቻቸውን ፡ በመፈለግ ፡ ከግብፅ ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ አብዛኞቹም ፡ ንጉሠ ፡ ወደሚቀመጥበት ፡ ወደላስታ ፡ መጡ ። አፄ ፡ ላሊበላም ፡ ከግብፅ በክርስትና ፡ ሃይማኖታቸው ፡ ተሰደው ፡ የሃይማኖት ፡ ወገኖቻቸውን ፡ ፍለጋ ፡ ለመጡት ፡ ለነዚህ ፡ ግብግውያን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሥፍራና ፡ ማረፊያ ፡ እየሰጠ ፡ በደስታ ፡ አስቀመጣቸው ።

አረቦቹ ፡ ኃይል ፡ በሆኑበት ፡ ዘመን ፡ ፖለቲካንን ፡ በያዙ ጊዜ ፡ የኢየሩሳሌም ፡ ባለቤት ፡ ሆነው ፡ ነበር ፡ ከአረቦቹም ፡ ቀጥለው ፡ ቱርኮች ፡ ታናሽ ፡ እስያን ፡ ሲያዙ ፡ ኢየሩሳሌምንም ፡ አብረው ፡ እንደያዙት ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ አመልክተናል ። ኢየሩሳሌምም ፡ በቱርኮቹ ፡ እስላሞች ፡ እጅ ፡ ሲገባ ፡ የጌታችንን ፡ መቃብር ፡ ለመሰለም ፡ ከእስያም ፡ ከአፍሪካም ፡ ይልቁንም ፡ ከአውሮፓ ፡ የሚሄዱት ፡ ምዕመናን ፡ ሁሉ ፡ እስላሞቹ ፡ ግብ ፡ አትግቡ ፡ እያሉ ፡ በሥልጣናቸው ፡ ችግር ፡ ስላበዙባቸው ፡ ክርስቲያኖቹ ፡ በጣም ፡ ተገዥ ። ይኸው ፡ ችግር ፡ ከቀን ፡ ወደቀን ፡ እየበረከተ ፡ መሄዱን ፡ ሲመለከቱ ፡ የሮማ ፡ ሊቀ ፡ ጳጳስ ፡ የአውሮፓ ፡ የክርስቲያን ፡ ነገሥታት ፡ የጦር ፡ ሠራዊታቸውን ፡ እየመለመሉ ፡ በሠራዊቱ ፡ ልብስ ፡ ላይ ፡ የመስቀል ፡ ምልክት ፡ እያሳሉ ፡ የጌታችን ፡ መቃብር ፡ የሚገኝበትን ፡ የኢየሩሳሌምን ፡ ከተማ ፡ ከእስላሞቹ ፡ ለማ

ስለቀቅ ፡ መዋጋት ፡ ከገመሩ ፡ ቆይተዋል ። ዘመኑም ፡ በትክክል ፡ እንደአውሮፓ ፡
 አቆጣጠር ፡ (፩ሺ፺፯-፩ሺ፶፫)ዓ ፡ ምሕረት ፡ ነው ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ቋጊዜ ፡
 ጦር ፡ እየያዙ ፡ ሌደው ፡ ተዋግተው ፡ እስከ ፡ ማስለቀቅ ፡ ድርሰው ፡ ነበር ።
 በአሁኑ ፡ በአፄ ፡ ላሊበላ ፡ ዘመነ ፡ መንግሥት ፡ ፫ኛ ፡ ጊዜ ፡ ፫ኛው ፡ የመስቀል ፡
 ጦርነት ፡ በሚባለው ፡ በናዝሬትና ፡ በጥብርያዶስ ፡ መካከል ፡ ኃይለኛ ፡ ጦርነት ፡
 አድርገው ፡ ከሁለቱም ፡ ወገን ፡ ብዙ ፡ ሰው ፡ አልቆ ፡ ነበር ። ተዋጊዎቹም ፡ ከክር
 ስቲያኖቹ ፡ ወገን ፡ ፍሬዴሪክ ፡ በርባሩስ ፡ የጀርመን ፡ ንጉሥ ፣ ሪኸር ፡ ከር ፡ ደልዮን (የአ
 ንበሳ ፡ ልብ) ፡ የእንግሊዝ ፡ ንጉሥ ፣ ሬሊፕ ፡ ኦፕስት ፡ የፈረንሳይ ፡ ንጉሥ ፡ ናቸው ።
 የእስላሞቹ ፡ ንጉሥ ፡ ሱልጣን ፡ ሳላዲን ፡ የሚባለው ፡ እነዚህን ፡ ሁሉ ፡ በኃይልና ፡
 በጀግንነት ፡ እየተዋጋ ፡ አሸንፎ ፡ የኢየሩሳሌምን ፡ ከተማ ፡ ሠልሶ ፡ በአጁ ፡ አደረገ ።

ስለዚህ ፡ በዚህ ፡ ጦርነት ፡ እየተበሳጨ ፡ በግብፅ ፡ በእስክንድርያ ፡ ያሉት ፡
 የእስላም ፡ ባለሥልጣኖች ፡ በክርስቲያኖቹ ፡ ላይ ፡ ከቀድሞ ፡ የበለጠ ፡ ጭካኔና ፡
 መከራ ፡ ስላመጡባቸው ፡ በየጊዜው ፡ ወደኢትዮጵያ ፡ እየመጡ ፡ ኢትዮጵያንና ፡
 ንጉሡን ፡ ላሊበላን ፡ ዘመድና ፡ ጥግ ፡ እያደረጉ ፡ ተቀመጡ ።

የኢትዮጵያ ፡ ንጉሥ ፡ አፄ ፡ ላሊበላ ፡ ግን ፡ ወደዚህ ፡ ጦርነት ፡ ሳይገባ ፡
 በሩቅ ፡ የሚገኝ ፡ ንጉሡም ፡ አገሩም ፡ ሰላማዊ ፡ ስለሆነ ፡ ከግብፆቹ ፡ ባለሥልጣኖች ፡
 ጋር ፡ የነበረው ፡ የሰላምና ፡ የወዳጅነት ፡ ግንኙነት ፡ እንደዚያው ፡ ቀድሞ ፡ እንደ
 ነበረው ፡ ከመቀጠል ፡ አላቋረጠም ። ስደተኛን ፡ መቀበልም ፡ በእስላሞቹም ፡ በክር
 ስቲያኖቹም ፡ ዘንድ ፡ እንደ ፡ ቅዱስ ፡ ተግባር ፡ የሚቆጠር ፡ ስለሆነ ፡ የግብፆቹን ፡
 ክርስቲያኖች ፡ ለምን ፡ ተቀበለ ፡ በማለት ፡ የግብፁ ፡ ገዥ ፡ በኢትዮጵያው ፡ ንጉሥ ፡
 ላይ ፡ ጠብ ፡ አላበቀለም ። ከላሊበላ ፡ በፊት ፡ የነበረው ፡ ንጉሥ ፡ አርማሕ ፡ ወደ ፡
 ኢትዮጵያ ፡ ተሰደው ፡ የመጡትን ፡ የመሐመድ ፡ ወገኖች ፡ ተቀብሎ ፡ በማስተ
 ናገዱ ፡ በዚህም ፡ እንደተመሰገነበት ፡ በዚህ ፡ ዘመን ፡ በሁለቱም ፡ ልብ ፡ ሊዘነጋ ፡
 አይችልም ።

በዚህ ፡ ላይ ፡ ደግሞ ፡ የምናስታውሰው ፡ የእስክንድርያ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡
 የሮማ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ከልዮንና ፡ ከዲዮስቆሮስ ፡ ገምር ፡ በዚያው ፡ በጌታ
 ችን ፡ ባሕርይና ፡ ልደት ፡ ተጣልተው ፡ የከረረ ፡ ጠብና ፡ የደረጀ ፡ ቁም ፡ ስላላቸው ፡
 የጌታችንን ፡ መቃብር ፡ እንደማስለቀቅ ፡ ያለ ፡ ለተቀደሱ ፡ ተግባርም ፡ በሆን ከቶሊ
 ኮቹና ፡ ከጥቶቹ ፡ ተባብረው ፡ በስምምነት ፡ ሠርተው ፡ አያውቁም ። ስለዚህ ፡
 በእስክንድርያ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ሥር ፡ የምትገኘው ፡ ኢትዮጵያና ፡ ንጉሷም ፡
 አፄ ፡ ላሊበላ ፡ ከክቶሊኮቹ ፡ የአውሮፓ ፡ ነገሥታት ፡ አንድነት ፡ አልነበራቸውም ።
 ይኸንንም ፡ የእስላሞቹ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ስለሚያውቁት ፡ በሁለቱ ፡ በመላያየታቸው ፡
 ከመጠቀም ፡ በቀር ፡ በኮጥቶቹ ፡ ላይ ፡ የከረረ ፡ ጥላቻ ፡ የነበራቸው ፡ አይመስልም ።